ANUL XXXI
10
(1 347)
Sîmbătă
5 martie
1988
8 pagini
4 lei

SALA DE LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

PRIMĂVARA DIN NOI

Între semnele tutelare de primăvară, an de an, inscriem și sărbătorim Ziua de 8 Martie. Și trăim într-un plan afectiv care reflectă, desigur, și socialul, și întregul spectru de idei moral-politice care configurează statutul existenței noastre materiale și spirituale, trăim această amplă și mereu exemplificatoare semnificație care este de fapt primăvara din noi, din gîndurile și sentimentele noastre, ființa a tot ce ne înconjoară și ilumineazā în chip de iubire, de speranță, de izbîndă, de luptă și muncă într-un sens profund creator. Ziua internațională a femeii se întemeiază de fapt pe toate zilele istoriei umanității iar simbolica și emblematica ei înscriere în anotimpul de primăvară vine să completeze ceva din natura însăși umană, această neîncetată și vie, prodigioasă înflorire, acest neîncetat și viu, prodigios sentiment al iubirii de frumos și dreptate, de egalitate, de emancipare și implicare, de angajare, de răspundere, de participare. România anilor noștri este un exemplu elocvent pentru tot ceea ce înseamnă noul statut moral-politic și social al femeii, revoluționarea condiției sale, înfăptuirea acelor înalte și nobile principii și aspirații care au stat și stau la baza democratizării întregii societăți, a mersului sigur, și în permanență ascendent, pe calea progresului și civilizației socialiste. Derivă aceasta din însuși Programul partidului, din orientările, din fundamentările de principiu cu un desăvîrșit și inovator impact asupra întregii noastre munci și vieți pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a susținut și le susține printr-o vastă operă teoretică și practică, precizînd, nu o dată, rolul și contribuția femeii în socialism, marea disponibilitate creatoare pe care o dețin toți membrii societății și de aici și reprezentarea lor echitabilă în organisme de conducere și decizie, în foruri și forumuri ale democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare. Nu există domeniu sau sector de activitate economică, politică, socială, cultural-artistică sau științifică în perimetrul căruia spiritul acestei democrații să nu-și fi demonstrat viabilitatea, nu există loc sau profesie în țară unde rolul și contribuția femeii să nu-și fi spus și să nu își spună cuvîntul, să nu beneficieze de această imensă și solidară condiție a permanentei emancipări, a egalității care — deopotrivă în drepturi și îndatoriri — se instituie și într-o normă a personalității și într-un reflex al gîndirii, al făuririi prezentului și viitorului.

Este locul să amintim aici, cu stimă și prețuire, exemplul pe care îl reprezintă, printr-o necontenită operă politică și științifică, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Om politic și savant de înaltă prestanță morală și științifică, militant de seamă pe tărîmul ideilor păcii și cooperării între popoare, între oamenii de știință, pentru a așeza la baza progresului și civilizației, toate cuceririle gîndirii și cunoașterii umane, tovarășa Elena Ceaușescu exprimă și un sens etic definitoriu pentru tot ceea ce înseamnă azi însăși democratizarea lumii, principiul unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, accesul la cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii tehnico-științifice, emanciparea prin știință și cultură. Se reîntîlnesc toate acestea în Programul însuși al partidului, se reîntîlnesc în practica politică și socială a întregii noastre dezvoltări care a urmat Congresului al IX-lea și a cunoscut substanțiale împliniri în anii din urmă. Viziunea e, desigur, a unui drum în permanență ascendent.

Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului ne situează în lumea unor noi cerințe și posibilități. Dezvoltarea intensivă în industrie, producții record în agricultură, o nouă optică, un nou mod de a ne gîndi munca și viața, un deziderat nou, acela al unei noi calități, o propensiune nouă, aceea prin care, instituind teza construcției socialismului cu poporul și pentru popor, urmează ca în anii acestui cincinal să ne înscriem pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Pentru ca, în perspectiva sfîrșitului de mileniu, să trecem în rîndul țărilor dezvoltate. Este aceasta scopul, este aceasta imaginea pe care o trăim în mersul, așa cum subliniază secretarul general al partidului, în multe și multe privințe, ne situăm deja în rîndul țărilor dezvoltate.

Avem toate condițiile, spune secretarul general al partidului, și subliniază aceasta nu o dată, dispunem de tot ce ne trebuie pentru a îndeplini cu succes mărețele obiective și programe adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Și, mai spune, acest an, cel de al treilea al celui de al optulea cincinal, este hotărîtor. Ceea ce, în dispunerea geografică a investițiilor și dezvoltărilor înseamnă și punctul de vîrf al unei experiențe de fond, creatoare. Și înseamnă ridicarea la o nouă altitudine a participării, a răspunderii.

Luceafărul

„PUTEM FI DEPLIN CONVINȘI CĂ ROMÂNIA VA INTRA ÎN MILENIUL AL TREILEA CU O PUTERNICĂ BAZĂ MATERIALĂ ȘI TEHNICĂ, CU O PERSPECTIVĂ MINUNATĂ PENTRU DEZVOLTAREA FORȚELOR DE PRODUCȚIE, ÎNFLORIREA ȘTIINȚEI, ÎNVĂȚĂMÂNTULUI, CULTURII ȘI, PE ACEASTĂ BAZĂ, PENTRU DEZVOLTAREA TUTUROR LOCALITĂȚILOR PATRIEI NOASTRE, ASIGURÎNDU-SE ASTFEL RIDICAREA CONTINUĂ A NIVELULUI DE CIVILIZAȚIE, A BUNĂSTĂRII MATERIALE ȘI SPIRITUALE A ÎNTREGULUI NOSTRU POPOR — ESENȚA POLITICII PARTIDULUI NOSTRU COMUNIST, ȚELUL SUPREM AL SOCIETĂȚII SOCIALISTE ȘI COMUNISTE !"

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare)

● 20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII
● Vetre ale istoriei contemporane (în pag. a 3-a)

„Buchet de purpură și soare"

Apărută în prag de ianuarie sub semn aniversar, antologia „Buchet de purpură și soare" e un vibrant omagiu pe care scriitorii din întreaga țară îl aduc tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om politic, savant de largă recunoaștere internațională. La ceas de sărbătoare artiștii scrisului nostru invocă în cuvinte emoționante personalitatea celei care, înflăcărată de idealul comunist, militează de decenii cu dăruire și pasiune alături de marele erou al neamului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru progresul poporului neprecupețindu-și eforturile, angajîndu-se cu toată ființa în problemele timpului său. Antologia înmănunchează gîndurile scriitorilor din toate generațiile, constituindu-se într-un elogiu adus strălucitei activități politice și științifice desfășurate de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, model de abnegație revoluționară întru destinul luminos al patriei. Volumul este împărțit în trei secțiuni intitulate sugestiv : **O inimă care bate pentru fericirea poporului român, Cu flacăra științei ea veghează, în numele idealului comunist**, surprinzînd aspectele unei biografii de excepție. Reflectînd activitatea neobosită a marii comuniste care se află mereu în miezul de foc al evenimentelor țării, versurile lui Mihai Beniuc transfigurează portretul femeii erou: „Străbate fără tihnă orașele și satul / Cum crește grîu-n lanuri, cum se sădește pomul / Și tuturor prin carte le-mpărtășește sfatul / Și cum se logodește atomul cu atomul / Se bucură copiii c-o văd în țara-ntreagă / Și fug la ea în grabă cînd glasul ei îi cheamă / Rîzînd de fericire cînd ea le spune «dragă» / Și-i spun cu duioșie cu toții : «scumpă mamă» !" Plină de vibrație este urarea adresată de poetul Nicolae Dragoș celei care și-a pus întreaga existență „sub steagul marilor idei": „Sînt multe faptele ce pot să poarte / O viață spre-mpliniri și demnitate / Dar dintre toate, mai presus de toate, / Sînt cele țării cu iubire date. / Pentru lumina faptei unei vieți, / Trăită-n eroism și demnitate / Aduce țara 'nalta ei urare, / Urare de mulți ani și sănătate!". Activitatea militantă a tovarășei Elena Ceausescu unește idealul omului de știință cu marele țel al umanității: pacea. Dumitru Radu Popescu sintetizează această dimensiune revoluționară a conștiinței clarvăzătoare: „Între pace și știință există un raport direct, menirea mintii omenești este de a clădi, nu de a surpa în neant o întreagă civilizație, este de a afirma nu de a nega frumosul și adevărul despre om. Marile înfăptuiri ale geniului uman au astăzi capacitatea de a modifica profund natura și viața omului. În virtutea acestui adevăr, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu invocă pe drept cuvînt înalta conștiință civică și marea răspundere morală a oamenilor de știință." Ilustra fiică a țării, aflată mereu la dreapta eroului revoluționar al națiunii, oferă imaginea emblematică a „două inimi comuniste sub mărețul tricolor", cum înspirat sună versul lui Victor Tulbure, poetul exclamă în metafore sărbătorești: „Glasul nostru încă-odată să se audă prin omături / Și din zări în zări să sune plini de dragoste mereu / Pentru cinstea celei care de o viață-i stă alături / Și-i e sprijin de nădejde și la bine și la greu / Să trăiască, să-nflorească, de-mpliniri să aibă parte, / De belșug, de sănătate, de ani lungi, frumoși și buni, / Ca în lume să ne ducă faima țării mai departe, / Și mai sus să ne avînte zborul mindrei națiuni". Slujind valorile umanismului, preocupată neîntrerupt de progresul social, îndrumătoare a mișcării femei-

H. Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

Patrie

Ție îți este dată lumina
ca pavăză, ca insemn, ca împlinire
ochii noștri de cutezanță
ție îți spun : bună dimineața
crești și te înalță
inima noastră de credință
către tine bate :
crești și sporește
Ție îți sînt date :
iubirea, blîndețea, omenia
poezia și jertfa ei
fulgerîndu-ne viața
dintre toate țările de pe pămînt...

Victoria Milescu

EMINESCIANA

Un debut neconfirmat

Profesorul G. Mihăilă, cunoscut prin lucrările sale din domeniul slavisticii, propune în **Contemporanul** (nr. 9 din 26 februarie 1988 și nr. 10 din 5 martie 1988) un pre-debut al lui Eminescu, care l-ar anticipa pe cel de la **Familia** din 1866. Acest pre-debut s-ar constitui din șase poezii : 1. **Ciobanul și năluca**, 2. **Plîngerea proscrisului**, 3. **O epistolă**, 4. **Rămii, străinătate**, 5. **Din străinătate** și 6. **Te iubesc**, publicate în revista **Aurora română**, cu inițialele **G.M.**, iar ultima cu **M**, toate în 1864. **Ciobanul și năluca**, baladă, care deschide acest ciclu, este datată : **1858**.

Demonstrația profesorului G. Mihăilă pornește de la premise false și aplică o metodă inadecvată într-o cercetare de istorie literară.

Mai întîi despre premise. Profesorul G. Mihăilă face constatarea corectă că Eminescu semnează petițiile, ca funcționar la Botoșani, în 1864—1865, **M.G. Eminovici**. Profesorul G. Mihăilă procedează însă la eliminarea numelui de familie, reține numai inițialele **M.G.** și operează apoi o inversiune **G.M.**, pentru a pune numele poetului în concordanță cu semnătura de sub poeziile pe care le atribuie poetului. Eminescu nu semnează însă nicăieri în opera sa cu inițialele **G.M.** și procedeul aplicat de G. Mihăilă nu are nici o justificare științifică.

Trecînd la metoda de cercetare sîntem impresionați de aspectul panoramic al demonstrației. Evocările memorialiștilor, pînă și ale celor mai obscuri, sînt cercetate cu minuțiozitate și organizate într-un sistem. Această erudiție nu demonstrează, din păcate, că poeziile aparțin lui Eminescu și nu cuprind nici un indiciu concret pe baza căruia să se poată stabili paternitatea eminesciană.

Două sînt căile pentru elucidarea acestei chestiuni : examenul filologic, asociat cu cel de conținut, și cercetarea presei vremii. Prezența unor „ardelenisme" specifice și absența „moldovenismelor" oferă un prim indiciu că poeziile aparțin climatului cultural transilvănean. Instrăinarea are alt mobil decît cea cîntată de Eminescu în poeziile sale. Aici eroul apare ieșit din vîrsta copilăriei, plecat în străinătate și dorește să se întoarcă în satul său. Poeziile aparțin climatului cultural transilvănean și prin invocarea unor figuri istorice, ca Traian, devenite o obsesie a versificatorilor din acești ani. Se întîlnesc în aceste poezii și versuri penibile, care nu pot fi atribuite lui Eminescu, fie el și copil de 14 ani. Să dăm și un exemplu :

Iar tu, scumpă-ți gătește **buzușele rozate**
Pe cînd sosesc la tine, spre mii de sărutate.

Iubitei de la Ipotești, invocată abuziv în exegezele eminesciene, nu-i poate fi substituită aceasta, cu „buzușele rozate".

Examenul filologic și de conținut ar putea fi neconcludent. Presa vremii dă însă un răspuns definitiv. Cercetarea ei cerea mai puțină osteneală decît investigațiile în domeniul memorialisticii tîrzii. Românii de peste munți aveau, în condițiile de atunci ale asupririi naționale din Imperiul habsburgic, puține publicații. Apăreau : **Gazeta Transilvaniei** la Brașov, **Telegraful român** la Sibiu și **Concordia** la Pesta. Junimea studioasă sau „lepturiștii", cum își spuneau, izbutește să scoată o antologie, **Versuinții romani** (Oradea, 1854) și cîteva almanahuri, **Diorile Bihorului** (Oradea, 1854), **Muguri** (Arad, 1859), **Musa română** (Pesta, 1865), **Fenice** (Oradea, 1867). Colaboratorii la aceste almanahuri sînt, în general, aceiași : I. Bendusian, Carol Grama, Dimitrie Sfura, Iulian Grozescu,

D. Vatamaniuc

Continuare în pag. a 6-a

Ghiocei

Niciodată nu mi-a fost teamă că o să mă repet, atunci cînd am vorbit despre lucruri care țin, prin noi, o stea aprinsă-n Univers. Una din ultimele scrisori ale lui Noica are, la destinatar, adresa filologului craiovean Tudor Nedelcea. Am avut bucuria să parcurg rîndurile scrise citeț ale marelui nostru cărturar, deloc tremurate, ba, dimpotrivă, scrise clar, prea clar pentru o mînă de filozof. Am reținut, din epistolă, dorința lui Noica de a reveni cu noi considerații, numai dacă Parcele îi vor mai îngădui. Am mai răsfoit cîndva o scrisoare a lui Noica, de data aceasta adresată poetului Adrian Păunescu, și m-a frapat același incunabul curat, aceeași literă mărunță și ușor apleoată spre mijlocul cuvîntului, ca un clopoțel ce anunță recreația după o oră istovitoare. N-am putut să asociez pînă acum, literelor scrise de mînă ale filosofului retras la Păltiniș, decît ghioceii, semne aproape identice, piruete în alb, mici serbări ale zăpezii. Ghioceii au, ca și însemnele lui Noica, cosmosul și veșnicia lor.

Acest crîmpei de vreme bună a adus la reverul femeilor, mai devreme decît ne așteptam, gingașii ghiocei. Ei aduc, în taină, solie de la ciuta afundată în păduri, de la luminișurile zvelte, de la șipotul izvorului. În absența marilor zăpezi căutăm lecturile unde copiii se dau cu sania. Orice lucru drag îl raportăm la copilărie. Metru antic al întregii noastre vieți. Ghioceii sînt bucoavnele cu care mă fac auzit dumneavoastră. Ghioceii albi ca barba bătrînului de la Iasnaia Poliana, ghioceii-efigii ale purității, căi ale zenitului de a pătrunde în ființa noastră.

Ghioceii, minuscule lămpi ce luminează drumul troicii, suspinele de altădată ale Annei Karenina.

Ghioceii ? Acești coconi ce au în palmă inima noastră. Dăruiți ghiocei !

Constantin Preda

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

Starea poeziei

Există, se pare, o graniță subțire, o frontieră aproape nevăzută între toate punctele de vedere obișnuite în „judecarea" literaturii scrise de femei. Am preferat această exprimare forțată doar pentru a evita deliberat termenul „literatură feminină", etichetă transformată, în virtutea obișnuinței, în caracterizare implicită, adeseori cu o nuanță peiorativă. Scriitoarele, într-un glissando temporal, evoluînd de la resemnare la emancipare violentă, de la prejudecată la nonconformism, dovedesc mereu, chiar prin sensibilitatea constantă față de această sintagmă consacrată, o atenție exacerbată care, uneori, e indiciul unui complex. „Literatura feminină" duce de obicei cu gîndul la o anumită sensibilitate, predilecție pentru cîteva teme, ba chiar o anumită aservire a operei. Scriind la un moment dat despre Virginia Woolf în „Eșecul demonului : vocația", Maurice Blanchot menționa soluția autoritară oferită de linia de conduită a acestei fascinante scriitoare: „Trebuie deci în mod irevocabil să te decizi, să te limitezi, să te eliberezi de tine însuți și de toate, în vederea acelei «realități unice» (...). Care este acel proiect secret, insesizabil și inexistent a cărui presiune constantă se exercită, într-adevăr, asupra oamenilor, și mai ales asupra ființelor problematice — creatorii, intelectualii — ce sînt parcă în fiecare clipă disponibili și în chip primejdios mereu alții ? Ideea unei vocații (a unei fidelități) este cea mai perversă din cîte pot tulbura pe un artist liber"... Există se pare un cod feminin o vocație a feminității, care se transferă operei, o impregnează, o marchează, o atinge cu aripa nevăzută cu sau fără voia autoarei.

Niciodată poezia română n-a adunat laolaltă atîtea poete de mare, de acută intensitate lirică, de specială particularitate a operei și expresiei ca în ultimii ani. De la varietatea formelor și a stilurilor la tipurile de comunicare, de transfigurare artistică, la prezența propriu-zisă în problematica literaturii, în viața literară a acestor ultimi ani, au fost de o reală și binevenită densitate.

Au fost anii în care Constanța Buzea, Maria Banuș, Doina Sălăjan, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Violeta Zamfirescu, Florența Albu, Angela Marinescu, Florica Mitroi, Nora Iuga au atins în vers măiestria maturității, delicata, acuta ori sfîșietoarea nuanță a perfecțiunii. Au fost anii în care s-a afirmat, s-a individualizat vocea profund particulară a unor poete originale ca Daniela Crăsnaru, Mara Nicoară, Grete Tartler, Ioana Diaconescu, Doina Uricariu, Ioana Ieronim, Gabriela Negreanu, Gabriela Hurezean, Carolina Ilica, Lucia Negoiță, Smaranda Jelescu. Au fost anii „emancipării" lirice uneori șocante, infinitesimale migrații sub steaua trufașei tinereți (Elena Ștefoi, Mariana Marin, Marta Petreu, Mariana Codruț, Denisa Comănescu, Ioana Crăciunescu, Magdalena Ghica, Cornelia Maria Savu), anii în care poete reticente, aflate la adăpost de fascicolul luminos al criticii literare ori al publicității, și-au țesut în liniște calmă și sigură pînzele, care nu o dată au atins măiestria, reala valoare artistică : Anamaria Pop, Viola Vancea, Carmen Firan, Irina Mavrodin, Doina Cetea, Mariana Bojan, Virginia Carianopol, Veronica Galiș, Lucia Olaru Nenati, Cecilia Dincetate, Nastasia Maniu, Mariana Pândaru, Cristina Tacoi, Iolanda Malamen, Marieta Nicolau.

Atîtea sugestii noi au intrat în problematica poeziei feminine și mai cu seamă „mici miracole cotidiene, chibrituri aprinse pe neașteptate în întuneric", **moments of being**, cum ar fi spus aceeași mare romancieră citată mai înainte. Unele poete au ajuns la o perfecțiune a facerii versului, la o plasă de sugestii livrești, la adevărate anamorfoze lirice, altele au evoluat în direcția unei lucidități ordonatoare ; sînt apoi glasurile de senzualitate frenetică, de autentică feminitate în sensul acela, clasic și generos al cuvîntului, ori evoluții puse sub semnul scînteierilor abstracte ori al difuzei filozofii, al ironiei ori voitei pastișe. Diversitatea a învins moda. Vocația metaforică a dislocat prejudecăți. Personalitatea necanonică, accentuată, a spulberat principiile false, cele care, vai, de atîtea ori ajută să fii, să faci, să pară că scrii, că imaginezi, fără să gîndești de fapt în profunzime, fără să încerci să atingi substanța transparentă a acelui „încă negîndit".

Cleopatra Lorințiu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Rigoare și sensibilitate

În volumul „Chipul și asemănarea" Gabriela Hurezean oferă mai multe registre poetice, universul cărții e polifonic, autoarea dezvăluie o galerie de stări, de ipostaze lirice, dominantă fiind supravegherea cerebrală a discursului. Tensiunea observației lucide și atitudinea reflexivă omogenizează substanța volumului. Imaginile poetice au o frumusețe glacială, hieratică uneori, precum acest peisaj boreal : „Într-o noapte, pe cînd dormeam / visînd un desiș de arteziene sub ploaie, / cineva mi-a depus lîngă pat / jumătate de pom sub ghiață înflorit / Clinchetul sticlos al petalelor / asupra altei nopți m-a deșteptat." Lirica erotică are, la Gabriela Hurezean, accente dramatice, un fior expresionist străbate versurile poemelor : „Mi-e tot mai întuneric și nu-mi mai amintesc / brațele tale împrejur de mine, / numai palma răcoroasă a nopții / cutreierîndu-mi ființa". Alteori poeta își exorcizează sentimentul preluînd ritmurile folclorice cu o surprinzătoare disponibilitate pentru acest tip de lirism bazat pe eufonii : „Dor, durere-ndurare, / a iubi fără cruțare, / a te dezgoli de tine, / dezgoli pînă la os / pîn'la sufletul frumos / albe lumi să te lumine". Nefixată într-o formulă, poezia se află parcă mereu în „căutarea tonului" cel mai potrivit,

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

SMARANDA JELESCU: «Impact»

Micul roman **Impact** este o carte care se revendică fățiș de la solide modele literare pe care ține să le respecte. Un întreg capitol al cărții, cuprinzind pagini din jurnalul eroinei **Impactului** — Marina Velcescu, este închinat lumii din romanul dostoievskian. Ceea ce nu face din **Impact** o carte dostoievskiană, dar o așează sub semnul unei conștiințe literare pentru care prezența și consistența omului în literatură ca personaj este **totul**. **Impact** este un roman cu personaje, cu dramă, cu atmosferă și, desigur poate fi povestit, după cum la fel de bine se poate spune că nu poate fi povestit. Cea de a doua concluzie este mai aproape de adevăr. Proza de calitate este ireproductibilă. Fără a fi un roman fără cusururi, **Impact** reușește să conțină un element greu reproductibil care ține de personalitatea autoarei. Faptul este cu atit mai notabil cu cit e vorba de un roman de dragoste, o „love story", deci ceva ce a mai fost citit și văzut de împătimiții literaturii de zeci, de sute, de nenumărate ori. Ca în orice roman de dragoste, care se vrea numai atit, există un bărbat și o femeie făcuți unul pentru altul, adică o dragoste fatală și ireductibilă. Ea este cercetătoare într-un institut, el este inginer tot acolo. Dar totul este să știi să spui o poveste de dragoste, iar procedind astfel noi trădăm condiția cărții care știe să-și spună povestea propusă.

Primele pagini sint departe de a ne prezenta distribuția principală, ceea ce e un semn de tact psihologic și de știință a construcției. E vorba de discuția dintre două femei, de mama unei fete absente și de prietena acesteia din urmă. O discuție dintre două femei, foarte feminină prin mizele ei și prin atmosfera pe care paginile o rețin cu precizie. Intrarea în scenă a eroilor cărții se face treptat, cu grijă, studiat. Impresia primă este că vom avea de-a face cu o variantă a romanului **Părinți și copii** de Turgheniev pe teren românesc, în care copiii de după obsedantul deceniu își judecă părinții care au trăit și făcut acest deceniu, totul prin prismă feminină.

Promisiunea, atit de interesantă și atrăgătoare, este însă o pistă falsă, pentru că tema generațiilor care se confruntă va reveni doar marginal mai tîrziu. Cele două femei sint părăsite pentru ca cititorului să-i fie prezentat un adolescent orgolios și singuratic, sigur de el, care-și croiește viața în condiții dramatice. Urmîndu-l pe acesta vom intra în cercul unei instituții importante, vom intilni figuri caracteristice ale peisajului ei, alături de Tudor, care face o repulsie, la întilnirea unei femei de aspect dinamic și strident, pe care o clasează rapid, pentru ca apoi să rămînă descumpănit de ineficiența acestei clasificări. Acesta ar fi „impactul" sau începutul lui.

Autoarea știe să-și introducă personajele în scenă, să le lase atit cit trebuie, să nu insiste inutil asupra situațiilor care pot încărca **pagina** și lectura. Dar nu este vorba numai despre o știință a tăieturii. Și nici măcar de credibilitate, care este condiția primă de la care pleacă proza Smarandei Jelescu. Realitatea este trăită senzorial foarte puternic în paginile **Impactului**, fără ca notarea senzațiilor să se autonomizeze. Senzațiile, faptele nu sint doar trăite, ci scrutate, comentate rapid și din unghi intelectual, ceea ce dă cărții nu numai autenticitate, și fluență ci și o anume altitudine. Nu întîmplător, **Impact** este întrerupt din cind în cind de paginile de jurnal ale Marinei Velcescu, alt mod de a detașa pe eroină și cititor de masa faptelor, de a le examina selectiv.

Personajele apar, stau cit se cuvine și dispar. Unele sint schițate din citeva linii, dar precis, esențial, ca birfitorul Hansi, altele au șansa confesiunii. Personajul rămîne unul din criteriile Smarandei Jelescu, credința ei în personaj fiind egală cu credința în rostul prozei și credința în om. Acestea țin de factura prozei tradiționale în sens larg, lecția acestei cărți fiind extrasă din G. Călinescu, Camil Petrescu, dar și Marin Preda, Nicolae Breban. Psihologiile și analiza intelectuală sint notele diferențiale ale cărții și căutind să le definim intilnim liniile pe care stau aceste modele. Suma de personaje intelectuale, care ascultă muzică, văd spectacole, comentează cărți, se comentează pe sine în termenii cărților citite, trimite către G. Călinescu, urmărirea psihologiilor venind din celelalte trei mari precedente. Smaranda Jelescu trăiește în climatul predecesorilor și scrie în acest sens, fără a trage de aici o concluzie de valoare. Aceste filiații sint utile pentru a sublinia cercul literar căreia aparține și modul în care se înscrie pe orbită literară, contrazicind moda prozei actuale, pe care în mare măsură o sfidează.

Există o anumită ostentație a distanțării, pe care o are atit eroina, cit și romanul **Impact**, o predilecție pentru eroii „altfel", pentru cei ce se disting prin intelectualitate, competență, exigență, gust artistic și tact. Așa e Marina Velcescu și prietenele ei. Este lumea care-l detestă pe „domnul Kitsch", căruia i se consacră un întreg capitol, prin care ne este propusă și o întruchipare nouă, modernă a răului. (O anumită prețiozitate, însoțită și de locvacitate pretențioasă, străbate uneori cartea, indicind pericolele prezente și viitoare ale universului pe care autoarea și l-a construit). Însă tema kitschului care inundă viața oamenilor, a vulgarității agresive, ca un condensat de nocivitate, este substanțială și dă cărții un ax interesant.

Realul **impact**, și de aici titlul romanului, este impactul eroinei cu vulgaritatea asediantă, agresivă. Este cauza destrămării unei iubiri. **Impact** descrie o dragoste „fatală", supusă regulilor clasice ale acestei iubiri — în ultima parte eroina face ca o nouă damă cu camelii penumonie, fără să moară — romanul rămîne deschis, dar sfîșiată mai ales de invazia kitschului. Pentru iubitorii de literatură psihologică, paginile cuprinzind reacțiile femeii care iubește, contrariată, sfîșiată de neliniști, modul în care urmărește viața celuilalt, rămîn remarcabile. Scris de obicei de bărbați romanul pătrunde mai rar în aceste camere secrete ale psihologiei feminine, pe care rămîne să ne-o dezvăluie chiar femeile. **Impact** are această calitate, descriind cu o autenticitate remarcabilă suferința din dragoste a unei femei inteligente și dedublate datorită lecturilor. Preocupată de „roluri" din cărți, Marina Velcescu ia de la eroinele pe care le „joacă" mai ales distantarea de manifestările maculante, dar își aduce aminte de ele, mai ales, în momentele de dificultate, momentele limită ale încercării ei erotice. Cartea rezistă prin substanța ei psihologică, prin dramatismul tăieturii, prin acest personaj rotund, Marina Velcescu. Prin precizia notației comportiste, a senzualității și sugestive, pagini precum **În lumina soarelui de vară** și, mai ales, **Cîntec de ciocîrlie**, sînt de o mare frumusete.

Nu știm dacă poate fi citită însă în paginile **Impactului** și o vocație de prozator, deși calitățile sînt evidente. Poate abia încercarea de a scrie acel roman al **Părinților și copiilor** din anii cincizeci, promis inițiator în primele pagini ale cărții, ar verifica această vocație.

M. Ungheanu

IOANA DIACONESCU: «Herb»

Ioana Diaconescu ispășește prin „pedeapsa poeziei" vina divulgării unor armoarii de taină, în al căror cimp heraldic profunzimea transparentă a cerului — receptată mai ales în regim selenar — este întretăiată cu fulgerele lucidității. Temătoare și sensibilă, poeta învață tandrețea stingerii, poemele sale transcriind reacții la „efectele" fizice ale trecerii timpului : „Nu conspir. oboseala gonește surisul / strălucitoarea himeră // Ce poți să-i mai dai / decit sclipătul părului, luciul dinților, / ferestra ochilor // Nu cer împăcare. Nu tingui zilele-acele / trecute cu mult prea ușor / peste copitoarea tinerețe / La timplă — un ram de cais înflorit / în palida noapte / Surisul ? Conspir cu însemnata / pe veci, în creierul furtunii" Surisul, ca formă concentrată a supraviețuirii, oferă posibilitatea manifestării tensiunii insurgente împotriva neantului și, în același timp, reprezintă redescoperirea continuă a esenței umane. Ioana Diaconescu posedă o vie capacitate de evocare și cuprindere în vers a arderilor interioare găsind, în general, acele resurse lăuntrice care s-o ferească de artificii și mimetisme, chiar și atunci cind străbate spațiile singurătății și pustiirii : „Ce știi tu ce-nseamnă pustiile ore / arse, ca foaia de vînt ? / Corola, petala se sting în incendiul / acestei păduri de iluzii / Pe urmele ei flutură coada / cometei ce nu se mai vede / M-ascund după norul trufaș ce dispare / Și mă pierde, mă pierde, mă pierde". Teroarea pierderii de sine determină un gest cu multiple semnificații : a întinde mîna. Manifestare a nevoii de comunicare, încercare de a se cunoaște „semne", de a exorciza o cale ascensională : „Dar mîna aceea cu palma închisă / pipăia drumul, tăișul, / urcușul și / zgomotul și toată puterea / muntelui."

Pentru actuala virstă lirică a Ioanei Diaconescu două poezii mi se par caracteristice : „Să mă apăr de ea" în care imaginea arhetipală a caracatiței, izomorfă solitudinii nefaste este anihilată de „surisul" securizant, și „Nu cu milă vorbea de tine paingul". Aici, într-o formă eufemizată, găsim ilustrarea fidelă a mitului arachnean traducind destinul condiției umane fatal legată de timp și de blestemul morții : „Nu cu milă vorbea despre tine paingul / Striga cățărindu-se strașnic / pe casa-i cumplită la înfățișare // Nu cu milă vorbea. Auzeam cum se / toarce firul norocului / Auzeam simfonia / cicorilor stinse pe ghemul Arahnei" Realul e traversat de cezuri, firele destinului creează un climat coercitiv, dramatic, silind materia să se conformeze anumitor figuri prestabilite : „Legăturile", nefiind anexate de forțe benefice, nu dobîndesc, însă, un sens ordonator. Sentiment atroce, conștiința sfîrșitului este totuși mai suportabilă decit incertitudinea. Într-atit de puternică, de copleșitoare apare „raza" ei nevăzută, într-atit de acaparatoare este starea de veghe asupra crezurilor fundamentale : „Un ochi ațintit / ca un glonte / într-o fereastră ascunsă / și iată-ți ascunzătoarea spartă / și uite cum te-a trădat / singurul semn, credința, / statornicul semn / al credinței". Îndoiala erodează în permanență inocența eului poetic și se insinuează, în mișcări ritualice, impunind o gesticulație vehementă la nivelul imaginarului : „Cit aur duse la mal, cu sine, valul, cite corăbii pierdură calea. / Lumina dreaptă a lunii ! // Mă-mpărtășeam din spuma aurie. / Obrazul meu nu se păta cu ceață. / era un fel de boală / era o stare, poate starea cea mai pură //. Cu frică, aceste semne. Aceste litere / o frică-nceată care se strecoară în sinul tău / șerpește. Atunci, duci șarpele la git : dar dacă ?..." Există la Ioana Diaconescu o voință nostalgică de luminozitate care să înfrunte foșnetul tristeții : „Învățături pentru infantă" ca și ciclul de „bucolice" proclamă vîrsta tînără ca rost al senectuții. Este actul luării în posesie a propriei sale taine, destrămarea fiind înlocuită cu tulburătoarea absorbție a ființei de către centrul ei. („Doar o înghițitură de lumină") **Lamento**-ul poetic urmărește mișcarea difuză a sentimentului ocolind cursivitățile tradiționale ale versului prin asociații interesante, generatoare de densitate lirică, e adevărat, uneori incongruentă. Nota dominantă a acestui volum o dă austeritatea.

Constantin M. Popa

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ: «Misiunea de investigare»

Romanul **Misiunea de investigare** (Ed. Albatros, 1987) de Ecaterina Țarălungă este, în ultimă analiză, o dezbatere de loc imparțială despre succesiunea generațiilor în fluxul timpului, cedarea locului privilegiat, uzurparea lui, ocuparea prin tenacitate, etc. Zicem în ultimă analiză, pentru că autoarea propune această dezbatere abia în ultimele două capitole (din cele șase) ale cărții ; părtinitoare, pentru că, firește, se dă ciștig de cauză generațiilor tinere. Mai mult chiar : „bătrinii" par, ei înșiși, dispuși să abandoneze, să le cedeze locul, să-i incite la luptă — situație leier voalată, ca să zicem așa, voită astfel din rațiuni de strategie narativă. Concluzia autoarei rămîne, însă, pe cit de firească în contextul economiei cărții, pe atit de neobișnuită printre cărțile de acest tip : o armonie, o împăcare, o iubire chiar între cei care dețin putere, și cei care aspiră către ea. Este ceea ce înțelegem mai limpede din parabola celor doi fierari din ultimul capitol al cărții : meșterul și ucenicul său lucrează pe nicovală fierul înroșit : primul îl bate cu barosul, celălalt îl ține în clește. La un moment dat — probabil, motivat de disensiuni mai adinci — tînărul face să-i scape fierul pe bocancul meșterului, acesta, ars cumplit, dă cu barosul în bocancul novicelui (dinte pentru dinte... bocanc pentru bocanc) și, pentru că în relație sint cinci elemente, tînărul, care mai are la îndemînă și cleștele, îl lovește mortal pe bătrin după care fuge din fierărie „sărind într-un picior, schelălăind ca un ciine lovit, fără să se uite în urmă, lăsind doar pe asfalt urme de singe și boabe mari de lacrimi care cădeau strălucind în praful drumului" (p. 216). Este extrema maximă a luptei, în care partenerii se anihilează reciproc — învingătorul abandonind terenul ciștigat ; cu această teamă profilactică în suflet, generațiile „se calcă pe picior" dar nu „se calcă în picioare" : ele găsesc, în viziunea Ecaterinei Țarălungă, acea punte de înțelegere, se acceptă, se ajută reciproc. Cartea este, în fond, o pledoarie pentru armonie și, dacă cel puțin ordinea capitolelor (autonome, de fapt) ar fi fost alta, ideea ar fi ieșit mult mai limpede în evidență încă de la început, tensionind lectura.

Acțiunea se desfășoară — firesc pentru un roman despre generații — pe spațiul a vreo 50 de ani, din 1936 pînă în zilele noastre. Tînărul matematician Paul Simin vine din Germania, unde a făcut studii strălucite sub protecția amicilor tatălui său (elementul armoniei, al ajutorului, este introdus din primele pagini ale cărții) și se ocupă, în țară, de știință pură mai întîi, apoi din ce în ce mai insistent de aplicarea ei în viață. Evită cu grijă orice fel de angajament politic, dar simpatizează cu intelectualii comuniști. Face războiul de la Odesa pînă în Munții Tatra — desigur, nu în linia întîi (este atașat, un fel de consultant tehnic pe lingă un comandament operațional), după care își reia studiile. Pleacă, din proprie inițiativă, pe șantierul hidrocentralei de la Bicaz, unde un accident la sistemul de aerisire al unui tunel, sistem proiectat chiar de el, îi întrerupe brusc cariera, instanța găsindu-l vinovat de lipsă de vigilență (vină relativă : inginerul însuși recunoaște, în fondul său sufletesc foarte curat, că ar fi trebuit să prevadă în proiect un sistem de rezervă pentru aerisire în caz de defectare a primului) — și stă în detenție citiva ani. După ce-și încheie pedeapsa are o scurtă perioadă de dezorientare, dar la insistența fermă a soției apelează la foștii prieteni să se reîncadreze. Sistemul prieteniei funcționează în recunoașterea meritului, inginerul Paul Simin intră într-un institut de cercetări ; îl vom regăsi în zilele noastre, cu o altă sancțiune la activ pentru neglijență, conducind însă foarte energic o secție de proiectare, așteptind să se pensioneze și consumind, probabil, ultimul conflict profesional cu tînăra și energica ingineră Diana care vrea, fără sprijin de nicăieri, să revoluționeze cercetarea științifică din institut.

Două lungi capitole ale cărții sint dedicate părinților Dianei, Dumitru și Sofia Negrea. Punțile de legătură nu sint prea bine sudate, aflăm doar că Frina, soția inginerului Paul Simin, îl cunoaște bine pe Dumitru Negrea încă din anii '30, are chiar o înclinare sentimentală către el. Acesta, profesor de limba engleză, este comunist în ilegalitate și părăsește Bucureștii pentru orașul natal, Satu Mare unde va coordona luptele muncitorilor mineri înainte de dictatul de la Viena. Este, pentru autoare, un prilej de a intra în detaliile relațiilor sociale și de muncă din zonă — dar și de investigare a formulei romanești avute în vedere, într-un mediu paralel. Pentru că, cu profesorul Dumitru Negrea ne vom reîntilni abia după ce iese la pensie și asistă, ca vechi comunist, la ancheta organizată în Satu Mare pentru analiza activității soției sale. Sofia Negrea, directoarea unei fabrici de textile (unde intrase, ca simplă lucrătoare, încă din 1938 ca să organizeze lupta muncitoarelor de acolo). Pe Sofia Negrea o așteaptă o pensionare voluntară în fața noilor specialiști care vor să se afirme prin studiu aplicat, prin noi energii creatoare.

În fond, „bătrinii" sint învinși mai peste tot în romanul Ecaterinei Țarălungă ; lor li se recunosc meritele, sint iubiți de către cei tineri — dar simt nevoia de a preda ștafeta mai departe, educindu-i pe noii ei purtători în sensul muncii, al cinstei. Aceștia, însă, descoperă un alt „procedeu" de legare între ei, de constituire în generație : este ceea ce prietena tînărului Andrei, băiatul lui Paul Simin, numește „misiunea de investigare", sondarea sufletului partenerului pentru a te asigura de bunele lui intenții mai înainte de avea relații de prietenie cu el. Diana nu se întilnește cu Andrei niciodată (sint de vîrste puțin diferite : ea a terminat facultatea, are familie, el abia intră în politehnică) ; ca reprezentanți ai celor două familii în prag de pensionare, însă Diana și Andrei reprezintă (simbolizează) două moduri de acțiune : ea este voluntară, gata să se lupte pentru adevăr cu orice risc, luind pe contul propriu demonstrarea lui — el devine precaut, cauță. În a treia generație cum ne sugerează autoarea, mai întîi oamenii, vrea punți de legătură între colegi. Desigur, șanse în roman are Diana, Andrei rămînind un fel de tertium dialectic, un deziderat, adică, de refacere a relațiilor de protecție din care a plecat familia Simin în drumul ei spre împlinire. Andrei este cel obsedat de acea parabolă a fierarilor — parabolă căreia, din păcate, nu-i cunoaștem replica în viziunea Dianei (ea fiind, totuși, aceea care calcă hotărît în teritoriul generației anterioare) : probabil că tînăra ingineră ar fi preferat răspunsul oului lui Columb : desființarea unor astfel de relații brute între maistru și învățăcel, „automatizarea" prelucrării fierului (proiectul ei privește tocmai automatizarea unei topitorii de oțel). Sau, cine știe...

Autoarea scrie cu prea multă „geometrie", fiind destul de expeditivă cu personajele sale și cu timpul epic pe care li-l acordă, reușind însă în portretul Dianei o concentrare exemplară a energiei creatoare. **Misiunea de investigare** este un roman actual ce pune probleme actuale pe care încearcă să le rezolve, numai în partea omenească a lucrurilor, în sensul unui umanism cultural, livresc, a cărui actualitate se cerea (se cere !) ea însăși discutată.

Nicolae Georgescu

CLEOPATRA LORINȚIU: «Aproape imaginară»

O combinație de jurnal intim, cu notații eliptice, perturbind comunicarea, însă fără să o afecteze fundamental, și de „lamento" cu accente exhibiționiste, pe tema solitudinii (nu chiar iremediabile), iată una dintre posibilele definiții ale volumului de versuri **Aproape imaginară** (Editura Cartea Românească, 1987) al Cleopatrei Lorințiu, poetă promițătoare la debut și, acum, după citeva cărți, (aproape) o certitudine a liricii feminine contemporane la noi. Singurătatea, tema favorită în **Aproape imaginară**, nu este starea funciară a eului liric, ci una dobîndită în urma unei aventuri existențiale dureroase, evocate de memoria afectivă. Rememorarea nu are nevoie de stimuli speciali, căci totul, ca să zic așa, amintește de o prezență, devenită, vai, absentă și presimțită ca atare : „Dungile acelea străluminoase din dormitor... erau / chiar de pe-atunci întruchipări ale presimțirii / Ne-au adus ghinion. Ar fi trebuit să le spargem / ar fi trebuit să le-necăm în apa luminii de vară // Noi însă mereu ne-am temut. O iubire de teamă / Aerul, castanul bătrin, auzul vecinilor / sunetul telefonului, scrisorile, apa și vinul / chiar piinea, chiar laptele mamei / erau pricini de frică // Dragul meu, dragul meu, neputința încolțise pesemne-ntre noi cu o clipă-nainte / de-a ne vedea. Cînd treceam / unul pe lingă altul, doi străini tulburi / în orașul prea mic" **(Cu o clipă-nainte)**. Poemul citat face parte din ciclul numit cu „hieroglifa" **T** (temere ? tandrețe ? tinerețe ? tensiune ? tomografie ?) totuși, cel mai transparent din volum, în sensul că aici intensitatea sentimentală este exprimată clar, prozaic de clar, realizindu-se, astfel, o comunicare eficientă agrementată cu citeva imagini poetice ale absenței : „Tu ești de-acum numai o depărtare / Cu cit mă gîndesc mai mult la tine / cu atit e mai greu. / Mai arsă aș zice că sînt / un jar mic, chiar la gura sobei / Mocnește acolo pentru ce va fi // Mi-ar mai rămîne doar o alinare : / să mă fac abur, abur și-n urma mea / numai surîsul fiului tău / să mă păstreze în timp" **(Șansa)**. În cuprinsul volumului, ciclul **T** reprezintă apogeul trăirii lirice, cele care îl preced **(Desen interior I, Peisaj, Desen interior II)** și cele care îi urmează **(Aproape imaginară, Cîntece fără cuvinte)** avind rostul de a nuanța, adică de a îmbogăți imagistic diagrama sentimentală a discursului poetic. De pildă, în ciclul **Peisaj**, harta sentimentală comunică cu harta geografică. Dîmbovicioara, Voina, Cîmpulung Muscel, Reteag, Mogoșoaia, din nou Cîmpulung Muscel, Probota, Bistrița, Argeș, sint repere geografice care au căpătat, prin subtile asocieri, statut de reper sentimental, iar evocarea lor nostalgică, din perspectiva unui prezent simțit ca dezolant, este un fel de catagrafie a singurătății întocmită, de această dată, cu sensibilitate estetizantă. Poeta vede frumos și simte delicat : „Mătănii suave și reci. Un cintec vechi / învie trecuta toamnă / Havuzul emoționat al iubirii // Ce mai știi, ce mai ții minte / din rătăcirea blîndelor pere ? // Te depărtezi atit de încet / cu un ochi de peisagist privești totul / nimic nu contează decit uleiul tău / foarte pur întins pe pînza scumpă" **(Jurnal cu pere la Cîmpulung Muscel)**. Importantă aici, cum se înțelege din poema citată, nu este culoarea peisajului, ci sugerarea culorii și, mai cu seamă, corespondențele fine descoperite între mătănii, havuz și... perele de Cîmpulung. Apoi, se cuvine remarcată ambiguitatea deliberată din strofa finală : ochiul de peisagist este al Ei sau al Lui ? Al oricui va fi fiind, imaginea trimite la ideea (sau sentimentul) depărtării, a îndepărtării, a singurătății în doi, căci peisagistul vede — nu-i așa ? — forme, superficii, ignorind, de cele mai multe ori, conținuturile. În **Desen interior** (I și II) și în **Aproape imaginară**, tonul se schimbă, devine declarativ și declamativ, suferința este conștientizată, analizată (cu autocompasiune) și propusă contemplației. Imaginile singurătății se înmulțesc („Ca un ou călduț / într-un cuib neștiut", „Îndeajuns de tăcuta mea resemnare, / asemeni oului de lăstuniță", „Depărtarea a făcut pui, / Pui tandri", „Mai scrii cu degetul prin praful de pe consolă un vers stins"), asediază ființa fragilă, descumpănită în impactul cu suficiența și egoismul celuilalt. Această stare de disoluție interioară are drept consecință, în planul expresiei poetice, dezmembrarea imaginii, sau, mai exact spus, aspectul ei caleidoscopic. Poemul se desfășoară acum după o schemă ingenioasă. Primele versuri numesc, direct și neutru, desincronizarea sentimentală, pentru ca, apoi, frînturi de imagini și imagini șoc, aparținind aceleiași sfere semantice, să argumenteze liric constatarea inițială. Finalul, de regulă, conține o metaforă revelatoare, care repetă, dar la un alt palier emoțional, începutul. Vreau să spun că poeta știe să construiască echilibrat, evitind astfel simpla transcripție a senzațiilor și propunind, în schimb, complexitatea ideației : „În fața durerii mele / nici măcar nu clipești. Ce ciudat / te-am ghicit astă seară / în pisla senzației / Gîndul e-o viperă ageră. Pîndește / un mic rest de iubire... / Nimic, nimic / nici viața, nici granița morții / nici dantelele bătrînei doamne / Într-un foișor / răcoros te-ai retras. Te păstrezi / iți ajungi. Vîntul bate / cu ochii închiși" **(Foișor)**. Sigur că, procedind astfel, elaborind adică și nu zămislind spontan, poeta își asumă riscurile unei anume aridități, atenuate, însă, de prospețimea cite unei metafore, plasate cu dibăcie în momentele cind poemul începe să treneze.

Contradicția între declarata (declinata și declamata) intensitate a trăirilor și o anume rigiditate a expresiei este depășită în ciclul intitulat **Cîntece fără cuvinte**. Cititorul va înțelege, desigur, că nu este vorba de o poezie fără cuvinte (ce simplu și, în unele cazuri de grafomanie, ce bine ar fi !), ci de renunțare la discursivitatea logică, în favoarea unei logici poetice, predominant metaforică. Ceea ce se comunică acum sint stări evanescente, ipostaziate în imagini pătrunzătoare, și nu teme „tratate" din exterior, „abordate" poeticește. **Poezia** reușește să întrețină convingător iluzia sincerității, acordind măsuri egale intelectului și simțurilor : „Cum e clădită turla aceasta / Ciudată neobișnuită e umbra ei / Pietrișul mărunt o-mpînzește / Totul dar totul / acuma doare, chiar litera ștearsă de vreme / chiar ce pare că nu-i / și cind e frig / ies desculță-n balcon. Te simt / Cu violența zăpezii pe pielea caldă" **(Zăpadă pe pielea caldă)**. Cu **Aproape imaginară**, Cleopatra Lorințiu se apropie, cu pas încă șovăitor, dar se apropie, de Poezie.

Valentin F. Mihăescu

COMPENDIUM

■ **TITLURILE sint adesea înșelătoare. Sub titlul Iosif I Mușat, întîiul mare ierarh român, Roman 1988,** se ascunde un important capitol de istorie culturală românească. Mult mai expresiv pentru conținutul cărții este subtitlul **Noi mărturii privind viața culturală și spirituală a Moldovei în secolele XIV și XV.** Autorul cărții, Ciprian Zaharia, smulge uitării cu ajutorul unei minuțioase reconstituiri din elemente risipite în documente și lucrări disparate un capitol important al existenței culturale a românilor, care este în același timp o existență socială și politică distinctă și evoluată. Este vorba de perioada alcătuirii marii Moldove istorice, care începe cu Petru Mușat și a cărei anvergură social și politica avea nevoie de o omologare „internațională", echivalentă de obicei în secolele XIV și XV cu crearea unui nou centru ierarhic bisericesc între cele existente. Episodul este important pentru că vădește vechimea culturală a societății românești și independența atitudinii ei prin refuzul de a primi ierarhul trimis de Constantinopole, chiar cu riscul afurisenie. Forța culturală și politică a statului românesc din nord a învins, pentru că Împăratul Bizanțului și conducătorul spiritual al acestuia recunosc dreptul românilor de a-și alege singuri conducătorii doriți. Semnificația specială a acestor împrejurări este dezlegată mai ales datorită privirii lor în contextul politic intercontinental al timpului. Cartea a declanșat restabilirea adevărului în legătură cu Bătălia de la Rovine, cu precizarea datei reale și a caracterului victorios pentru români a conflictului. Sinteza lui Ciprian Zaharia se înscrie astfel în prelungirea preocupărilor de istorie culturală balcanică ale lui Victor Papacostea. Ea umple un gol privind istoria culturală a nordului românesc prea adesea ignorat în favoarea istoriei culturale a sudului românesc. Fără insistențe cartea subliniază puternica și autonoma dezvoltare a societății românești din nordul teritoriului locuit de români, capabil să pună condiții patriarhiei bizantine și să se disocieze cultural și politic de statul slav din nord. **Monografia Iosif I Mușat** se ridică pe o infrastructură documentară, ilustrată de un subsol de note foarte elaborat și bogat, unde intîlnim de multe ori citate contribuțiile tipărite în revista **Luceafărul.** Este rostul lucrărilor de sinteză să fructifice aceste încercări parțiale și să le dea un sens mai înalt așa cum reușește această monografie excepțională.

CENACLUL REVISTEI «Luceafărul»

● Cea de-a patra ședință a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** a avut loc marți, 1 martie 1988, în rotonda Muzeului Literaturii Române. Au citit Dumitru Pricop (poezie) și debutantul Septimiu Stoica (proză).

La dezbateri au participat : Fănuș Neagu, Mircea Constantinescu, Pan Izverna, Ion Iuga, Niculae Stoian, Adrian Cristache, Valentin F. Mihăescu, Aurelian Lazu, Alexandru Dan Condeescu, Gheorghe Pituț și Vasile Neagoe (pentru poezie) ; Fănuș Neagu, Alexandru Horia, Mircea Constantinescu, Adrian Costache, Aurelian Lazu, Adrian Dafir, Dumitru Bălăeț, Niculae Stoian, Alexandru Dan Condeescu, Liviu Mitrănescu, Vasile Neagoe, Iulian Neacșu (pentru proză). În încheiere a vorbit Mihai Ungheanu.

Lucrările cenaclului au fost conduse de Mihai Ungheanu și A.I. Zăinescu.

În ședințele anterioare au citit : Gabriela Hurezean (poezie) și Nicolae Mateescu (proză) — noiembrie 1987 ; Sabin Opreanu (poezie) și Ion Florian Panduru (proză) — decembrie 1987 ; Adriana Sitaru (poezie) și Mircea Cavadia (proză) — ianuarie 1988.

Rigoare și sensibilitate

Urmare din pag. I

lirismul proteic al Gabrielei Hurezean are nostalgia identificării cu materia fluidă a sufletului în veșnică metamorfoză, versurile sugerează — la fel ca și titlul volumului — conflictul dintre autenticitatea trăirii și infidelitatea cuvintelor, separarea expresiei de sentimentul în sine, nu întîmplător metafora „oglindirii" e un simbol central al acestei poezii („ceea ce vezi acum în oglindă / poate să fie doar un joc de umbre și lumini"). Iată cum e transfigurată eterna problemă a creației, aflarea „cuvîntului ce exprimă adevărul": „Acum știu / acum sînt înlăuntrul știutului, spui, / și ieși din tine / multiplicîndu-te la infinit / din aproape absolut în aproape absolut / ca-ntr-o fotografie mișcată / ... / Dar cine vorbește în adîncul rostirii tale ? / Dar cit din cuvîntul tău este cu adevărat la tine ? / Dar cite galaxii mai ai de străbătut / de la sinele tău pînă la cuvîntul sine ?" Aceste interogații tulburătoare dau tensiune multor poezii, fie ele cu substrat autobiografic sau ridicate la altitudinea viziunii (citeva poeme din volum au o densitate abstractă remarcabilă). Gabriela Hurezean posedă, ca mai toți poeții de azi, o acută conștiință critică, ea își exprimă cu luciditate mecanismul propriei creații, scriindu-și, cum s-ar spune, „la vedere" poemele, intrind în dialog cu virtualul cititor : „Acum aștepți pofticios o metaforă triumfală / despre toate acestea / dar ele sînt cum sînt și atit / și află că am scris acest poem / ziua / chiar într-o zi înduioșător de banală". De regulă polifonia universului liric stă sub semnul rigorii expresive, autoarea evită tonul clamoros, ea își surprinde lucid nuanțele trăirilor, impresiile sint redate cu acuratețe : „Imaginea piriului mușcind cu sfială / călciiul fierbinte al copilului. / țipătul sfîșiind pleura memoriei, / sigur, sigur, / era un țipăt de fericire, / numai că tu te aflai în acea amintire / nepotrivit / ca un fluture albastru / mort în iarba verde". Vocile poeziei se suprapun în cartea Gabrielei Hurezean precum claviaturile unei orgi, versul e cind duios („Ereditate") cind violent („O altă privire"), sentimentul este uneori elegiac („Duminica zăpezilor") alteori acuzator („Planeta de asfalt") aceste paradigme lirice fiind tot atitea căi de acces ale eului spre lume, poeta caută „urma lăsată de Psyché în alunecare", drumul inefabil al sufletului printre lucruri. Registrul stilistic variat cuprinde atit versul alb cit și prozodia clasică, autoarea recurge chiar și la artificii grafice, unele texte (de exemplu „Poem") amintind de „Caligramele" lui Apollinaire. La granița dintre sentiment și rațiune se naște cu prudență, am putea zice, acest lirism controlat cu finețe, dar dincolo de masca cerebrală descoperim chipul mai sfios, mai sentimental al poetei („Se alină iarba, se alină / dorm pădurile, tulpină cu tulpină, / mere roșii pîlpiie-n ferestrele de-acasă / luminind departe cu lumina deasă"). Atunci cind privește lumea prin suave „gratii de apă" Gabriela Hurezean devine visătoare, metafora capătă transparența reveriei și gîndul se umple de muzica amintirii. Citeva frumoase poeme invocă nostalgic vraja spațiului natal : „Și m-aș duce, duce-m-aș acasă, / tot desculță aș urca pe Criș în sus, / tot desculță și fără merinde, / numai cu iubire cit e veșnicia / pe o stea de iarbă fără de apus." În tulburătorul poem „Zei de lut" atmosfera arhaică a satului capătă o transfigurare memorabilă, dovedind talentul deosebit pe linia lirismului parabolic : „Seara, cind satele fumegă preacurat, / cum arderea de tot, cum rugul binecuvîntat, / cind vin acasă țăranii cu pași de lut, / timpla de lut hodinindu-și în palma de lut, / atunci se aude cerul încruntat deasupra lor, / crescind, crescind, precum aluatul de pîine bună, / în țestul răsturnat al limpezimii din țărani, / seara, cind satele fumegă preacurat / și zeii de lut în preajma vetrei se adună".

NOTE ● ATITUDINI

● M.N. Rusu ține să ne informeze că articolul **Fondul de aur al poeziei** tipărit de **Luceafărul** în nr. 7/1986 ar „reproduce idei" dintr-un articol din **Săptămîna** și semnat de M. N. Rusu. Precizăm că singura apropiere posibilă între articolul **Fondul de aur al poeziei** de Gabriela Negreanu și cel semnat de M.N. Rusu provine din faptul că se ocupă de același volum de poezii. Ne bucură însă că M. N. Rusu are idei și le consideră prețioase. Totul e ca aceste idei să nu fie prea comune.

● Remarcabil prin detașare intelectuală este articolul **Un Iorga pitoresc ?** de Ilie Bădescu **(România literară**, nr. 8, 1988), unde răspunzind unor obiecții la ediția **Evoluția ideii de libertate** de N. Iorga, Ilie Bădescu descifrează un N. Iorga al planului ideatic opus unui Iorga pitoresc, cum prin inerție îl mai consideră unii comentatori. Autorul articolului nu face decit să desfășoare citeva din constatările pe care le prezintă în bogatul capitol de note al ediției, surprinzător pentru cine vrea să-l vadă pe N. Iorga cantonat într-o gesticulație confuză și congenital antiteoretică. Ilie Bădescu știe să discearnă între refuzul teoriei care preformează și deformează și predispozițiile teoretice ale savantului, vizibile pe toată întinderea operei sale. A-l izola de sociologie, de pildă, este o eroare, pe care Ilie Bădescu n-o face. Una din preocupările definitorii ale profesorului de istorie universală N. Iorga este să studieze instituțiile, viața societății. Pentru cine cunoaște **Dezvoltarea așezămintelor sociale ale Europei** (1920—1922) afirmația că este străin de sociologie devine imposibilă. Că ea se susține nu înseamnă decit că ne aflăm în fața unor etichete, incapabile, de altfel, să acopere complexitatea unei opere uriașe, evolutive, de aspect și spirit modern. N. Iorga nu este un anacronic, spune Ilie Bădescu, și afirmă acest lucru cu o eleganță neobișnuită într-o polemică, lucru pe care ținem să-l subliniem. Iar răspunsul la articolul său e simplu : N. Iorga nu e pitoresc, pitorești fiind, cel mult, credincioșii acestei etichete.

VETRE ALE ISTORIEI CONTEMPORANE

Sensuri majore

În prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Capitală, s-au desfășurat lucrările Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare, înalt și cuprinzător forum al democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare. Este a IV-a conferință de acest fel din seria tuturor celor ce au avut loc în anii epocii noastre, și ea semnifică însăși ascendența pe plan politic și social, felul în care organele locale ale puterii și administrației de stat sînt chemate să asigure largul democratism al participării și asumării prerogativelor înfăptuirii programelor dezvoltării multilaterale, ale înfăptuirii cu cetățenii și pentru cetățeni a politicii partidului. Lucrările actualului forum s-au desfășurat în contextul împlinirii a douăzeci de ani de la reorganizarea teritorial-administrativă și crearea județelor, care a deschis larg calea repartizării rționale a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei, dezvoltării economico-sociale a tuturor zonelor, înfăptuirii adevăratei egalități în drepturi, ridicării nivelului general de viață și civilizație al întregului popor. „Consider necesar să subliniez, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în magistrala cuvintare rostită în fața actualului forum, că mărețele realizări ale României, într-o perioadă istorică scurtă, demonstrează cu putere superioritatea socialismului, cînd poporul devine pe deplin stăpîn pe destinele sale, se pot lichida, într-un timp scurt, înapoierea, asuprirea și inegalitatea, se poate obține o dezvoltare înaltă, se pot realiza condiții tot mai bune și egale de muncă, de viață, de învățătură pentru toți cetățenii patriei". Noua înfățișare a patriei, marile sale cuceriri în plan economic și social, adevăratele vetre ale progresului și civilizației pe care le reprezintă azi orașele și comunele, munca și creația în toate domeniile de activitate confirmă un drum vast, prodigios, care e al libertății și independenței, al făuririi cu poporul și pentru popor a societății socialiste și comuniste. Sub semnul unor atari prefaceri revoluționare, actualul forum se înscrie ca încă un moment ale cărui semnificații sînt menite să dea o înțelegere amplă procesului de împlinire a programului și hotărîrilor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, astfel încît acest an, cel de al treilea al cincinalului, să se constituie într-un an de vîrf al realizărilor economice și sociale, într-un an de vastă și înnoitoare experiență. Cuvîntarea secretarului general al partidului dimensionează strălucit direcțiile de acțiune și devine un vast program de gîndire și acțiune. Organele locale ale puterii și administrației de stat au sarcini sporite, în activitatea lor întrînd atît sarcini economice cît și cerințe de ordin educativ, cultural. „Trebuie să ridicăm pe o treaptă nouă activitatea Festivalului național „Cîntarea României" spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, să punem tot mai larg în valoare minunatele tradiții și geniul creator al poporului nostru, adevăratul făuritor al culturii naționale".

Creație și dezvoltare, creație în toate sferele existenței materiale și spirituale, iată, în cîteva cuvinte, sensul major al demersurilor muncii politice, educative, al angajării și dăruirii pentru înfăptuirea marii opere de edificare socialistă și comunistă a patriei, din perspectiva vastă pe care o consacră hotărîrile Congresului al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Casa de cultură, a științei și tehnicii pentru tineret din Timișoara

ORAȘUL DE LÎNGĂ INIMĂ

Timișoara este și orașul meu. Ca atare, fiind subiectiv și posesiv, cum e, cred, orice om legat de țară, de casă, de familie, loc de muncă și loc de vis, socotesc Timișoara cea mai frumoasă. Sincer, o și iubesc din tot sufletul. O iubesc (Timișoara e de gen feminin), precum surîsul mamei și lumina ochilor mei care sînt copilele mele, precum lumina zilei de-a doua și de-a treia și-a infinitelor zile ale existenței noastre în Cetate. Iubesc orașul cum mi-e dragă și strada, adică omul știut ca și omul neștiut ce-mi trec pe alături sau de care mă impiedic privind și descoperind mereu că pînă la cerul cel 'nalt se suie acoperișuri, frontoane, coloane, mansarde și cocoși pe hornuri : vechea urbe e plină de revelații ale privirii, iar cea nouă, din toate zările, pare și ea așezată în biografia noastră, încă dinainte de a fi fire. Mai ieri, și-i văzusem pe buldozeriști, au dispărut două-trei ulițe amărîte în Fabric ; iată, prin moloz și drumuri grele, apar macarale, canale, cabluri, fundații, panouri, scări suspendate, artificii ale sudorilor, după care se naște blocul. O casă de

20 DE ANI DE LA REORGANIZAREA TERITORIAL-ADMINISTRATIVĂ A ȚĂRII

oraș. O casă cît un sat împrăștiat pe culmi și văi. O lume. Un univers. O asociație de locatari. Muncitori, profesori, ingineri, medici, frizeri, portari, cu tot alaiul de copii și moși. Cu impactul adaptării. Al con-viețuirii. Ciudat, după o vreme, și la bloc, traiul tot patriarhal e. Privești lumea de la balcon sau poți cobori pe-o bancă de lîngă scară. Sau în părculețul ivit din grămada de fier vechi, betoane sparte și tuburi uitate. Bărbații beau bere iar cei mici joacă fotbal, vara, ba se dau și cu sănile, pe derdeluș ad-hoc, iarna, dacă e să fie frig și ninsoare în Banatul supus, cîndva, Mediteranei.

Ce oraș superb. Toți cei care-l străbat, măcar o dată în viață, zic, gîndesc și scriu la fel. Cred, după ani mulți de cînd am buletin de Timișoara, că Bega e vinovată. Dă senzația, notam și altădată, dar fără interpretări, că rîul acesta nici nu curge, nici că stă. Ci pare că umblă, cînd în sus, cînd în jos. E o apă ca o oglindă. Dacă ești frumos la chip, așa te și expune luciului, dacă ești bun, te salută cu un strop de rouă din parcurile care o înconjoară pe întreg periplul prin orașul său. Am scris intenționat orașul său, încît Bega n-are alt legămînt și nici o altă sintagmă, deci nu se confundă : orașul de pe Bega e numai Timișoara ! (Drept e, și alte ape dau pecete similară — cinste și glorie lor !).

Și, fiindcă m-a fascinat de la prima întîlnire, știu cum arată Bega din start, de cînd se naște în pîntecul muntelui, de la izvor, de la obîrșie, unde, nu-i așa ? !, nici o apă nu se întoarce, decît în chip de dor. Eram Dorul, mă amăgeam, eram norul, știam, eram omul trecător și efemer pe lîngă Mării-Sa, Apa. Acolo, în masivul Poiana Ruscăi, unde-am șezut un pic, Bega are multe surse din străfunduri — pîrîu, izbuc, peșteri, torenți, chiar și șuvoiul prăpăstioaselor ruperi de nouri, așa ca la Hăuzești, mai an, cînd sătucul numit a luat-o la vale, cu tot ce-i ieșea în cale — casă, moară, lemne, paie, vaci, găini, suflet și obiect, babă și automobil, din care n-au rămas decît milul nemilos. Sfîrșitul.

Pînă la Timișoara, Bega trece ceva mai grăbit. De fapt, pînă la Coștei, unde se întîlnește cu Timișul și, reglată, la stăvilar, apa curge din nou pe două brațe. Abia atunci rîul Bega devine canalul Bega, iar Timișul rîu rămîne rîu : vara, pe secetă, cînd crește nisipul în unde, el devine un fir de amintire. Sistemul hidrografic de la Coștei e vechi, era o minune a Europei încă de-acum două secole ; păstrăvii din munți, păstrăvi-curcubeu, nu mai ajung în cîmpia cea rotundă ca ochiul și ca piinea dolofană de la Topolovățu Mare. N-au ozon, n-au crudul pădurii, n-au condiții ; de la Coștei pînă la Timișoara, ca și de la Timișoara pînă la frontieră, vărsîndu-se în Tisa, ca să revină în Dunăre, Bega nu mai e rîu, ci mai mult canal. Are și vapoare, cu marinari adevărați, foști comandanți de cursă lungă. Pe vapor e ca în leagăn. Iar Bega, cu maluri săpate, e o apă domolită. Mereu la același nivel. O apă cuminte. Pe la Chizătău, vin pescarii din Lugoj și trag la somn. La peștele somn. Au și fotografii-martor, că nu mint. Dihania subacvatică e, uneori, chiar mai mare decît omul. Și are și mustăți (peștele somn). Ca s-o prinzi, nu e nevoie decît de răbdare și de pricepere. Mă și mir, cum poate omul să șadă zile și nopți în șir cu un băț și un fir și un cîrlig amăgitor, pe-un mal de apă lină, singur, cu cohorte de țînțari în nări și sînge, fără larma și chemarea veacului tumultuos. Poate că-i invidiez, neînțelegînd cît de minunată o fi așteptarea. Să muște din nervul eliptic de timp și stress. Pe acolo, pe la Chizătău, unde cîntă încă țăranii la corul început la 1857, era cîndva și o moară cît un bloc. Energia venea din apă, apa învîrtea o turbină, care turbină mișca un rotor, un dinam, un ax, de la care se pornea angrenajul măcinatului, dar și al facerii luminii. Ardeau becuri pe ulițele satelor pînă la Recaș, ardeau zi și noapte, pînă a apărut avîntul fierului vechi : să topim turbina, să tăiem rotorul, să distrugem dinamul, să facem ordine în moștenirea celor dinainte. Și s-o luăm de la capăt, precum s-a hotărît, destul de tîrziu, un om al locului, care, nu fără bani mulți, reface turbina, reface rotorul, reface dinamul, reamenajează etajele morii, sapă bazine și lacuri, taie un drum de la artera internațională și face un han. Un popas de agrement pe Bega. Vom trăi și-l vom gusta.

Mai apoi, pînă la Timișoara, pe Bega nu se mai întîmplă nimic, deși trece și prin Recaș și Izvin. Totul curge, panta rei. În vara trecută, am făcut două plimbări pe Bega, una dinspre oraș în sus, alta, în aval. Nici că bănuiam cît de rară e bucuria ieșirii din chingile betonului de pe malurile orașului. N-am, acum, metafora la îndemînă spre a convinge că apa taie șesul precum cuțitul într-o felie de unt și nu lasă rană. Și nu pare că doare. Ci durează un drum lichid, drept, linear, senin. Mi s-a confirmat că Bega e apa cea mai liniștită din cîte am văzut. E o apă fără furtuni, fără valuri, fără monștri, fie și somni. Ea e ca o fecioară. E pură, bună și naivă. Nu înseamnă că nu și sancționează gestul necugetat. Adică, ea înghite și vieți. A,-tenție nu săriți în cap ! Atenție, pericol de înec!

În Timișoara, nimeni nu se înecă, dacă e om de treabă și n-are alte gînduri decît munca. În toate ipostazele sale. Ca și Bega, orașul e generos. E lin, blînd și cumsecade. E și modest. Își vede de treburile multe pe care le are. Mie-mi place totul aici. E orașul meu, de parcă m-ar fi înfiat. Sau invers. Mă și simt al orașului de pe Bega, deși nu-s tocmai fire lină și blîndă. Curg mai năvalnic. Și mai aprins. Totuși, sper — cumsecade. De am vreme pentru mine, fie și arareori, „fug" pe faleza Begăi, iau o gură de aer curs din Poiana Ruscăi, caut scalda păstrăvilor ce nu vor muște de oraș, mă uit în rîul — canal și văd apa peșterii de din sus de Poieni, unde-am salutat, strănutînd, puritatea naturii și a adîncurilor neștiute.

Apoi, mă strecor în orașul cel vechi, în orașul cel nou, unde vreau, liber și stăpîn, în lumea celui mai frumos oraș din lume, cum mă și fălesc.

Ce să descopăr într-o așezare despre care, dulce amăgire, aș putea crede că știu totul. Totul și nimic în plus. Ci în minus. Timișoara e, așadar, iubita mea, cu fainele și discrețiile frumuseți de sub pleoapele-i enigmatice. Ce culori au ochii Timișoarei ? Cromatica lor e spectrul însuși al luminii și al punctului de vedere. Eu, bunăoară, am un punct de vedere tonic. Nu e culoare, ci e stare. Tonusul ar fi culoarea rozei. Și numele Timișoarei e trandafirul, nu numai din Parcul rozelor ce nu mor nicicînd (decît în grădini, nu și în mine, fiindcă le port în simțuri ca o mireasmă mireasă). Ochii Timișoarei sînt Bega și cerul. Ochii păstrăvului-curcubeu sau numai al briului pastel din orizonturi după ploaia de vară. Sînt cei mai frumoși ochi din cîți au existat vreodată pe pămînt ori în închipuire. În pupilele lor se distinge întreaga măreție a orașului. Nu doar centrul știut, el însuși în cîteva repere marcate de cărțile poștale ilustrate sau alte embleme : Muzeul, Teatrul Național, Opera Română, Consiliul popular județean, Facultatea de mecanică, Universitatea, Piața Unirii, Piața Traian, Întreprinderea mecanică, Bega însăși îmbrățișată de sălcii și ocrotită de poduri solemne — Decebal, Mihai Viteazul, Parcul rozelor, Parcul poporului, Parcul copiilor, Parcul botanic, Pădurea Verde, Bastionul cetății, Palatul Dicasterial, Casa Tineretului, hotelul Continental, cîte încă edificii și spații monumentale, de care ne e drag să le știm și să ne bucurăm de rostul lor. Orașul, de ce nu ? e chiar o metropolă. Are doar vreo 350 000 de locuitori, p-aci trec anual 2 milioane de turiști, are instituții și întreprinderi dintre cele mai diverse, are priorități măcar europene sau măcar balcanice. Adică, orgoliul — nu și ambiția — de a avea personalitate. Timișoara, cum le șade bine frumoaselor, e modestă. Monografia ei de referință e încă nescrisă. Nu și-a aflat nimeni rivna și truda de a căta prin biblioteci, arhive și poduri, nașterea, creșterea și suișul orașului. Mi-am propus, cît trăiesc, să mă dedic trup și suflet acestei fecioare. Am mai scris despre oameni, locuri, istorii, am citit cărți mari și caiete mici, am răsfoit colecții de ziare, albume de fotografii, dosare cu documente, amintiri, povești, scrisori. Puțin ; ieșirile în ungherele și misterele cetății îmi sînt, de fiecare dată, potrivnice cunoașterii integrale. Am mereu alte și alte revelații. Sînt ale iubirii, desigur, și, îmbujorat, descopăr noi frumuseți și culori. Așa-i lumea care respiră, așa e și lumea dusă în morminți. Acolo, chiar, se odihnesc mileniile. În destine, biografii, ani mici, de cînd numărăm era și încă dinaintea ei, cum demonstrează arheologii, ca și constructorii care sapă fundații și dau de alte zidiri. Îi invidiez pe istorici, pentru liniștea pietrelor în care descifrează temeliile cetății. Noi, cu condeiul, ne mișcăm pe și nu sub pămînt, noi sîntem în slujba clipei ce este nu a veacurilor ce s-au scurs cît Bega să umple o mare curată ca Marea Neagră, măcar. Am și putea socoti, la calculator, de exemplu, fiindcă aici la Timișoara se fabrică și aparatele de făcut minuni aritmetice. Prezentul e cel mai interesant. Fiindcă noi sîntem vii, și nu umbre. Astfel, trecem la arhive, dacă merităm, și, inevitabil, ne adăpostim sub lespezi și flori, rămași în amintirea unei generații. Și de-aceea Timișoara e puternică. Pentru că nu moare. Chiar dacă plînge ori oftează. Și-a avut destule situații de cumpănă. Mari bărbați au ocrotit-o. Cu limba, rîul, cu arma, ramul și neamul. „Timișoara 700" e numele unei piete ; nu e și un adevăr. Timișoara e mai bătrînă, deși chipeșă, decît mileniile „noastre". Argumentele dăinuirii sînt chiar lespezile, urnele, pietrele funerare, arginții, palatele, parcurile și podurile, eu însumi și generațiile ce mi-au dat identitate. Și orgoliu.

Cînd mă despart de Timișoara, învîndu-se drumuri și griji, atunci plec liniștit, deși mi-e dor ca de mama și de copilele mele. Mi-e dor de muncă, de bucurii și de emoții. Plec și șed liniștit pe alte meleaguri știind că mă așteaptă iubita cu iubitele mele fecioare. Timișoara e fire tare și nu se supără că o las singură cu lumea ei. Poate, lipsind ori străbătînd-o, nici n-a observat cît mi-e de dragă și cît de mare nevoie am de dragostea ei, de soarele și stelele sale. Mi-o închipui, din depărtări, cum se scaldă în Bega și în turle, pe bulevarde și pe coloanele însuflețite, cum își desface pletele în cîmpia roditoare pe care o stăpînește și o îmbie cu toată verdea ei splendoare să-i înunde cuprinsul. Iar pe sub streașina ochilor săi puri ca lumina, eu văd, la întoarcere, că i se strecoară un bob de lacrimă.

Și ființa-mi tresare la același enunț destăinuitor : Timișoara e cea mai frumoasă fată din lume. Din lumea mea.

Teodor Bulza

Fructe de la Dunăre

„La sud pînă la capăt", străbatem un drum împovărat de meri pe o distanță de zeci de kilometri, oltenii îi zic drumul lui Dindere, pînă ajungem pe malul nordic al Dunării, drumul lui Peneș Curcanul de la Ostroveni—Bechet—Dăbuleni—Rahova. La ora cînd palide paie solare se închină în ierburi și luminează aurul fructelor poposim la Bechet, un sat cu peste 5 000 de locuitori, pomenit încă de la 1440 odată cu bătălia de la Rahova, vatră în care oștenii lui Mihai Viteazul vor învinge turcii la 1598, iar Matei Basarab va atrage ienicerii, după pilda lui Mircea cel Mare, pe microlacul Arădan ori mai tîrziu grăncerii lui Popa Șapcă vor chema sătenii din Bechet la manifestația de la Islaz. Mulți becheteni vor cădea pe dealurile Rahovei în Războiul de Independență, iar în primul război mondial Ghiță Moise și fiul său, Vasile, vor salva doi piloți francezi din încercuirea germană, gest pentru care amîndoi vor fi declarați Eroi naționali ai Franței.

Bechet, vatra fructelor născute de nisipurile Dunării : struguri și piersici peste fostele lacuri Arădanu, Potelu și Nedeia, celebrele lacuri de pește de odinioară. Mai aud în preajma mea „ce păcat că n-au rămas și lacurile cu pește, eram bogați în toate anotimpurile" parcă șoptit, parcă nostalgic. Sat ordonat cu oameni harnici toți „dunărind cu Dunărea" și înălțindu-și cîntecul faptelor în plină zi știind deopotrivă să tragă la greu ori să petreacă alături de lăutari pe ritmul „rista ala rist" ca un prinos al orelor de odihnă binemeritată.

Cîmpia mă însingurează, mă poartă pe drumuri neumblate ; lipsa de streașina văzului, lipsa de dealuri, de povîrnișuri împădurite îmi obligă fantezia să derulez peisajul ca pe o imensă pînză fără sfîrșit cu întîmplări pe care nu le pot bănui și la care mi-e imposibil să particip. Un sentiment al nesfîrșirii în gol, de vreme măcinată în colbul ulițelor de herghelii nestăpînite; spațiu în care numai un Ilie Moromete se simțea în largul lui.

Aici, printre nisipuri înțelenite de vie, nisipuri luate în stăpînire de viață, ascult șuieratul vîntului uscat și subțire ca niște spini prin veșminte pînă frigul pune stăpînire pe mișcările mele și mă obligă să caut un refugiu în casa profesorului Gheorghe Boaghe, conducătorul cenaclului literar zonal „Clepsidre", botez motivat și la propriu de vocile nisipului zburător.

În tihna serii, la un foc de coceni mai mult decît de lemne, îmi vorbește de cei peste 700 de elevi ai satului, despre colegii săi întru școală, peste 35 de dascăli, despre Victoria Gheorghe, directoarea școlii și autoare de literatură științifico-fantastică, despre Silvia Andrei și Constanța Călinescu a căror pictură transferă peisajul rural pe pînză, despre doctorul Mihai Bulacu, autorul cărții **Hepatita cronică**, vol. I, directorul spitalului din comună, despre Constantin Popa, doctorul cu deosebite rezultate în acupunctură. Apoi o pauză de film. În memoria sa revine chipul colegului de odinioară, regretatul eseist Paul Bălă, autor al cărții **Mitul creștin** apărută la Editura Enciclopedică în '72 și-mi înmînează **Bechetul de-a lungul veacurilor**, o monografie scrisă de același Paul Bălă în colaborare cu agronomul Mircea Arambașa, povestitor cu mult haz și cu o fină ironie de prin nisipoase site culeasă.

Desen de Raluca Grigorcea

Cînd piatra s-a uscat de lacrimi, vremea a măcinat-o și s-a ascuns în trupul fetelor în chip de magice lumini. Cu asemenea vorbe îmi întinde un volum de poezii, **Lacrima pietrei**, ieșit recent din teascurile tiparnițelor oltene sub semnătura farmacistului Gigi Ofițerescu, după care îmi vorbește despre **Semănătorul de limite**, o altă carte de poeme semnată de Nica Janet și, fără pauză, continuă să-mi vorbească despre **Cronica din Bechet** scrisă de Gheorghe Nicola Stoian-Agrineanu.

Iată pe scurt „comuna noastră literară" ca să nu vorbim de cărțile în manuscris, care sînt o altă față a lucrurilor.

Ieșim în întunericul liniștitor ; din înaltul cerului cad boabe de orez săgetînd în noapte. Probabil sînt stelele urcate de pe cele 250 hectare de plantații cu orez și acum ni se restituie privirii ca o muzică rătăcitoare prin cosmos ori știuleții de porumb luați pentru hrana copiilor de către părinții care au semănat porumbul, dar stăpînii corupți și străini de morala pămîntului, i-au pedepsit cu zile negre de temniță grea ; copiii rătăcind de atunci pe ulițele satului fără hrană și fără ajutorul sănătos al părinților. Țăranii din Bechet știu însă să „crească" pămîntul. Chipul lor este numai zîmbet cînd scriu pe tabla contabilă : 5 800 kg orez la hectar ori 8 000 kg știuleți de porumb ori în zilele aceiea, cînd coboară în port cu strugurii de pe cele 1 500 hectare de vie și au sentimentul unui cîntec de culoarea toamnei amețind aerul de arome.

Stăm de vorbă, seara tîrziu, cu alt membru al cenaclului **Clepsidre**, primarul Iulian Miulescu, apoi cu Alexandru Glăvan, președintele ales al cooperatorilor. Îmi spun că au hotărît să-și extindă suprafața agricolă cu încă 70 hectare pe seama terenului din curțile oamenilor. Tac nedumerit și mă gîndesc că în copilărie aveam în curte meri și pruni, nuci și cireși iar unul cu „idei trăznite" i-a transformat în lemne de foc băgînd apoi brazda tractorului, defrișîndu-mi nu numai copilăria, dar și spațiul de vis al grădinii în care căutam liniștea. Azi a devenit prund alarmant, maidan pentru copiii care mai sînt pe-acasă. Le spun întîmplarea și tac și ei ; o tăcere grea fără ieșire. O fereastră deschisă ne aduce un zvon de cîntec cu iz de strugure negru. Totdeauna cîntecul este o salvare a discuției pentru că cine „nu iubește vinul și femeile nu-și iubește epoca vieții sale", iar înțelepciunea s-o lăsăm pe seama neputinței bătrînești, mai zic sătenii.

Ieșim în drumul care ne duce spre Portul de la Dunăre, „la sud, pînă la capăt", cum spune remarcabil un poet din aria extinsă a Olteniei.

Ion Iuga

„Buchet de purpură și soare"

Urmare din pag. 1

lor din România, ocrotitoare a tinerei generații, tovarășa Elena Ceaușescu are — așa cum notează Barabas Katalin — „o infinită disponibilitate pentru noi cei mulți și, mai cu seamă, pentru copii. În fond grija pentru copiii țării este grija pentru viitorul patriei și aceasta înseamnă asigurarea tinereții poporului nostru." Numeroși sînt scriitorii care, prin cuvintele lor alese, aduc o fierbinte urare tovarășei Elena Ceaușescu, fiică a conștiinței românești, exprimînd gîndul de stimă și recunoștință al întregii națiuni: George Bălăiță, Eugen Barbu, Ioana Postelnicu, Ion Segărceanu, Eugen Frunză, Ion Dodu Bălan, Horia Bădescu, N. Grigore Mărășanu, Petre Anghel, Nicolae Dan Fruntelată, Violeta Zamfirescu, Mihai Ungheanu, George Tărnea, Mara Nicoară, Ion Hobana, Carolina Ilica, Ivo Muncian, Hedi Hauser s.a.m.d. sînt reprezentanți ai scrisului românesc de azi care au ținut să omagieze gîndul cutezător și strădania neobosită a tovarășei Elena Ceaușescu, importantul său rol în transformarea revoluționară a patriei. Creatori de prestigiu își unesc glasurile în acest „buchet de purpură și soare" elogiind personalitatea marcantă a celei care și-a dăruit întreaga existență cauzei comunismului înscrîndu-și numele cu litere de aur în istoria modernă a României. Cuvinte de înaltă prețuire semnează Dinu Săraru: „La începutul acestui ianuarie al gîndurilor senine și al urărilor de inimă și din inimă, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, omul de mare omenie, cultivînd cu neostenită gingășie valorile care au făcut dintotdeauna bogăția sufletului românesc, conducătorul politic care și-a împletit hotărîtor viața cu viața patriei socialiste, savantul admirat pretutindeni pentru incandescența pledoariei în favoarea ideii ca știința și forța ei de nemăsurată să servească pacea și numai pacea, este întîmpinată de omagiul fierbinte al poporului pe care îl slujește cu atîta strălucire." Devotată ideii de bine și de dreptate, tovarășa Elena Ceaușescu este simbolul demnității și voinței revoluționare, ea înseamnă pentru noi — cum spune Ilie Purcaru — „O mare româncă, o vie conștiință a neamului de la Dunăre și Carpați căruia îi ilustrează darurile și harurile.".

Antologia „Buchet de purpură și soare" este dovada prinosului de recunoștință oferit de scriitorii României socialiste celei care, alături de marele bărbat al țării, își aduce aportul esențial la făurirea destinului luminos al neamului nostru.

Poeme de VIOLETA ZAMFIRESCU

O floare albă nemaipomenită

Vrajă duioasă pe ramuri miejii luminii, ce nuntă !
Aerul leagănă stropii de pace,
Păsările moaie aripa în soare,
Cîntă văzduhul,
Mi-e fulgerată inima,
Mi-e fulgerată lacrima,
Vis frumusețea ta, bucurie de țară.
Trăiesc încă o dată clipa
hoinară, nu știu cînd luna va tulbura
cerul desfătat în dragostea mea,
împrăștierea suflet, risipa.

Sorbeam galben polen cîndva,
Lîngă tăișul securii aripa
ingropată în cearcănul gurii
se desprindea inginînd
tristul refren al lumii,
căprioarele, șoaptele humii,
văzduhul cîmpiei, pe gînd
le învăluiam luminîndu-le sus
la soare, cu salbe,
iubire lovită pieziș de vîrtejuri negre și albe.

Poate mult nu ți-am adus,
ar mai fi... un freamăt supus
marelui nimb de tăcere, sau o cîntă,
vestind mereu ce poate fi să fie
Țara bucurie,
dulce făgăduință,
visul nu mi-a fost bont,
pe fugarnicul tău orizont, știu,
căutam doar lumina visată,
puternicii munți niciodată
nu i-am vrut amăgiți timpuriu.

Nu cerșești picătura de soare,
Tragi mai bine prăpastia sub tine,
Poți s-o treci cu zbuciumul frunții ?
Ieși atunci în lumina a mare.

Mult văzduh neaflat ți-am adus,
Astăzi, – daruri în floare,
Mîine – dacă mi-e dat,
Ființa mea, cînd respira
Spiritul tău luminat
La izvorul îndreptărilor.

Izvorul îndreptărilor

Memorie intactă,
Fluviul curge,
Urme se șterg,
Întregi rămîn brazdele
Și umbrele răilor și doina cu buni
Merg,
E Duminecă,
Contemplu memoria de Luni,
Nostalgia se accelerează,
Mai e o curbă, mai e o rază,
Lumina luptă cu întunerecul,
Trec veșnicii încleștate
Fluviul curge, fluviul se însorește,
Paradisul grădinilor
Înflorește continuu,
Adolescenți îndrăgostiți
Se bat cu flori de cîmp printre copaci,
Iubirea sărută izvoarele visele țara,
Din veșnicii lunecă pe miresme primăvara.

Miresme primăvara

Au înflorit cireșii azi noapte,
Copii, stăpîni pe bucurii,
pipăie taina frumuseții.
Zodia șapte
binecuvîntată
lumina zilei, să adie
prelung ecoul tinereții,
Nu m-am desprins de armonii.

Nu m-am desprins de armonii

Cu voi am rămas. Universul
Muzică nouă,
Rup din stîncă o floare de rouă.
Visul meu e același ? Și mersul !

Răscolesc energii neclintite,
Reincepe Gura de Rai ?
Cai sălbateci min, herghelia de cai
Scapără piatra-n copite.

Scuturat de munte și ceață,
Soarele îmi cade în mîini,
Aici oamenii sînt dimineață,
Numai ciinii par fără stăpîni.

Altă lume ? Aceeași ? Mașini
Cad din zbor, ocolesc spre Horez,
Munții, – pleșuvi, sibilini, –
Îi mai sui, mă așez.

Lîngă arborii cerului, – răsuciți ceruiți de furtuni –,
Odihnești de viață și moarte,
Aici sufletu-i larg, îl aduni
Limpezit și mergi mai departe.

Dor îmi e

Sudicul soare,
candori rătăcite în bucurii,
necunoscute veșnicii
diminețile despletite a dor.

Ne petreceau miresma de sulfină,
îmi mingiiai obrazul subțire,
spuneai,
în iubire nu există poveste,
sîntem ceea ce este,
coaja miezul simburele germinația

Lunecam pe lumină,
îmi răsfirai cozile aurii,
ne simțeam respirația,
sărutul se împodobea cu fulgi de păpădii.

VALERIA DELEANU

Acasă

Ne-adăpostim norocul și ora de iubire
între pereții casei ce ne păzesc prea blind.
Ne mai rămin : în umăr, aripa înstrăinării,
pe tălpi libera trecere, cu urme de pămînt.

Toți trandafirii verii se-arată a fi domestici
și-ncep să-nmiresmeze într-un decor intim
spre binecuvîntate oglinzi fără chenare,
în care, treziți din noi, miraculos, fugim.

pînă încep părinții să ne ridice nunta
desprinși din frumusețea profundelor iubiri
Între pereții casei ne-adăpostim norocul
și îngerii de pază se dovedesc martiri.

Poem pentru mama

Aducea soarele în fereastră.
Am întrebat-o de unde știe
Cînd se face dimineața...
Deschidea ochii mari.
Ce mult înseamnă veghea !

Cei șapte ani de-acasă,
vreme limpezită,
pătrunsă în dragostea ei, adînc
dincolo de orizont...
Afară ziua se avinta
Soarele se îmbăia în părul ei blond.
Din secunde extrăgeam aur.

Voi înfrunzi

Nu-mi alunga ninsorile, iubite,
lasă-le să mă gătească de nuntă.
Privește valul acesta, alb, alb,
trupu-și ascunde, ca pe-o trădare,
pînă și umbra căzută.
De aripile fluturilor reci mă leg,
deșirîndu-mi gîndul, departe !
Memoria mea, iubite, poți s-o porți,
ea n-a trecut nicicînd prin moarte !
Și trupul meu poți să-l străbați
cu-acel întors din sudul însorit...
Nu-mi alunga ninsorile, iubite,
și nu te speria, voi înfrunzi la timp !

Poem

Țin globul pămîntului în palmă,
adorm și visez,
ora cînd îl va ajunge blindețea
frumos arcuită
peste lumina unui crez.

ARTEMIZA BODNAR

Cîntec de leagăn

Deschide ochii floare
Deschide ochii pîine
Deschide ochii noapte
Ca un păr vinețiu de femeie

Deschide ochii muzică ;
tamburine, ciocîrlii mesagere

Deschide ochii ploaie
Focule deschide ochii
Deschide ochii carte
drum – mai departe.

Orgă

În orașul cu multe scări
viața și moartea
pe fiecare scară
într-o cădere a umbrelor
ținîndu-se de mîini
încetul cu încetul ne deprindem cu uitarea
lutului așternut sub pietre
ce lungă e ultima scară
– ar spune gura închisă –

o orgă amuțind a lacrimă...

MARILENA MOLDOVAN

Vremelnicie

Istovitoare clepsidre
vislesc
prin păsările mele
retrase în dimineți înalte

mă bănuiesc
de boala iernii
de contopirea curcubeelor

Tropote nesățioase
străbat adîncul
strigătului meu
strivind ceasul
cu o lacrimă de iarbă.

Cîntec din oglindă

Ce dor mă inundă
Cînd depărtarea mi-o aprinzi
Iarna mă trece zăludă
Peste podul de oglinzi

Ce dor mă abate
Cînd galbenu-i pin la genunchi
Gutui în amurguri coapte
Și copacii fără trunchi

Ninsoare

Rădăcinile
îmi pocnesc în tîmpane

În văz mi se adună
izvoarele
clopote însorite
lacrimile
se preling
pînă la limba ierbii
și hotarul dintre dimineți

Trenul trece
fără destinație

FLORENTINA VIȘAN

Atît de blînd

Cum roua pragul ierbii. Pas ușor.
Să treci lichid. Senină moarte lină.
Despovărarea cărnii. Roșu nor.
Ce-n destrămare-ar limpezi lumină.

În clipa-aceea fulger s-ar citi
cartea de clare ceruri. Și tăcute
doar albă nemirare s-ar vădi
rivnite ieri secretele ei mute.

Prin tine privitor. Atît de blînd
trecînd prin toate. Armonie sfîntă.
Doar sunet pur prin însuți străbătînd.
Auzul de cuvînt ce nu cuvîntă.

Pădure mută

Un luminiș. Tunel interior.
Ca-ntr-o pădure mută și virgină.
Pe mușchiul verde straniu proiector.
Necruțătoare palidă lumină.

Da știu că cineva a mai pătruns.
Pecetea cuiva a profanat o dată.
Flori moarte-n arbori răni îndeajuns.
Din iarbă doar sămînța ei uscată.

Nu-s păsări nu-i nici murmur de izvor.
Un abur aspru și lăptos se lasă.
Noi probe strînge jude scrutător.
A cărui pleoapă tot mai grea apasă.

O breșă. Se subție șarpe lung.
O suplă rază trece-nveninată.
Să mă grăbesc naintea ei s-ajung.
Să pîrjolesc umid orice dovadă.

Tablou de Viorel Lăzărescu

Cînd din nou

Numai geană subțire. Numai țipăt șoptit.
Plutitor peste iaz. Sub o palidă lună.
Ca un plaur stingher. Scufundat doar atît
cît să-mi amintesc că am ars împreună.

Cenușa aceea. Ca un nor s-a destins.
A planat melopeic pe deasupra de ape.
Înfiorate-au vibrat. În ecoul lin stins
au foșnit vinovat două trestii aproape.

Poate-o stranie rază mai păstrează pierit
sufletul arderii flacăra-abur.
Undeva mai pulsează sunet ferit
în tiparul secret al cerescului fagur.

Cînd din nou vei sorbi nesătul însetat
armonia luminii de laudă-naltă.
Glas și trup de vestală descenușat
vor fi iar ca atunci laolaltă.

Grădina cu forme

carmen firan

Andrei apăru în ușă morocănos și ciufulit. Se așeză lîngă ea pe canapea, căscă, își privi tălpile goale, îndepărtă cu mîna fumul de țigară. „Ai mîncat ? În loc să mănînci, fumezi. Vezi că e apă caldă. Schimbă-te. Ai uitat ? Sărbătorim nu știu cîți ani de la căsătorie". Dora se relaxă cu genunchii sub ea. „Am uitat. Dai o masă ?" „Exact, dau o masă".

Dialogul se continuă în mintea fiecăruia, în timp ce dușul se năpustea furios și robinetul, tot nereparat, picura cu încăpățînare, în timp ce mașina de rasă aluneca pe trăsăturile calme ale celui odihnit. „Crezi că o masă ar mai putea schimba ceva ?" „Nu cred, dar încerc mereu, sînt un luptător solitar, dar perseverent. Uite că am învățat ceva de la tine, iluzia cu pretenția de a răsturna mersul adevărat al lucrurilor". „Nu o faci din orgoliu. Nu poți admite că există stări pe care nu tu le determini sau le transformi. Există și oameni care reacționează ciudat în monotonie și plictiseală, la viețuirea corectă cuprinsă în tipare existențiale din care nimic nu lipsește și nimic nu e în plus. Fără entuziasm nimic nu rezistă, nici un grăunte de viață nu poate înflori în lipsa imaginației care îl crește, investindu-l cu alte meniri pe care cumințenia, așa cum o înțelegi tu, nu le cunoaște. Pe ceilalți nu îi iei în serios, nu-ți găsești timp și nici nu-ți propui să-i cunoști, aprofundînd, îi judeci după atitudinile tale, normale, juste poate, dar nu ultime, cu putere de esență și generalizare". „La ce te gîndești ? Ce aștepți ? Ce-ți lipsește ? Ce mai vrei ?"

★

Dora se ștergea cu un prosop aspru și mișcările furioase lăsau urme, pielea se congestiona, robinetul picura în continuare, cu zgomot egal, măsurînd o dată în plus timpul, asociat acum unei reptile perverse, strecurată pe sub ușă.

Andrei era frumos în sacoul maro, refuzat la export, adus de moș Nicolae, cu doi ani în urmă. Dora îi mai privi o dată și el continua să fie frumos și blînd, nici ironic, nici arogant, mirosind a parfum și strecurîndu-și cu distincție bricheta în buzunarul de la vestă. Andrei considera că nivelul de viață se măsoară în cantitatea de săpun, în numărul sticlelor de aftershave și parfum, în cutii de detergent, în sticlele de șampon și deodorantele pe care le folosea din abundență și a căror utilitate în creșterea moralului nu contenea s-o invoce.

Îl privea și nu simțea nimic, și îi era necaz pentru asta, nici admirație, nici duioșie, tandrețea trecuse, de ură nu era capabilă, cîtorva noțiuni ca fericirea și tot ce ținea de registrul emotiv al acesteia le era străină sau se prefăcea a fi, negîndu-le cu prudență, sub pretextul inaccesibilității.

★

Restaurantul era scump și luxos, deloc intim și nimeni nu părea să se simtă acolo în largul lui. Nu aveau suficient de mulți bani ca să fie dezinvolți într-un loc ca acela, și oricum banii lor erau munciți, ceea ce constituia un motiv în plus ca Dora să fie stingherită, iar Andrei nervos. Își trecură de la unul la altul meniul, citind mai întîi prețurile și la urmă preparatul, se hotărîră la același lucru, rezonabil. Cerură bere și asta făcu dintr-odată impresie proastă, chelnerul încercă să o facă terminată, dar tocmai se servea la masa vecină, și acceptă înfrîngerea mișcîndu-și colțurile gurii. Berea era nemțească și rece. Orchestra improviza în surdină un soi de café-concert, și amîndoi se bucurară că nu cînta prea tare. Pe fiecare masă ardeau lumînări și, din pahare înalte, cei mai mulți sorbeau vin roșu. Puțini dintre ei erau soț și soție, se priveau cu înțeles, mimînd fericirea, femeile fumau țigări scumpe, zîmbeau mereu și făceau să le strălucească ochii din dorința de a plăcea cu orice preț. Dora fuma și se gîndea că dincolo de sala aceasta capitonată în roșu, decorată în auriu, cu candelabre, mătăsuri și pluș, izbucnea orașul cu străzile lui gri, cu autobuze balansîndu-se asemeni unor hipopotami cu burtă greoaie, orașul pe care și ea îl iubise cîndva, transformat acum într-un monstru în haine de stradă. Exagera, firește. Exagera, răstălmăcind tăcerea dintre ea și Andrei în așteptarea fripturii, apoi a notei de plată. Pe ea o complexau chelnerii și restaurantele, nu se distra niciodată.

Andrei mîncă îngrijorător de încet și de elegant, după ce șervetul alb, despărțurit, fusese așezat pe genunchi, lăsă o bucată bună în farfurie, și Dora își aminti cum sorbea ciorba acasă, se necăji de atîta spirit critic cu care o dăruise natura, împiedicînd-o să se bucure, să creadă, să accepte. Oameni și gesturi se desfăceau în felii subțiri, analizate îndelung, în detaliu, dar despre care nu vorbea nimănui. Cine sîntem, de fapt, dacă vrem să părem mereu alții, pozăm și ne prefacem, împrumutăm, din dorința facilă de a brava, negăm certitudini și acceptăm aparențe. Citise undeva, speculații, firește, că pentru a stabili gradul de educație al cuiva e suficient să-l privești mîncînd, dar el să se știe singur, într-o încăpere goală, neobservat, pe masă să fie mîncăruri gustoase, apetisante, el flămînd și neapărat crezîndu-se singur și neobservat, față în față cu tentația și cu impulsurile primare.

★

O țigancă bine îmbrăcată oferea buchețele de garoafe doamnelor de la mese. Îi întinse și ei unul și ea, culmea, l-ar fi luat, dar Andrei se scutură indispus, nu vroiau flori, țiganca insistă, el privi în altă parte, considerînd discuția încheiată. Și pentru a acoperi golul penibil începu să povestească ceva despre un coleg de serviciu, despre niște produse sofisticate cu disponibilități multiple, elogiind tehnica de calcul din Bulgaria, și Dora nu înțelese mare lucru, poate din ignoranța, recunoscută, în electronică și informatică, poate pentru că nu făcea efortul să-l asculte.

Muzica se auzea acum tare, acoperea vocile, îl vedea pe Andrei mișcîndu-și buzele, ea zîmbea, încuviința, dar îl privea doar, judecîndu-l superficial ca de fiecare dată, străină și îndepărtîndu-se mereu de cadrul real în care ei doi ofereau o scenă armonioasă pentru privitorul dinafară. O dizeuză cînta în grecește și Andrei se întoarse s-o vadă, făcu o grimasă și își aprinse o țigară sprijinindu-și coatele pe masă. Păreau un tête-à-tête desăvîrșit și Dora se complăcu și în această poză, exersînd acum tipul de ingenuă, aerul simplu al femeii captivate de șarmul celui care povestea, crezîndu-se unic, inegalabil, esențial-necesar. Sau poate că și Andrei era la fel de străin și la fel de singur, poate că și el intuia prăpastia și încerca să arunce balastul pentru ca fragilul, presupusul plutitor să nu se scufunde.

Dora nu insistă, era mai comod să-i reducă trăirile, sentimentele, personalitatea, la cîteva linii sigure în care să nu încapă ambiguități, atitudini și stări complexe, contradictorii. „Te simți bine ?" Dora se mulțumi să se lase pe spate cu gesturi molatece în semn de relaxare. La urma urmei, ce o deranja la el, ce i-ar putea reproșa, ceva mare și grav, de ce să-l acuze ? Andrei se străduia și asta putea să impresioneze, fără apel la alte sentimente, doar, poate, la puțină duioșie și înțelegere. Andrei se străduia să adune cu mîini nesigure bucăți de suflet și, ca într-un joc al îmbinării, să le pună alături. „Ai uitat viața", i-ar fi spus ea, „nu vom reuși să desăvîrșim nimic, să desăvîrșim, înțelegi ? pentru că mereu ne va lipsi cîte ceva. Lucrurile sfărîmate au alte legi organice și gravitaționale, timpul acționează diferit asupra lor, lertînd aici, nimicind dincolo, se instaurează dezordinea și dispar încheieturi, forme, se estompează culori, intervin stridențe, vom reclădi, dar nimic nu va mai fi ca înainte, lucrurile își vor căuta vechiul loc, dar nici o armonie, nici o armonie", obosi Dora, populindu-și singură grădina cu forme, mulaje de ghips și nici unul nu era al ei, nici unul nu respira, nimic real în jur, doar dizeuza țipînd într-o limbă străină, în timp ce Andrei achita fără regret o notă de plată umflată. Uită unde era, de ce se afla acolo, nu recunoscu nici bărbatul din fața ei care își strecura la loc bricheta în buzunarul de la vestă, cu o distincție acum fabricată.

Același sentiment de înstrăinare și teamă trăit cu două zile înainte cînd, traversînd bulevardul, simțise privirea rece, metalică, a unui bărbat care mergea alături de ea, tot mai aproape, umăr lîngă umăr. Un bărbat fără vîrstă și poate fără chip însoțind-o pe străzi. Și ea nu se întorsese să-l privească, nu-l întrebase de ce o urmărește, deși ajunși la semafor n-a mai putut rezista. Asfaltul s-a deschis pentru o clipă sub picioare. Era mort. Un mort umblător, cu privire rece, cu umărul lipit de al ei, străbătînd bulevardele. Sau poate i-a povestit cineva episodul acesta straniu, poate făcea parte dintr-un scenariu de film sau poate visase. Un cimp alb ca un cearceaf impecabil se desfășura acum fără sunet, apăreau pitici cu fețe schimonosite într-un dans grotesc, un șir de bărbați, de aceeași statură, îmbrăcați la fel, purtînd birne în echilibru, treceau în ordine pe cimpul alb ca un imens pat de spital și era frig, atît de frig, încît Dora tresări cînd mîinile lui Andrei îi așezară șalul pe umeri. Ieșiră în stradă și se întoarseră pe jos pînă acasă, fără să vorbească, fără să se atingă. Mergeau unul lîngă celălalt și fiecare părea mulțumit, singur și mulțumit, încît uitaseră să comunice. Nici o ironie. Aerul rece le spăla fețele în timp ce praful se odihnea, întins peste oraș.

(fragmente din romanul Tot mai aproape)

CLELIA IFRIM

O vară pentru fratele meu

Te știu acasă, în spatele grădinii
Păienjenișul ud la colțul ochilor
te-mpiedică să crezi că voi veni
sau numai timpul –
la cingătoare prins – cuțitul de argint ?
Mai pui cartofi ? Și pentru cine pui sulfină ?
Pe stradă trec vechii vecini
și tot la fel aduni
hărți cu planete și nori ?
Și mieii au în primăvară funde
și ciucuri mari la git ?

Pricepi, eu te întreb de toate acum,
acum cînd le-am uitat.

Oxigen

Pieptul meu – un coș cu două frunze mari
de arțar.

De-a dreapta – iubirea
de-a stînga – drumul spre ultima fereastră.
Copilării întoarse de la sin
stau aici pitite
privind pe furiș înainte și înapoi.

Unghere mici, căkciie roz și dealul încolțit
de vulpi.

* * *

Și tu ai iubit-o cel mai mult –
poate pentru rochia roșie,
poate pentru semnul regesc.
Erai mîndru de recolta de peste an
și se făcuse toamnă și iarnă
și venise primăvara.

Oglinda rece și chipul bun.
Și te-ai uitat ? O, nu la cercul de mătase
din jurul casei ei,
nu la cămașa subțiată –
arginturi mai la-ncheieturi –

La florile din mîini, e-adevărat, nu te-ai
uitat ?
Erau cel mai albe, cele mai ușoare
dintr-un tubercul de cartof.

Alături stă bărbatul de credință,
Purtînd pe umeri visul ei suprem.

LAURA TĂNASE

Lumina pentru țară

Aici, acum, cu cinste și mîndrie,
Aducem cald omagiu țării-ntregi
Lăsînd lumina timpurilor toate,
Să lumineze rodul lor pe veci.

Căci anii trec și ceața se destramă
Lumină caldă năvălește-n noi
Ca un balsam, un soare ce scînteie
În dimineața trecătoarei ploi.

O lume mai cinstită și mai bună,
O țară mai destoinică avem,

ANA-MARIA CRIȘAN

Mărțișor

Mă stringe și mă arde
rochia asta de mireasă
de parcă vara
din primăvară
dă să iasă și
s-o stringă
și s-o ardă
și s-o doară...

ANA DELEA

Pastel

În ferestre,
printre mușcate albe
stau atîmate
clipele serii...

Fetele străzii mele
scriu poezii
colorînd apusul
în dorul despletit
al curcubeului.

Trec clipele serii
și le lasă pline de dor...

Fetele străzii mele
sînt făcute acum
numai din dor.

De-abia plecaseși

ninge-n glumă parcă...
nu știu dacă a mai nins
din ziua în care te-ai stins

plecaseși în glumă parcă...

nu știu dacă a mai nins
din ziua în care te-ai stins.

9 decembrie 1987

Mai întîi, să ud mușcatele

Vorbeai de măști...
Cum poți ști
ce se ascunde îndărătul lor ?
De măsura lucrurilor...
Oare ai știut-o ?
Cred că ți-era dor de ea.

Aș fi vrut să-nvăț și asta
de la tine...
poate nu mi s-ar mai fi făcut
atît de mistuitor de tine

să fi continuat să ud mușcatele...

teatru

Clovnii

Un **remake**, în notă lirică, al vieții de circ. Delimitat de un rulou gonflabil, spațiul scenic a devenit arena palpitîndă a circului. Un glas șovăielnic de copil rostește interogativ motto-ul reprezentației : „mămico, ce fac clovnii, cînd nimeni nu mai rîde ?" Scris și regizat de Mihai Mălaimare, **Clovnii** se înlănțuie, din numere disparate, în jurul tristeții personajului care, indiferent de starea lui, trebuie să aducă în arenă rîsul... Chiar dacă numerele sînt întrerupte, ideatic sau structural, chiar dacă subiectul mai poate suporta îmbunătățiri pe aceeași canava, Mihai Mălaimare demonstrează că uitații clovni aduc o notă de prospețime, de candoare, de simplitate frumoasă, binefăcătoare, că arta lor nu are vîrstă, că ei, schimonosiții clovni, artiștii-clovni trăiesc în afara timpului, mai cu seamă atunci cînd pot ieși din rutină, atunci cînd trudesc și cînd truda lor e călăuzită și împlinită cu pasiune. Clovnul alb. **Domnul Clown**, este personajul arhetipal, reprezentînd ideea de spectacol, de transfigurare. Apariția lui copertează reprezentația, declanșînd magica reverie pe aripile iluziei și închizînd cercul trist cu mimarea posibilei morți a artei rîsului. Masca albă, costumul argintiu, împodobit de paiete, vorbirea afectată, elegantă, a actorului Mircea Constantinescu, îl detașează de ceilalți clovni. Gesturile lui ample, patetice, au distincția, poezia și demnitatea actului artistic, ajutînd delimitarea jocului mimetic (convenție în convenție) de jocul direct, trăit, al celorlalți. Clovnii autentici, reali, sînt nătîngi, naivi, dar simpatici, sînt candizi și plini de bune intenții, chiar dacă dorințele lor dau greș. Fratellini, în interpretarea lui Mihai Mălaimare, este clovnul aparențelor : el mimează curajul atunci cînd moare de frică (dansul fantomelor) și mimează iubirea pentru o admiratoare, atunci cînd nimeni nu-l iubește. Mimarea acestui sentiment este atît de profundă, încît clovnul se îndrăgostește de un simplu manechin, pe care-l umanizează (făcîndu-l să plîngă). Povestea clovnului îndrăgostit este un fel de **Luceafăr** în manieră clovnescă, fără să diminueze cu nimic ideea nemuririi prin dragoste. Trupul actorului exprimă în mii de nuanțe mișcarea, vibrația sufletului, idei, atitudini ale spiritului, devenind o tainică, discretă „metaforă universală" (Ortega y Gasset). Stăpîn peste lumea efemerului, mim de bună calitate al acestui efemer, Mălaimare și-a condus interpreții acestei reprezentații pantomimice-muzicale în așa manieră, încît ceea ce se vede în exterior să fie ecoul interiorului lor. Astfel se explică de ce emoția artistică a fost elementul comun care a dat unitate întregului ansamblu de giumbușlucuri. În travesti, Mălaimare este și nevasta somnambulă, dar temperamentală, a Domnului Clown sau o parte a bidiviului care bate step (alături de profesionistul Mihai Panait). Anda Călugăreanu este clovnul poznaș, ea cîntă pentru copii, se amuză sau se întristează de poznele micului clovn și este cuceritoare în numărul **albiniței** sau al **tocăniței de berbec**. Adrian Titieni este cînd clovnul trist, lunatic, al cărui oftat se constituie într-o muzică a sufletului, cînd clovnul repezit, puternic, sigur de el (oh, my darling, oh, my darling...) La Mihai Bisericanu se observă o gesticulație mlădioasă, muzicală. Interpretînd la un xilofon improvizat (pahare cu apă) muzica lui Chaplin **(bătrînul clown)**, el aduce o notă de afecțiune, de șoaptă tandră. Mignonă și sprintenă ca o mingioară, Claudia Cărămidă aduce în scenă farmecul fizic și vocal al unui fel de Poppey-grozavul (mișcările ei sînt ca ale unui desen animat). În dansul pe rotile, în mirajul interdicției sau în magia iluziei, fiecare interpret vine cu glasul și modul lui specific de exprimare, alcătuind sub bagheta lui Mălaimare o trupă sudată, dinamică, dornică să joace, dar să și trudească. Dacă arta comediei moare, (numărul final), ce mai pot face clovnii ? Murmurul de durere se transformă în plîns și printre sughițuri de plîns se naște rîsul... Dincolo de lacrimi, ei încep să facă ghidușii, trezind în oameni nu doar rîsul, trezind însăși ideea iluziei... Bucuria renașterii artei este fără margini, emoția pe care o trezește în spectatori este de bun augur. Explozia de viață aduce viață.

Nicoleta Gherghel

plastică

Formele luminii

Aburul și apa în transparența lor s-au rivnit statui. Lumina s-a întruchipat în materie numai prin har artistic, prin forța optimistă a creatorului, prin bucuria celui puternic să re-creeze structurile lumii, legîndu-le viața lor fragmentată prin liantul metaforei, filtrîndu-le prin sitele fanteziei lui zămislitoare de expresie nouă. Pînă nisipul a devenit sticlă dezvăluindu-și alte fețe, blînde muchii prin coridoare de oglinzi, este calea de la orb la cel cu vedere, de la dictatura beznei la deschiderea luminii.

Admiram odinioară sticlarii din Cluj-Napoca și Turda, din Poiana Neagră ori Alba Iulia, din Dorohoi ori Poiana Codrului. Îmi plăcea flacăra curgătoare transformîndu-se în forme noi, luînd transparența chipurilor visate de respirația, de suflul sticlarilor. Se năștea atunci lumi de forme noi, gingașe, lucioase, cu irizări metalice ; lumina își refăcea iarăși chipurile în contururi vechi.

Expoziția **Sticla — formă și lumină**, găzduită de galeriile **Orizont** din Capitală, prin cei 33 de artiști plastici prezenți, dă seamă de nivelul artei sticlarilor, de dimensiunile fanteziei, de valențele frumosului în echilibru cu cele ale utilului, de forța decorativă a sticlei, conturează o expresivitate nouă a limbajului. În majoritate tineri, absolvenți ai celor două Institute de Artă, „Nicolae Grigorescu" din București și „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, își însoțesc demersul artistic cu psihologia vîrstei : naturalețe, curaj în atitudine și rostire, sinceritate și o acută căutare a noului. Sînt date care dau unitate și expresivitate expoziției, o individualizează tocmai prin numărul mare de piese și de semnături, prin multitudinea formelor noi, insolite ale luminii.

Inițiată de trei prieteni, **Vladimir Cioroiu, Valer Neag și Dumitru Mihai Nazarie**, expoziția a fost gîndită ca o confruntare între două generații de sticlari : cei cunoscuți, personalități bine conturate și cu o bogată activitate în cîmpul artei ca **Dionisie Popa, Dan Băncilă, Ion Cadar, Ovidiu Bubă, Valeriu Semenescu** etc. și cei care vin, care înnoiesc graiul sticlei : **Valer Neag, Cătălin Hrimiuc, Cristina Iliescu, Iza Dancea Uncov, Lucian Butucariu, Mihai Nazarie, Radu Popovici.**

Cuburile cristaline și fibrele striate ale lui Dan Băncilă primesc răspuns de la structurile decorative, excelent puse în evidență, ale lui Vladimir Cioroiu, șarpele cu ochelari din sticlă albă ori vazele în alb-negru ale lui Ovidiu Bubă primesc replica prin merele-scoici, cu tăieturi de mare finețe, ale lui Lucian Butucariu, florile albe, suple în norocoasa mătase a eleganței pe tije translucide — transparente florete cu mînerele în rădăcina adevărului — ale lui Dionisie Popa își găsesc ecoul în tronul negru îngropat într-un paralelipiped de lumină, devenit personaj într-un cub de oglinzi, gîndit de Valeriu Neag ca o structură fără sfîrșit prin partea vălurită a razelor de sus ori în flăcările-săbii degajînd multă poezie ale Cristinei Iliescu. Formele geometrice cu efecte de prundiș de cristale ori scarabeul de argint de sub ape într-un discret dialog de umbre semnat de către Cătălin Hrimiuc răspund formelor naturii surprinse în cele 14 realități plastice ale Izei Dancea Uncov așa cum panourile luminoase cu efecte optice ale lui Dumitru Mihai Nazarie completează vitraliile lui Radu Popovici.

Ceea ce mi se pare remarcabil pentru majoritatea exponatelor este esențializarea formelor, reducerea la semnul cu valoare maximă. Excepție fac probabil doar vazele decorative înveșmîntînd eroii cavalerismului feudal împovărate de elemente baroce, o notă discordantă, aparte prin această lume de statui cristaline.

Pentru că sub aceleași semne ale împlinirii valorice se înscriu și lucrările semnate de Elena Manta, Daria Varna, Ana Maria Nagy, Mihai Popescu ori Horia Badea din Cluj, Maria Labău, Dan Popovici, Monica Hermeneanu, Mariana Apostol, Nuțu Marcel din București ; toate lucrările însumate sînt o reală demonstrație a valorilor plastice conținute de **arta** sticlăritului, o demonstrație-lecție nu pe elementele tradiționale cît pe datele de autor, pe gradul lor de diferențiere prin concepție și atitudine precum și de înnoire a formelor.

Și formele luminii, de această dată, au forța și expresivitatea marilor idei-metafore.

Ion Moroșan

Cum scria mama

silvia chiţimia

În fiecare seară, o lună palidă cobora din înalturi și ne lumina încăperea. Mirosea a ierburi din împrejurimile Dornei și mîncarea avea gust de iasomie și mărgăritare. Putea fi o seară de vară cînd depărtările luceau straniu în cada de argint a după amiezii și pe biroul mamei se afla ca-ntotdeauna aprinsă, o luminare inspiratoare. „Un semn luminos pentru popasul văz-duhurilor", cum spunea ea. Aveam mereu musafiri, dintre cei mai neașteptați, de pretutindeni. Veneau adieri de vînt din înalturi de munte, pale de primăvară purtate de arbori arhangheli (arbori ocrotiți și misterioși) sufluri din pădurile nordice, vîrtejuri de vînt din Hyperboreea și mulți spiriduși călători venind să poposească cîte o noapte pe deasupra caietelor și tomurilor groase. Copil fiind, îmi plăceau serile acelea cînd mama scria la lumina luminărilor. Stătea la birou, cu ochii încercănați de visare. Cerceta tot felul de hîrtii și caiete, cărți vechi cu marginile zdrențuite și mai apoi desena litere trandafirii sau chiar trandafiri de-a binelea culeși din grădina vreunui castel părăsit. Cel mai mult îmi plăcea cînd, cuprinsă pe neașteptate de febra inspirației, zîmbea, surîdea neînchipuit de frumos și se pornea să mîzgălească tot felul de cerculețe noptatice — vinețiі, albăstrii — pe care le rotea încet și mai apoi, parcă prin farmec, le prefăcea în fraze, șiruri, convoaie de cuvinte ce mergeau, suiau și coborau pe întinsul paginilor, înconjurau camera, înconjurau orașul, lumea, galaxiile și se reîntorceau apoi, din nou, pe deșerturile de hîrtie unde apăreau oaze, se înălțau cetăți și construcții uriașe cu întîmplări miraculoase. Și cum mai sfîrîiau atunci luminările pe biroul mamei ! Ce-am învățat eu în clipele acelea ? Că prin venele de marmură ale întunericului pot străbate pînă la noi, tot felul de gînduri și cînturi. Că țîrîitul de greieri e ca un podeț muzical, o pasarelă subțire ce poate lega între ele hăuri și galaxii depărtate. Atunci afli istorii cu păduri, pirați și prințese, poți admira prin ocheanul cîte unui apus de soare vrăjit mari bătălii și victorii pîndite-n ascuns de o stea vestitoare. Mama chiar a transcris o poveste cu întîmplări din țara portocalilor îndrăgostiți și sălbatici. Cum scria mama ? Ținea capul aplecat grațios deasupra colilor de caiete dictando, respira ușor și buzele-i murmurau tot felul de cuvinte șoptite. Îmi plăcea mai ales mîna, semăna cu o lebădă plutitoare pe ape, înaintînd așa ușor, în timp ce însemna cuvintele pe hîrtie.

★

Cînd scria și o priveam de pe fotoliul albastru așezat în celălalt colț al încăperii, părea că se depărtează încet, se pierde lunecînd pe un vapor de fum cu miros de cerneală. Nu știu în ce țări, pe ce insule sau arhipelaguri exotice călătorea mama. Întotdeauna era îmbrăcată cu haine de seară — mătăsuri sau dantele — purta mănuși subțiri și un inel de argint. Pleca așa, în miez de noapte, de una singură sau, arar (aveam certa impresie) venea cîte o ființă de foc cu plete aurii ce o lua drăgăstos pe după umeri purtînd-o în zbor. De cele mai multe ori însă, pleca singură. Era curioasă și veselă. Mi se părea chiar zăbăucă. Rătăcea prin crînguri sălbăticite, prin tot felul de coclauri fioroase ba chiar și prin deșerturi ce păreau fără sfîrșit. Se avînta așa curajoasă, trecea grăbită, traversa păduri, serpentine și poduri de umbră, ocolea prăpăstii și hăuri adînci, sărea peste ele, luneca pe cornișe subțiri de-ntuneric ce se sfîrșeau în neant. Alerga mereu, se depărta pe stradele uscate, străzi de beton din orașe necunoscute. Călătorea mult, cine știe pe unde, îmbrăcată cu veșmintele acelea subțiri, dantele și perle. Știu că mereu mi se făcea frică și mă temeam că s-ar putea să nu se mai întoarcă. Căci mama era prea visătoare. Un amănunt — nor străveziu sau lucarnă în cer, nefirească — o-ntîmplare cu flori vorbitoare sau taine dezvăluite de-o stea, o puteau fermeca și reține. Clipe, ore sau ani. Sau mă temeam că ar fi putut să nu mai găsească drumul de întoarcere căci acele tărîmuri erau ale nopții, căi întortocheate ale întunericului, hățișuri necunoscute. Mă-nfricoșam. Mi se făcea o teamă grozavă. Degeaba îi vedeam capul aplecat pe albul hîrtiei, mîna scriind și trupul gracil încremenit pe fotoliu. Eu simțeam că mama nu mai este cu mine. Mai ales știam asta din luminozitatea ușor electrică a părului ei, din faptul că o strigam încetișor și nu mă auzea de parcă între noi s-ar fi căscat dintr-o dată o prăpastie sau ne-ar fi despărțit un fluviu adînc și de netrecut. Se mai auzeau uneori un fel de voci. Părea că ușile și ferestrele casei se deschid ușor sau erau gata deschise, comunicînd cu o casă mai mare, unde era și mai multă lumină și de unde răzbăteau glasuri, conversații sau numai simple cuvinte de sărbătoare. Sunau frumos. Clopoțeau. Altă dată, din cine știe ce motive atmosferice sau de altă natură, prin pereții camerei se auzeau foșnind păduri de mesteceni, se întrezăreau tulpinile albe ale copacilor și cerul depărtat și străin din care aproape uimită lumina se dezgheța și curgea în ape verzui pe umerii noștri înfiorați. „Cam așa trebuie să fie atunci cînd încerci să-ți închipui cuvîntul depărtare, nesfîrșire, întindere fără de margini" îmi spunea mama și continua să scrie. Părul albastru părea o coroană de gînduri strînsă deasupra capului ei. Nu mă mai săturam să o privesc scriind. Înconjurată de efluvii, miresme de vară, traverse de fum. Uneori, în anumite seri, către ore tîrzii aprinse multicolor sub paravanul de vedenii al lunii, în cameră începea să miroasă a brad și se aprindea o lumină gălbuie, veștedă parcă, păstrată prea mult în felinare-ndoite de nesfîrșită uitare. Se auzeau clar gabriolete, foșnetul de mătăsuri al rochiilor, briza de vînt involburată de cîte un evantai. Prin geam zăream căzînd fulgi de zăpadă, doamnele chicoteau și cereau șubele albe, se-nvăluiau în dantele și blănuri, chemau cu dulci cuvinte trăsurile. Cupeuri mari din sticlă trase de echipaje cu harnașament auriu se porneau în călătorie.

★

Drumuri ale destinului. Diligențe de sticlă dintr-o misterioasă poveste germană. Dar de ce în camera noastră ? mă întrebam eu. De ce în viața noastră ? Mama se ridica de la birou (oare asta însemna un răspuns ?) alegea un disc cu Bach și dădea drumul pick-up-ului. Sunetele țîșneau pe neașteptate, se înălțau în sus, spre tavan, străbăteau zidăria subțire și se prefăceau în păsări, pulberi sonore, tot mai subțiri, dispărînd undeva în văzduh. Zăream printre ele, bucălate făpturi asemeni unor mici copilandri ce zăboveau pentru o clipă lîngă birou, se roteau zîmbind deasupra vrafurilor de hîrtie și apoi se depărtau, se destrămau încet în zborul lor muzical. Din cauza acestor prea multe apariții nocturne, tavanul se subțiase din ce în ce mai tare, pînă la transparență așa încît am ajuns să nu mă mai mir că la anumite preludii corale prin acoperișul înalt cădeau fulgi de zăpadă, scînteietori și rotunzi ca niște pufuri de păpădie. O strigam pe mama chiuind de bucurie. Ea tresărea și ridica somnoroasă capul dintre foile albe, zîmbindu-mi. „Fii cuminte, copile ! Fii cuminte, nu vezi că mama scrie ?" Atunci, nu știu de ce, știam sigur că mama compusese o poezie frumoasă. Tot biroul era acoperit cu un văl strălucitor de zăpadă. Probabil că versurile cu atmosfera lor de puritate aveau puterea să dizolve, să topească prea multa materie din cameră și să o transforme în zăpadă, îmi spuneam. Cu toate că la un moment dat se aduna prea mult alb, poate prea multă puritate și neființă, asemeni unui bandaj friguros împrejurul frunții. Un drum alb mă despărțea de mama. Cu suișuri și coborîșuri abrupte și podețe dintr-o crustă de gheață. Atunci din nou mi se făcea frică și începeam să o strig. Și în puterea nopții, strigătul meu semăna cu o pasăre rănită în zbor, izbindu-se fără-ncetare de ziduri și de ferestre. Biroul se afla în același loc și biblioteca, în partea stîngă și canapeaua. Tablourile, pick-up-ul și statuia de lut a înțelepciunii. Toate erau la locul lor ca-ntotdeauna. Camera era străjuită de cei doi cîini albaștri cumpărați la magazinul de porțelan chinezesc. Pînă și tăcerea de după strigăt era aproape aceeași. Îmi imaginam că mama s-ar fi putut aventura — știam cît era de curioasă — într-o călătorie mai lungă și mai neobișnuită și că plecînd cu hainele sale fragile — dantelele și perlele ei — putea să răcească pe drum, să se îmbolnăvească — poate își alesese ca destinație mările Nordului unde e foarte frig — așa că și întoarcerea ei devenea dificilă. La fel de bine se putea ca ea să fi întîlnit pe cineva cu totul deosebit în drumul ei, o făptură specială, poate chiar pe fosforescentul zeu Pan al pădurilor și să se fi oprit ca să stea de vorbă sau să facă împreună o plimbare pe dig (știu că și-a dorit atît de mult și nu găsise timp niciodată). Mai apoi, mă gîndeam că, dat fiind spiritul de aventură al mamei, dar și nesăbuința ei, se putea prea bine ca ea să fi căzut într-o prăpastie și să zacă acolo rănită, deși nu mă îndoiam că vreun silf sau ondină, din cei cu care fusese atît de prietenă n-ar fi pregetat să o ajute în astfel de momente. Dar mai convingătoare erau chiar biroul, fotoliul albastru, biblioteca și cărțile. O certitudine de netăgăduit. De aceea le-am păstrat pe toate laolaltă, în locurile lor dintotdeauna. Mai ales că în nopțile cînd luna palidă coboară pe firu-i subțire și straniu, pereții încăperii se luminează și se aud foșnetele frunzelor de mesteceni. Aerul miroase a busuioc, a rouă și zăpadă (ce amestec ciudat !) și între fotoliul albastru, din colțul cel mai depărtat al camerei și birou, se deschid nesfîrșite drumuri. Hăuri adînci sub cadra de stele a nopții. Atunci, cel mai greu de stăpînit sînt bătăile inimii. Năvalnicele bătăi ale inimii. Așa ca atunci cînd speri, cînd aștepți pe cineva drag.

Tablouri de Matilda Ulmu

CONSTANȚA BĂDICEL

Iată România!

Se-mpodobește patria cu fapte !
Țesut-au riuri fire noi in cale
Cu energii ce-au izvorit din noapte
Luminile spre zări innoitoare.

Invirtejiri ? Ne-am invățat cu ele !
Am invățat cum zboară ciocirlia
Cind ridicam de-a lungul țări mele
Și insoream in floare veșnicia.

N-am cotropit. Ne-am apărat dirz țara,
Ne-am plins feciorii și-am pornit nainte,
Prin iarna care naște primăvara
Am dăltuit stegari pe vechi morminte.

Din mări de singe tinăr și fierbinte
Ce veacurile ne scăldară glia,
Lanuri de griu crescut-au pe morminte
Sub ceru-albastru. Iată România !

E tricoloru-altarul vetrei sfinte
Și inimile noastre porți deschise
Prin care trec eroii inainte
Trăind in noi cu impliniri de vise.

Sîntem de-aci!

Tot neclintiți in țara incercată
Sintem de-aci ca stincile-n Carpați
De cind ne știm cu Dunărea de frați :
O inimă română, ne-nfricată.

Copacul țării in furtuni călit
Din milenare straturi își ridică
Spre-o lume fără ură, fără frică
Ramuri de vis ce-n veci au inflorit

Sintem de-aci, cu veșnicia frați,
Cu Dunărea, cu marea și cu glia
Ca stinca permanenței din Carpați
Și-al libertății grai e România !

SABINA MĂDUȚA

Tandrețe

Ca oricare fată frumoasă
Primăvara
Sosește la-ntilnire
Chiar dacă
Se lasă puțin așteptată
In ochi poartă
Raze de aur,
Pe umărul sting,
Un fluture roșu.
Mă atinge ușoară,
Mă preface-n polen,
Zefirului nestatornic
Lăsindu-mă pradă !

Ornic

Un ornic bolnav
Sub timplă imi bate
M-apasă troianul
De singurătate.

Un ornic, un fulger
Cu aripi tăiate
Captiv sub troianul
De singurătate.

De cind, pînă cind,
Metronomic tot bate
Bolnavul meu ornic
De singurătate ?...

Elegie

Cu o pasăre mai puțin,
pădurea e mai săracă
in cintec.
Raza de soare,
o lacrimă
peste golul din cuib.
Tristețea poetului
mai naște
un vers !

GABRIELA NAN

Veghe

In noapte, veghez,
laolaltă cu ceilalți
ca umbra să nu se destrame.
In vechi tipare, lumina
din mii de fantasme răsare.
De-atita noapte
luna a-mbătat,
și stelele-mbrăcate in bacante
chiuie-n cer
sălbaticul refren.
In infern,
ca un paianjen agățat de lume
gindul meu țese plasa peste genune.

Poetul

Deasupra capului meu
e timpul luminii de pină la mine.
Cea mai luminoasă,
cea mai limpede stea din izvorul iubirii
coboară in piept.
Deasupra capului meu,
corzi de vint
șoptesc mituri.
Mi se fac semne prin toate vorbele
dar orice lumină s-ar cerne prin pleoape,
e umbră de toate.

Întîmplare la mijlocul iernii

Ningea
vrind să stingă
flăcările roșii ale scorușilor,
un cer neindurător.
Ningea,
sub multele straturi
mătasea frunzelor
ingropind.
Ningea,
cu inimi liliachii de păsări moarte.
La izvor,
in focuri albastre
ne-au săgetat măiestrele
cu noroc.

MELANIA CUC

Clipă

O, inorogul meu alb
Cum iți incetinești
De teama puștii
Bătăile inimii
Pină-n țipătul mut ;
Nu-i defel o minune
Că setea ta-mi pirjolește
Cuvintele
Și ca să nu-mi pleci
Te ingrădesc-nălucire
Cu grilajul degetelor,
Ca intr-un ring
Cind cronometrul aleargă
Și fără să știe cine ești
Pină și propria-ți rană
Te numără.

Fotografia

Nu te atinge
De marginea luminoasă
A sufletului !
Aniversez bucuria de a te fi intilnit
Și-n camera obscură
A bătrinului fotograf
Lumina-neagră foșnea
Evantai cu zece degete.
O masă a amintirilor
Și-n jurul ei obiceiul
Preschimbat in grăunțele cu care
Porumbeii se prind.

Mireasa

Orgă
In care
Sunetele
Incă
Nu se ating.
Cineva
A răsădit
Lămiiță
Sub sinul ei
Sting.

CORINA ALMAȘ

Taci liniște

Taci liniște din asfințit
de glasuri mereu sobre.
Lasă doar cintul lebedei
să-ți pătrundă porii,
și privește cu ochi de intuneric
intiiul zimbet palid al sălciei.
Taci liniște din răsărit
Lebăda incă mai cintă,
cu fața udă de transpirația
nuferilor ce pling.
Plingi floare de nufăr
cind salcia zimbește,
va naște o lebădă neagră.

Inimă pierdută

Fără să-mi dau seama
mi-am pierdut inima.
Am rătăcit-o probabil,
intr-un morman de sentimente.
Și pentru că n-am mai avut inimă,
am devenit altceva.
E de-ajuns ca cineva să tragă de aripi
și păpușa va incepe să ridă sau să plingă.
Nu-mi simt nici zimbetul,
nici lacrimile care-mi curg pe față,
Cind vă veți plictisi,
de risul și lacrimile mele,
va fi de-ajuns să-mi tăiați aripile
și voi deveni un pumn de cenușă.

MARIA BIRĂU

Țara

Dintre-atîtea raze rare
Cu-nsușiri depline
Numai tu imi dai vigoare
Raza mea din mine.

Dintre toate păsările
Ce se-ntrec in zbor
Doară una ești tu care
Mi-este tare dor.

Mi-au spus să vin

Mi-au spus tăcerile să vin
Și glasul tău cel cristalin
Tăcerile ce le-am cules
Si dulcea-ți șoaptă mai ales
Chemindu-mă adeseori
Miresmele mi-au spus din flori
Să vin.

Cuvintele ce-mi dau ocol
Nestarea ta, nesomnul lor
Nestinsa-mi sete de mai mult
De prospețimea din cuvint
Și inserarea cu-al ei glas
Cind te-așteptasem ceas de ceas
Mi-au spus să vin.

film

f

Zîmbet de soare

Cunoscută regizoare care a adus filmului cu și pentru copii strălucirea necesară unui succes durabil, cu ecouri profunde în inima și amintirea spectatorilor, **Elisabeta Bostan** revine la dificilul gen al musicalului ilustrat cu virtuozitate cu ani în urmă de **Veronica** și **Mama**. Autoarea scenariului recentei premiere a Casei de filme nr. 5 — **Zîmbet de soare**, fidelă colaboratoare a regizoarei în ultimele două decenii, **Vasilica Istrate** a imaginat o poveste cu convenții mai vechi sau mai noi, cu interdicții și recompense tradiționale sau moderne, cu împărați simpatici și împărătese grijulii, cu zmei răi sau nătărăi și cu clasicul sfîrșit optimist al veșnic tînărului basm. De fapt, povestea începe de la interdicția accesului la ritmurile moderne pentru candidații la bacalaureat, interdicție ce va declanșa feeria muzicală plină de fantezie și ritm, din care nu lipsesc componentele lirice, umorul în cheia parodică, explozia coregrafică și ambianța barocă, ironia adresată cu un zîmbet complice spectatorului, vizînd șabloanele unui gen vast în care se topesc motive cunoscute și rezolvări inedite.

Construit pe o rețea de binecunoscute trimiteri literare sau cinematografice, scenariul semnat de **Vasilica Istrate** nu rămîne un simplu pretext pentru muzica antrenantă compusă de **Marius Țeicu** pentru acest film, ci schițează și o realitate spirituală a universului copilăriei, permanent atrase de volutele ficțiunii și de armoniile muzicii.

Autorii ambianței plastice — **Dumitru Georgescu** și arh. **Andreea Hasnaș**, au conceput decoruri și costume cu funcționalitate dramatică sugerînd fantasticul grotesc în care evoluează unele personaje (trioul **George Mihăiță, Vasile Muraru, Rudy Rosenfeld** și inorogul — **Petre Nicolae**) sau liniile fastuoase ale basmului clasic la curtea și castelul împăratului cu șapte fete. Detaliile scenografice se transformă în metafore vizuale și aici umorul cu care este privită interferența planurilor temporale, alternanțele realității cu visul conferă deplină valabilitate artistică exploatării resurselor genului.

Mircea Diaconu, Carmen Galin, Petre Nicolae, Ileana Stana Ionescu, profesori de liceu, dar și consacrate personaje de basm evoluează cu nonșalanță între granițele prezentului și cele imaginare ale feeriei conferind nu o dată nuanța parodică necesară zîmbetului destins cu care ne invită la urmărirea peripețiilor evocate.

Alături de actori mari se remarcă prin farmec, firesc și bucurie a jocului, în rolurile principale tinerii **Bianca Brad** și **Tudor Petruț**, conduși cu măiestrie pe platou de o cineastă care cunoaște toate secretele îndrumării actorilor, doar prin vîrstă, minori. Lor li se alătură nume cunoscute din lumea filmului pentru copii ca **Medeea Marinescu, Anca Sigartău, Magda Marinescu, Adrian Vîlcu, Simona Mihăiescu**.

Încadrat într-un tip de film denumit în sociologia cinematografului „pelicula de familie", **Zîmbet de soare** — apărut pe ecrane la puțin timp după **Unde ești, copilărie ?** ce relua între coperți contemporane succesele de acum două decenii ale seriei **Năică**, datorat tot **Elisabetei Bostan** și **Extemporal la dirigenție** (dar acestea sînt și capriciile difuzării) — materializează o preocupare constantă pentru un gen ilustrat pînă nu de mult fără o necesară și susținută continuitate programatică.

Zecile de premii internaționale, ultimul sosit recent din Portugalia pentru **Unde ești, copilărie ?**, conferite filmelor semnate de **Elisabeta Bostan**, succesul de public, autoritatea artistică atestă nu numai o profesiune de credință, o opțiune verificată în timp, în explorarea tuturor vîrstelor copilăriei, dar și imensa bucurie de a mînui fermecătoarele convenții ale unui gen cinematografic de maximă audiență.

Călin Stănculescu

muzică

m

Momente coregrafice

Deși stagiunea coregrafică a fost (și este) relativ săracă în premiere, pe scena primului teatru coregrafic al țării — Opera Română din București — pot fi urmărite spectacole de interes aparte. Am avut curiozitatea, așadar, să văd două seri de balet care, deși au „în spate" un număr considerabil de reprezentații, continuă să prezinte aceeași prospețime pentru public. Să începem cu „Seara de balet modern", titlu cuprinzînd, în realitate, patru coregrafii scurte, independente, semnate de autori diferiți, toate avînd însă drept caracteristică faptul de a fi realizate după o partitură muzicală românească. Unele sînt mai vechi pe afișul operei — este vorba de „Gura lumii" de Ioan Tugearu, muzica de Theodor Rogalski și George Enescu, și „Meandre" de Alexa Mezincescu, muzica de Doru Popovici — celelalte două sînt recente — „Cîntec înalt" de Adina Cezar, muzica Irina Odăgescu-Țuțuianu, și „Vibrații contemporane" (Simfonia I) de Rose-Marie Both-Stocec, muzica de Șerban Nichifor. Gîndirea coregrafică a Alexei Mezincescu preferă gestul fin, subtil, aerat — imaginile sînt clare, filigranate, eterice parcă, întreaga coregrafie fiind gîndită și lucrată într-un spirit „cameral", dacă ne putem exprima așa, Alexa Mezincescu reprezentînd la noi, după părerea mea, tipul cel mai autentic al coregrafului care montează în maniera neo-clasică. Dincolo de interesanta combinație de gesturi și atitudini desprinse din marele repertoriu clasic, întîlnim frecvente clipe în care coregrafia se îndepărtează considerabil de acest statornic, ușor recognoscibil reper, atitudinea coregrafei față de arta sa fiind oarecum asemănătoare — ca să folosim o comparație grăitoare — esteticii lui Stravinski sau a lui Hindemith. După părerea mea, „Cîntec înalt" este cea mai bună coregrafie a Adinei Cezar. Asupra ei am mai avut prilejul de a insista, de aceea mă rezum la a spune că, la cîteva spectacole de la premieră, interpreții au asimilat deplin sensul unei partituri în care culoarea și imaginația cunosc adevărate culmi, în care expresia coregrafică încearcă — și reușește — combinații noi, fără multe ancorări în trecut sau în gîndirea altor colegi de generație și meserie. Remarcabilă este aici interpretarea oferită de Mihaela Țigănuș, Beatrice Bleont și Tiberiu Almosnino la fel cum numai cuvinte de laudă putem folosi cu privire la interpreții coregrafiei precedente : Mihai Babușka, Carmen Anghelus, Roxana Ciucă, Cristina Opincaru, Andreea Mezaroș, Camelia Țaga.

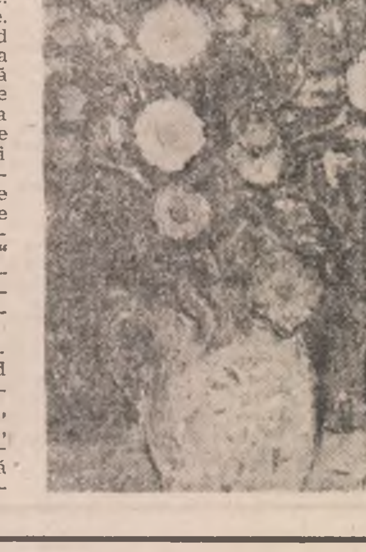

Baletul „Don Quijote" atrage întotdeauna mulți spectatori, grație coloritului exotic al muzicii și unei partituri coregrafice de virtuozitate. Urmărindu-i pe Anne-Marie Vretos și Florin Brîndușă în rolurile principale, am putut intra pe deplin în atmosfera pitorească evocată de compozitor și coregraf. Cei doi soliști aparțin generației de mijloc a baletului nostru, impusă printr-o bună stăpînire a repertoriului clasic, interpretat cu acuratețe. De la acest nivel, încep deosebirile necesare iar ele sînt date de acea capacitate a artistului adevărat de „a intra în rol", de a depăși pe nesimțite dificultățile tehnice care îi oferă posibilitatea să creeze personaje autentice.

Viorel Crețu

HASDEU LA VIENA

Viena a fost în urmă cu un secol martora neputincioasă a eșecului adversarilor continuității poporului român în spațiul geografic geto-dacic. Disputa a avut loc în cadrul celui de-al VII-lea Congres al orientaliștilor, desfășurat în zilele de 1 și 2 octombrie 1886, și a fost începută de campionul de atunci al așa-zisei teorii rösleriene, Paul Hunfalvy, profesor la Universitatea din Budapesta, premergător al teoriilor revizioniste. „Faimosul agitator maghiar Hunfalvy... acest polemist" care nu era „decît o foarte palidă repercuțiune a lui Rösler", cum a spus B. P. Hasdeu despre el — „minte... subiectivă pînă în măduva creierului" care, „în orice epocă și-n orice situațiune știe nu ceea ce este în realitate ci numai ce vrea să știe" [1]) — își propusese să dovedească în fața elitei lumii științifice sosite atunci în inima Imperiului „că leagănul naționalității române este în Balcani și că abia spre sfîrșitul Evului Mediu această naționalitate începe să se stabilească la sud de Dunăre". [2])

Demonstrația profesorului budapestan, care voise să profite de prezența atîtor somități în capitala Imperiului austro-ungar, a fost tulburată de un incident neobișnuit pentru o reuniune cu caracter internațional. Delegatul României la Congres, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, profesor la Universitatea din București, pierzîndu-și răbdarea, și-a luat libertatea să adreseze autorului o obiecție: „Cer permisiunea de a-l întrerupe pe d. Hunfalvy, pentru a-i pune o întrebare care ar putea să-l intereseze în chiar calitatea sa de ungur. În franceză, calul castrat se numește **hongre**, de unde **hongrer** acțiunea de a scopi un cal. În Evul Mediu și chiar' înainte de secolul al IV-lea, după mărturia lui Ammian Marcellin, această artă era practicată pe malul stîng al Dunării de Jos. Dacă cineva ar încerca să conteste existența în Evul Mediu a ungurilor în Ungaria actuală, i s-ar putea foarte bine opune cuvîntul francez **hongre**, valon **honc**. Ori, în toate dialectele germane, calul jugănit se numește **Wallach**, adică «român». S-ar putea explica acest termen, dacă românii n-ar fi trăit în Evul Mediu pe același mal stîng al Dunării de Jos ca ungurii?

D. Hunfalvy : Eu nu cunosc vechimea acestui cuvînt în germană.

D. Hasdeu : Este foarte posibil să nu se găsească în vechile texte ale germanei străvechi și totuși el trebuie să fie relativ foarte vechi în vorbirea poporului căci, pe de o parte, el s-a răspîndit pînă și în limbile scandinave : în suedeză **vallack** «hongre» ; pe de altă parte el a pătruns și în lituaniană ; **volükas** «hongre» ; în fine el se găsește în toate dialectele slave din nord : în boemă, în poloană, în sorabă, în rusă etc., peste tot considerat de secole ca un vechi termen popular cu totul indigen, nicăieri ca neologism sau ca și cuvînt de împrumut." (p. 19—20).

Discuția nu-i lasă indiferenți pe congresiști. Intervine și profesorul praghez Alfred Ludwig care, la rîndul său, face o a doua observație : „Eu voi prezenta de asemeni în trecere o obiecție la teoria d-lui Hunfalvy. Dacă românii ar fi venit de dincolo de Dunăre, natural că vechile lor capitale s-ar găsi în sud, mai aproape de acest fluviu, în timp ce, din contra, noi le vedem toate în nord, aproape de Carpați, și decît mult mai tîrziu românii își apropie reședințele lor de Dunăre.

D. Hunfalvy : Acele capitale nu erau fondate de români, ci de slavi, așa cum numele lor o atestă." (p. 29).

Hasdeu se ridică din nou: „Îmi permit o nouă întrebare. În care dialect slav a găsit dl. Hunfalvy cuvintele **Campu-lung** și **Argeș**, nume ale vechilor capitale românești ?"

Bătrînul lingvist este în derută. Întrebarea l-a uluit într-atît încît nu-și mai poate aduna nici cunoștințele lingvistice minime : „Eu nu știu dacă aceste nume sînt vechi." (p. 20—21).

Sala sesizează ridicolul situației. Hasdeu rămîne în picioare, în timp ce Hunfalvy se clatină fără replică. „Aici discuția este închisă. D. Hunfalvy declară apoi că memoriul său fiind foarte lung, el nu vrea să obosească mai mult atenția Congresului și că transmite manuscrisul d-lui profesor Roth, președintele secțiunii ariene, pentru a fi publicat în întregime în **Buletin.**" (p. 21). În locul triumfului și al balului vienez, umilința tăcerii. Rareori un spectacol în care greșilor să li se ia pînă și pantomima. Pe cît de aspră, pe atît de ușor de învățat s-a dovedit lecția servită de B. P. Hasdeu lui Paul Hunfalvy. Urmarea imediată a fost imprevizibilă : profesorul atenian S. Papageorgios a renunțat să-și mai prezinte lucrarea despre cuțovlahi.

Dar discuția nu s-a închis atunci. Cu toată convenienței datorată gazdelor, Hasdeu revine asupra ei, înainte de a-și prezenta propria comunicare. Tonul său trece prin toate sclipirile jocului săbiei, pînă la lovitura iute și disprețuitoare : **„Domnilor,** România poate fi foarte mîndră de a fi de două ori obiectul discuțiilor în sînul Congresului orientaliștilor (O a treia lucrare asupra aceluiași subiect **Ueber die Kutzowallachen** fusese anunțată Congresului de profesor S. Papageorgios din Atena, dar autorul ulterior a renunțat)" — își începe B. P. Hasdeu cuvîntul. „Mai întîi d. Hunfalvy își propusese să demonstreze în fața dumneavoastră că leagănul naționalității române este în Balcani și că abia spre sfîrșitul Evului Mediu această naționalitate începe să se stabilească la sud de Dunăre. Eu regret că d. Hunfalvy nu ne-a citit decît introducerea unei lungi monografii destinate să figureze **in extenso** în **Buletinul Congresului.**" Ironie fină, gustată de asistență. „Regret încă cu atît mai intens de a nu putea împărtăși teoria venerabilului meu amic, teorie deja susținută altădată de Sulzer și Rösler, asupra raporturilor de filiație între ramura daco-română și ramura macedo-română a gintei traco-latine." (p. 5—6). Ton potolit, academic, cordial. Hunfalvy se născuse cu un an înaintea lui Alexandru Petriceicu-Hasdeu, tatăl lui B. P. Hasdeu. Îl cunoscuse personal pe B. P. Hasdeu și se aflase în corespondență cu el. Hasdeu îi trimisese, între altele, **Principie de filologia comparativaario-europea, Cuprinzind grupurile indo-perso-tracic, greco-italo-celtic și leto-slavo-germanic. Cu aplicațiuni la istoria limbei române, Curs ținut la Facultatea de litere și filosofia din București,** Tomul I, București, 1875, și **Zina Filma, Goții și gepizii în Dacia, Studiu istorico-lingvistic,** București, 1877. Hunfalvy îi solicitase **Istoria critică a românilor** (din care Biblioteca Academiei Ungare avea primul tom al primei ediții) și **Glossariu care coprinde vorbele din limba romana straine etc. etc.,** de A. T. Laurian și I. C. Massim. Primirea **Principielor** îl determinase **să-și propună în mod serios să învingă dificultățile care-l stinghereau în citirea cărților românești și nădăjduia să izbutească în curînd pe drumul început;** „iată unicul chip de a vă aduce mulțumirile mele", îi scria el lui Hasdeu în 1875. [3]) În cercurile științifice din capitala ungară cărțile lui Hasdeu impuseseră — chiar dacă vederile unora erau complet diferite — un respect considerabil față de savantul român. („Ungurii, ca totdauna față cu mine, au fost foarte amabili", le scria Hasdeu Iuliilor sale, la 5 septembrie 1883, după o ședere la Budapesta[4]). Hasdeu se arată acum protocolar în preambulul **ad hoc** al comunicării sale, strunindu-și sarcasmele ca un ocean înaintea furtunii. Apoi, după cîteva accente, se va dezlănțui uraganic: „Chiar în timpul lecturii memoriului d. Hunfalvy, mi-am permis să adresez autorului o obiecție, o problemă de rezolvat în materie, și d. profesor Alfred Ludwig la rîndul său, a prezentat o a doua observație. Cele două chestiuni tindeau să zdruncine chiar fundamentele teoriei expuse. D. Hunfalvy n-a răspuns nici la una nici la cealaltă. Cînd se vrea totuși să se demonstreze că nu au fost români în Dacia Traiană pe toată întinsa perioadă a Evului Mediu, cînd se pretinde în sfîrșit — așa cum o fac campionii teoriei zisă rösleriană — să se răstoarne un credo secular, trebuie în mod absolut, mi se pare, să fii gata să combați cu sorți de izbîndă și în orice moment, cele mai mici obiecții care pot surveni. Să le eludezi sau să treci peste ele este ușor, desigur, dar este ușor ca și fuga în toiul bătăliei." (p. 6—7).

Ca un Jupiter tonans își slobozise fulgerele B. P. Hasdeu. (Peste cîteva luni, „contactul zilnic cu spiritul unei întregi națiuni" din timpul lucrului la **Etymologicum Magnum Romaniae** — „această colosală enciclopedie a poporului român" — îl va face să exclame: „după vorba unui împărat roman simțesc că mă fac zeu" [5]). În tabăra cealaltă, falanga rösleriană își încorda din nou corzile tăcute. Astfel că Hasdeu își mai permite să-și arunce privirea în partea critică a lucrării oponentului său. „D. Hunfalvy are totuși perfectă dreptate să recunoască că românii în general au dus totdeauna în Evul Mediu o viață pastorală și el atinge în întregime adevărul zicînd că numai prin studiul limbii se poate ajunge la o soluție serioasă în ceea ce privește istoria românilor, textele în această privință lipsind sau fiind insuficiente. Dar dacă este adevărat că românii erau păstori, nu este mai puțin adevărat că ciobanii români nu urcă niciodată din sud spre nord ; din contră, ei coboară sistematic din nord în sud, în căutarea unor pășuni mai bune. Astfel, din cele mai vechi timpuri, ei au pătruns pînă în fundul Greciei, de unde nu mai

urcă din nou. Aceasta este o tendință naturală a tuturor ciobanilor din toate timpurile și din toate locurile. Iată un principiu care contrazice în mod particular teoria d. Hunfalvy. Pe de altă parte, dacă este adevărat ca verdictul limbii să fie singurul suveran, nu este mai puțin incontestabil că: din cele două dialecte, cel care nu și-a schimbat niciodată locul, fixat în aceleași condiții climaterice și de vecinătate, se dezvoltă cel mai bine, în timp ce dialectul care se deplasează, suportă în mod necesar deranjamente de toate felurile. Ori, dialectul daco-român este cu mult mai normal, mai organic, mai consecvent în dezvoltarea sa, care se produce paralel cu italiana, decît macedo-româna care ne apare în întregime ca îngrădită și oprită în mersul său. Iată încă un principiu inconciliabil cu teoria d. Hunfalvy." (p. 7—8).

Cu acestea, Hasdeu declară că lasă la o parte teza lui Hunfalvy, teză diametral opusă vederilor expuse de el cu mult timp în urmă în **Istoria critică a românilor** și intră în materia comunicării sale. Dar nici acum Hunfalvy nu scapă din strînsura argumentării hasdeene. Vorbind despre cuvintele turcești din limba română și criticind studiile consacrate pînă atunci subiectului, Hasdeu este de părere că trebuie făcută o distincție între turc și turc, stabilindu-se „cronologia și geografia cuvintelor, indicarea vicisitudinilor lor semasiologice (=semantice) și circulația lor relativă" (p. 11). Nu toate cuvintele au pătruns odată cu venirea turcilor osmanlii. Foarte multe sunt cu mult anterioare ba, unele, cum ar fi de exemplu **cocioabă**, „din punct în punct djagataiul **köci-oba**, avînd același sens..., nu se află deloc în osmană" (p. 13—14).

„Începînd de la huni și avari, un mare număr de triburi turanice, unele aparținînd ramurei finice, altele ramurei turce, au ocupat succesiv țările care formează România de astăzi. Dacă românii, adică daco-romanii, locuiau atunci aceste țări, cum eu o cred, dar cum nu vrea să creadă d. Hunfalvy, ar trebui să fi rămas cîteva urme în limba română. Pecenegii și mai ales cumanii, care vorbeau dialecte turce, au stat în România timp de mai multe secole. Dialectul pecenegilor ne este, din păcate, aproape necunoscut. Cît despre cumani, din contră, noi avem asupra dialectului lor un adevărat tezaur, descoperit pe vremuri de Klaproth (...). Sunt cuvinte cumane în daco-română ? Dacă da, ele n-au fost împrumutate dincolo de Dunăre, căci cumanii n-au făcut acolo niciodată în mase compacte decît incursiuni zgomotoase ; la nord de marele fluviu erau ei stabiliți temeinic în cursul secolelor XI și XII. În secolul XIII ei încep să dispară. Dintr-o epocă anterioară deci trebuie să dateze elementele cumane în română, dacă există." (p. 14—15). Savantul român se mulțumește să citeze un singur exemplu : cuvîntul **astlam** (usure ; camătă, dobîndă), dispărut din limba română, dar destul de întrebuințat în secolele XVI și XVII — cum probează textele pe care le aduce ca dovadă. „Cuvîntul **astlam** «usure» nu se găsește nici în osmană, nici în uigură sau în djagataï, nici într-o altă limbă altaică cunoscută; el este exclusiv cuman. Prezența sa în română este foarte semnificativă și nu este sigur că i se poate explica existența după teoria d. Hunfalvy. Noțiunea de cămătă este pur juridică. Numai prin persistența unei influențe legislative sau administrative o limbă poate împrumuta alteia un termen pentru a exprima o noțiune analoagă." Hasdeu urmărește împrumutarea aceluiași termen ungurilor de către latina judiciară a Evului Mediu **(uzsora)**, românilor și slavilor meridionali de către dreptul bizantin **(camata)**, vechilor slavi **(lichva)** de către goți **(leihvan)**. „Cuvîntul **astlam** «usure» indică un raport foarte intim între români și cumani în epoca preponderenței politice a acestora din urmă pe malul sting al Dunării." (p. 17—18).

Revenit la București marele savant își publică intervenția la Hunfalvy și comunicarea în broșura **Sur les éléments turcs dans la langue roumaine, Notice lue au VII-e Congrès des Orientalistes, à Vienne le 2 octobre 1886,** par Le professeur B. P. Hasdeu, Délégué de la Roumanie, Bucarest 1886, cu subtitlul interior : B. P. Hasdeu, **La Roumanie devant le Congrès des Orientalistes.** Cu riscul de a repune în circulație încă un text hasdeean definitoriu, am considerat util să cităm paragrafele **in extenso**, episodul fiind ca și necunoscut istoriografiei noastre contemporane.

La 10/22 octombrie 1886 Hasdeu le scria Iuliilor că peste cîteva zile le trimite, atît pentru ele, cît și pentru profesorii Leger și Gaston Paris, a 3-a făscioară din dicționarul **Etymologicum Magnum Romaniae** și discursul său de la Congres, tipărit deosebit în București. [6]) Corespondența familială, ca și cea cu străinii, publicată în ultimul deceniu, oferă amănunte despre răspîndirea **Elementelor** în lumea științifică contemporană evenimentului ; nu le mai înșirăm. Voi aminti numai că, la 25 octombrie 1886, **Journal officiel de la République Française** a scris, în numărul 290, despre Hasdeu la Congresul din Viena [7]) și că, broșura lui Hasdeu a fost prezentată în capitala Franței de Gaston Paris la Académie des Inscriptions et Belle Lettres [8]), acolo unde, același savant prezentase, „cu nește laude grozave", și **Dicționarul** [9]).

Șase ani după Congresul de la Viena, inaugurînd sesiunea Ateneului Român, Hasdeu va rosti conferința **Noi și voi**, prevestind destrămarea monarhiei austro-ungare. „În pîntecele ei se zvîrcolesc o mulțime de embrioni gemeni, între cari embrionul unguresc, deși cel mai mititel și cel mai slut, un plod în care nu deosebești încă bine dacă e om, dacă e cîine, dacă e pește, stă la mijloc și dă ghionturi la dreapta și la stînga **(aplauze prelungite)**, dă ghionturi la dreapta și la stînga, bătîndu-și joc de ceilalți, ca și cînd ar fi el cel mai mare și cel mai mîndru. Zăpăcită de turbatele mișcări ale embrionului unguresc și amăgindu-se a crede că turbarea e un semn de putere, Austria și-a dat numele de **Austro-ungaria**, ca doară-doară mica pocitură să se mai liniștească **(aplauze)**. Dar momentul nașterii n-a sosit încă. Cînd va sosi, o s-o vedem atuncea ! Este o sarcină grea pentru biata Austria. Faimoasă prin aventurele sale galante de altădată: «felix Austria nubet», ea își plînge acuma nu rîsul de stăvară, ca fata din basmul românesc, ci rîsul de mai mulți secoli. Dînsa sufere, și sufere cu atît mai mult că nu știe cine va fi mamoș, nu știe cît o să coste mogîtul, și dacă nu cumva mamoșul va avea apucături de veterinar **(aplauze, ilaritate)**. Poate va fi Germania. Poate Rusia. Se poate întîmpla chiar o facere năpraznică, pe neașteptate, înainte de termen și fără ajutorul artei obstetrice. În orice caz, e grozav a se gîndi bătrîna cochetă la posibilitățile unei faceri ! Cine garantează că tocmai embrionul cel unguresc nu se va naște mort ? Cine poate să asigure, că nu va muri însăși muma în durerile facerii ? **(aplauze prelungite și entuziaste).**" [10])

Cuvinte aspre, validate și aplaudate entuziast de istorie.

Octavian Onea

NOTE

[1]) — **B. P. Hasdeu,** Etymologicum Magnum Romaniae..., **București, Editura Minerva, 1976, p. 660.**

[2]) — **B. P. Hasdeu,** Sur les éléments turcs..., **p. 5—6 (mai departe se vor indica numai paginile, în text).**

[3]) — B. P. Hasdeu și contemporanii săi români și străini, (Corespondență primită), **Volumul I, București, Editura Minerva, 1982, p. 278.**

[4]) — Documente și manuscrise literare, **Vol. III,** Corespondența B. P. Hasdeu — Iulia Hasdeu, **București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 121.**

[5]) — Ibidem, **p 346.**

[6]) — Ibidem, **p. 298.**

[7]) — Ibidem, **p. 307.**

[8]) — Ibidem, **p. 333—334, scrisoare din 7 martie 1887.**

[9]) — Ibidem, **p. 229.**

[10]) — **În** Revista Nouă, **Anul V, nr. 10, 15 ianuarie 1893, p. 374.**

Tablou de Constantin Gheorghe

Un debut neconfirmat

Urmare din pag. I

Atanasie A. Marienescu, Gheorghe Marchiș, V. Bumbac, V. Rauta Buticescu, Ioniță Bedescu, Miron Pompiliu, N. Oncu. Sînt între aceștia cîțiva colegi ai lui Eminescu de mai tîrziu la Universitatea din Viena.

Eminescu cunoștea producția acestora și o poezie a lui Dimitrie Sfura, **Toast**, circula și sub formă de cîntec ce îi plăcea poetului.

Producția literară a „lepturiștilor" este criticată sever de T. Maiorescu în studiul **Despre direcția nouă din 1867.** G. Bogdan-Duică arată însă în unul din studiile sale, **Din Bihorul lui Alexandru Roman (Literatura de la 1854)**, publicat în **Cele trei Crișuri** în 1927 (nr. 3—4, martie-aprilie, p. 46—48, nr. 5, mai, p. 73—75) că se găsesc în această producție literară și multe lucruri bune.

Almanahul **Musa română** cuprinde o poezie, **Fantasia,** semnată **G.M.** Ar trebui să o atribuim lui Eminescu, potrivit opiniei profesorului G. Mihăilă, ca a șaptea a pre-debutului eminescian.

Dintre cele trei ziare, **Gazeta Transilvaniei, Telegraful român și Concordia,** prezintă un interes aparte cel din urmă întrucît apare la Pesta între 1861—1867, unde se tipărește și **Aurora română,** cu poeziile în discuție. Susținătorii ziarului sînt, pe de altă parte, aceiași „lepturiști" care publică în revistă. Și iată că în **Concordia,** nr. 55, din 11/23 iulie 1865, găsim o corespondență, **Viena 20 iulie 1865,** semnată **G.M.** Corespondența, foarte extinsă, se ocupă de construirea căii ferate Satu-Mare, pe Valea Someșului la Cluj, alta de la Arad la Alba Iulia și o a treia, de la Satu-Mare la Sighet. Acest **G.M.** este un transilvănean, cum se desprinde și din poezii, care înainte de 1865 cunoaște Viena și se ocupă de chestiunile economice ale provinciei sale.

Poeziile atribuite de profesorul G. Mihăilă lui Eminescu aparțin lui Gheorghe Marchiș, colaborator la ziarul **Concordia,** la revista **Aurora română** și la almanahul **Musa română.** Se naște la Satu Mare în 16 aprilie 1836, face liceul la Oradea, unde conduce societatea „lepturiștilor", iar teologia la Viena, la Institutul „Sf. Barbara". Este hirotonisit preot în 20 septembrie 1859, funcționează ca profesor la liceul din Beiuș, pînă în 1861, cînd trece paroh în comunele Sarcău din Bihor, Resighea și Homorodul de Jos din Sălaj (Eugeniu Potoran, **Poeții Bihorului,** Oradea, 1934, p. 30—31). Din călătoriile la Viena și din comunele unde păstorește trimite și corespondențe la **Concordia** pe diferite teme. Moare în 1884.

Almanahul **Musa română** este recenzat de M. Besanu în **Aurora română** (nr. 4, 15/27 februarie 1865), la foarte mică distanță după ce **G.M.** publică aici ultima poezie, **Din străinătate** (15/27 decembrie 1864). M. Besanu face o caracterizare a producției lui Gheorghe Marchiș din paginile **Aurorei române,** după care comentează poezia din almanah. „D. Georgiu Marchișiu scrie, de tot ușor, cu înțeles, poeziile dînsului nu ni lasă nimica de dorit, atît în privința ideilor cît și a formei externe. **Fantasia** dînsului (pag. 89) aceste le adevereşte în destul. Metrul se poate zice perfect, în care nici invidia n-ar afla smintită; limba e puternică, ușoară și fără latinisme, ce adeseori le găsim la unii poeți mai tineri și din fiecare literă se vede că e scrisă cu multă grije". M. Besanu aprecia că și nuvela sa, **Prețul de cumpărătură,** publicată în almanah cu semnătura Georgiu Marchiș, era singura care merita să figureze aici. Recenzia stîrnește o vie polemică în rîndul „lepturiștilor", asupra cărora am stăruit acum două decenii **(Ioan Slavici și lumea prin care a trecut,** București, 1968, p. 48—52).

Poșta redacției din **Aurora română,** unde apar poeziile, oferă și ea informații prețioase asupra identității lui **G.M.** „Fratelui **G.M.** în S: primitu-ai epistola ce-ți scrise." (nr. 2, 15/27 ianuarie 1863, p. 24). „D-lui **G.M.** în Resighea. Primește-ne sincera mulțămire pentru diligența d-tale dezvoltată față cu foaia noastră. Se vor publica. În considerațiune la poeziile ș.c.l. despre care faci amintire, ți-aprobăm procedura, și-ți primim condițiunile în privirea edării acestora" (nr. 7, 1/13 aprilie 1864, p. 78). „D-lui **G.M.**-iu (Marchișiu) în Resighea ; am primit cu mare mulțămită. — Poezia de sub întrebare s-a publicat încă în nr. 8, din semestrul I al **Aurorei.** Sau poate nu e aceasta. Alta n-am primit. Salutare cordială". (nr. 24, 15/27 decembrie 1864, p. 292). Redactorul **Aurorei române** îl informa pe Gheorghe Marchiș că i-a publicat poezia la care se referea. Poezia este **Rămii străinătate** și se publică în numărul la care se face trimiterea. Sînt suficiente argumente care arată că **G.M.** este Gheorghe Marchiș, fostul „lepturist", paroh în Resighea din Sălaj.

Profesorul G. Mihăilă omite să relateze faptele care infirmă teza sa. **Aurora română** publică și o proză, **O intrigă la sate (Novelă din viața poporului),** care apare cu aceeași semnătură **G.M.** în mai multe numere (nr. 4, 15/27 februarie 1863, p. 37—42, nr. 5, 1/13 martie 1863, p. 54—58, nr. 6, 15/27 martie 1863, p. 66—69, nr. 7, 1/13 aprilie 1863, p. 78—81. „Aveți bunătate, stimaților cetitori — începe nuvela — a veni cu mine sub poalele Codrului în comitatul Satumare". Nuvela este datată : **1858,** întocmai ca balada **Ciobanul și Năluca.**

Pomeneam mai sus că Gheorghe Marchiș studiază teologia la Institutul „Sf. Barbara" din Viena. Aici redactează, împreună cu colegii săi, revista **Armonia,** în care publică producția sa poetică. Activitatea studenților români de la Institutul „Sf. Barbara" este prezentată de Eugen Micu într-un studiu, **Din activitatea clericilor români din Viena,** publicat în **Vestitorul** din Oradea în 1931—1932. Interesează discuția noastră capitolul privind descrierea revistei (nr. 9, 1 mai 1932, p. 8—9). Revista **Armonia** se păstra în manuscris — și nu tipărită — în 23 de numere pe anii 1858—1859. **Armonia** publică, ne informează E. Micu, în nr. 7, poezia lui Gheorghe Marchiș, **Exilatul din patrie,** devenită în **Aurora română, Plîngerea proscrisului,** iar în nr. 9, **Păstorul și Năluca,** devenită, în **Aurora română, Ciobanul și Năluca,** care deschide ciclul poeziilor propuse ca fiind de Eminescu. Eugen Micu nu reproduce poeziile, însă le rezumă. **„Păstorul și Năluca, baladă.** În seara cu lună, în cîntec de fluier, pe o cărare strîmtă, între munți, păstorul grăbește spre casa logodnicei sale. În cale însă îi apare deodată o nălucă — o fiară — cu care se luptă, pînă cad amîndoi scăldați în sînge. — Din căsuța de la poala muntelui cîntecul de chemare al logodnicei străbate plîngător în seara rece. După lungă așteptare, logodnica ia calea muntelui, nedumerită de întîrzierea lui. Îl găsește mort alăturea de fiară și moare lîngă el. Trecătorii pot auzi în fiecare revărsat de zori cîntecul de chemare, jalnic și plin de dor".

Poezia **Ciobanul și Năluca** este datată corect ca fiind din 1858.

Gheorghe Marchiș părăsește îndeletnicirile literare pentru ocupații mai productive ca cea de paroh, protopop și vicar episcopal în Sălaj.

Discuția în legătură cu pre-debutul lui Eminescu, descoperire aparent senzațională, are o singură parte inedită. Se readuc în actualitate chestiuni elucidate definitiv încă acum 124 de ani.

Nostalgia originilor

Un studiu care reflectă foarte bine maniera de lucru a lui Hasdeu și în care el abordează probleme de o mare complexitate este **Originile păstoriei la români. Studiu de filologia comparată.** Col. Tr. nr. 5, 6, 7 și 9/1874, republicat de Aurelian Sacerdoțeanu. Studiul — după cum remarcă editorul — pare a fi neterminat, dar acest detaliu nu-i știrbește cu nimic deosebita valoare. Hasdeu depășește, pe alocuri cu mult, limitele impuse prin titlu. În prima parte a studiului sînt analizați cinci termeni fundamentali : **cioban, baci, stină, urdă, brînză.** Dintre aceștia, ultimii patru sînt prezenți în mod curent în listele de termeni autohtoni ai limbii române, deși adesea se uită că primul care l-a analizat din perspectiva unei moșteniri autohtone trace a fost Hasdeu, acum mai bine de un secol. S-ar putea argumenta că analiza etimologică nu este totdeauna ireproșabilă. Acest lucru este valabil însă și în cazul majorității studiilor de tracologie de azi. Pentru a face dreptate lui Hasdeu, trebuie arătat că **stină** a fost corect explicat alături de sanscrit **sthana** 'așezare', lituanian **stonas** 'id.', slav **stan** 'cort', etc. În cazul cuvîntului **brînză** încă nu s-a identificat un etymon acceptabil prin consens în lumea tracologilor, dovadă clară a dificultății analizei. În ceea ce privește pe **baci** și pe **urdă,** ele aparțin fondului autohton pre-trac, așadar idiomurilor vorbite în neolitic. Trebuie subliniat însă cu toată fermitatea că un demers etimologic nu totdeauna precis ori care nu convinge o majoritate științifică — cum ar fi cazul și aici — nu trebuie să atragă automat caracterizarea de „ipoteză incorectă". Astăzi nimeni nu mai pune la îndoială caracterul autohton al formelor **baci, stină, urdă** și **brînză** chiar dacă, dintre acestea, numai pentru **stină** s-a putut găsi un etymon acceptat și acceptabil. Nu trebuie uitat că de la Hasdeu încoace, comparatistica indo-europeană a făcut progrese însemnate — totuși tracologia, la o analiză atentă și obiectivă, a cunoscut un proces extrem de lent de progresare care încă nu s-a încheiat.

O atenție particulară o stîrnește, indiscutabil, ipoteza lui Hasdeu privitoare la situația lui **cioban,** cuvînt care — în viziunea savantului — este un indubitabil element autohton ! (Precizăm că ulterior acesta va reveni asupra ipotezei sale — considerîndu-l cuman ori avar — ceea ce are puține șanse de a fi real ; ideea caracterului autohton al cuvîntului este cea corectă, cum vom încerca să subliniem.) Opinia răspîndită azi între specialiști este aceea pe care însuși Hasdeu o critica ferm : **cioban** ar fi de origine turcă în română. În sprijinul ideii sale că turca nu putea da românei acest cuvînt, Hasdeu aducea argumente importante : turcii s-au apropiat de Dunăre abia începînd cu sec. al XV-lea ; cuvîntul este răspîndit în numeroase balade populare unde elementele turcești sînt total inexistente ; toponime ca **Ciobănașu, Ciobănești, Ciobani** etc., atestă și ele vechimea cuvîntului în română. Este aproape inexplicabil de ce specialiștii au acceptat cu atîta ușurință ipoteza originii turcești a cuvîntului, ipoteză bazată pe o superficială analiză a realităților istorico-lingvistice din sud-estul european. Chiar dacă pentru mulți românești problemele gramaticii comparate indo-europene sînt încă un lucru rar (Gh. Ivănescu este un exemplu rarisim și, probabil, s-ar găsi cu greu un al doilea), trebuie precizat că fie și numai din perspectiva analizei interne, din interiorul limbii române, originea turcă a lui **cioban** este nu numai puțin plauzibilă ci, pur și simplu, imposibilă — așa cum bine analiza Hasdeu. Există și alte argumente care sprijină decisiv ipoteza sa : este evident că un cuvînt ca **cioban** nu se poate împrumuta prin relații militar-politice ci exclusiv prin contacte la nivel popular dintre cele două popoare care încep — în ceea ce privește pe românii nord-dunăreni — numai o dată cu epoca fanariotă, deci în sec. al XVIII-lea, dată la care cuvîntul este de mult atestat la toate popoarele din jur : poloni, unguri, sîrbo-croați și albanezi. În al doilea rînd, dacă **cioban** ar fi un rezultat al influenței turce, de ce nu îl au aromînii ? Prezența cuvîntului în acest dialect sud-dunărean este o condiție indispensabilă pentru împrumutul din turcă. În al treilea rînd, româna are numeroase alte sinonime pentru sfera semantică „cioban", deosebit de nuanțate : **păstor — păcurar — oier — baci — mocan** ; adăugînd și pe **cioban,** obținem cea mai mare bogăție sinonimică atestată, după știința noastră, la un popor european și cu extrem de puține paralele chiar în afara Europei. Firește, aceste forme au o răspîndire dialectală ori regională, nefiind în uz simultan în același teritoriu, dar acest fapt nu modifică esențial datele problemei. Altfel spus: de ce ar fi împrumutat românii un termen care să definească o ocupație tipică de vreme ce propria lor limbă le oferea alți cîțiva termeni? Trebuie precizat că în turcă **cioban (çoban)** este un împrumut din persană — **çoban, šuban** (forme paralele). Analizînd toate aceste detalii, rezultă cu evidență ceea ce preciza Hasdeu : rom. **cioban** este inrudit cu formele persane, asemănarea cu forma turcească datorîndu-se faptului că turcii au împrumutat cuvîntul de la persani, turca avînd numeroși termeni de origine persană.

Acest cuvînt — **cioban** — îi folosea lui Hasdeu drept argument că traca ar fi fost un idiom de tip iranic „deși mai tîrziu identitatea primitivă a trebuit să se diversifice din ce în ce mai mult". Azi, mulți tracologi ar reacționa violent la o atare afirmație. Dacă însă prin „idiom iranic" înțelegem 'idiom satem' — deci aparținînd ramurii răsăritene a limbilor indo-europene, alături de baltică, persană, vechea indiană, armeană și slavă — atunci observăm că Hasdeu nu greșea în mod esențial, cu atît mai mult cu cît nici un alt tracolog nu a adus dovezi zdrobitoare în sensul că traca ar avea vreo rudă mai apropiată decît grupul iranic. Încă o dovadă — a cita ? — că Hasdeu analiza bine faptele.

Așa cum semnalam, Hasdeu depășește limitele impuse prin titlu, analizînd și amalgamarea dintre celți și traci (cercetările arheologice ulterioare vor confirma și acest lucru !), discută asemănarea dintre rom. **cioară** și alb. **sorre**, analizează alte elemente considerate a fi tot de origine tracă : **traistă, dulău** și **dolcă, mosoc, turcă** și **țurcan.** Nici pînă azi nu s-a găsit o altă etimologie acestor cuvinte, ceea ce este o manieră tacită de a le recunoaște originea autohtonă. (DEX sugerează o origine poloană pentru **dulău,** fiind mai probabil însă, un sens invers de împrumut : din română în poloană !).

Studiul prezentat este, în adevăr, tipic pentru Hasdeu, pentru abordarea unor fapte deosebit de complexe, analizate de acesta adesea mult mai bine decît urmașii lui. Hasdeu aborda un front larg al comparatisticii indo-europene (fără de care tracologia este de neimaginat), deși pe atunci hittita, toharica ori Linearul B cretan încă nu își cîștigaseră ca azi drept de cetate. Cine a avut curiozitatea să analizeze atent etimologiile românești va fi constatat că faptele sînt mult mai complexe și mai dificile decît lasă să se înțeleagă dicționarele curente, ca DLRM ori DEX, sînt așa cum le aborda Hasdeu — reluat tîrziu, abia în zilele noastre, de cîțiva cercetători competenți ai problemei. Că lucrurile stau așa arată și un simplu fapt numeric : cuvintele de origine necunoscută din română ating cîteva mii — și ar fi absurd să ne imaginăm că originea majorității acestor forme trebuie căutată mai întîi în altă parte decît în limba de substrat.

Sorin Paliga

POȘTA REDACȚIEI

MIHAI IOSIF, Pitești: Cîteva texte conținînd (în intențe) interogații despre viață și moarte, ființă, veșnicie, Univers, — în fapt platitudini enunțate stîngaci și fără vreo valoare literară ori ideatică (ex.: **„Tu porți mesajul nostru de ființă, / Apelul nostru către veșnicie... Dar va ajunge cineva să-l știe? / Ni-i sete absolut de cunoștiință“** (! — sic), sau **„Dar armonia universală / M-a cuprins într-o încleștare / Asemenea celei din noaptea de nuntă. / Am început să plîng...“**; dacă e chiar atît de trist, gîndiți-vă mai bine la altceva.

ION CRAIOVA, București: Versificări corecte (despre mare, cîmp, bunici, grîu, Deltă, Avram Iancu, Dunăre, Alba Iulia etc.), neprezentînd interes. Recuzita e rămasă la nivelul producțiilor de junețe ale lui Alecsandri (**„mindre stele de zăpadă“, „Sinii-i ard ca două lebede de foc“, „Marca în decembre pentru mine-anume / Stringe crizanteme și de umeri dalbi / Agățîndu-și voaluri străvezii de spume / Cîntă și dansează printre fluturi albi“**). Nu.

DINU MATEI, Sîntana — Arad: Cîteva versuri aduc de foarte departe a **„înaltele zboruri“** de care vă credeți cuprins: **„blocuri barăci iubitele aprinse / de-nalte și de-albastre mori de vînt“** (din modul cum formulați se înțelege că „morile“ sînt diferite: un rînd **inalt**, altul **albastru**), sau **„iar noi copiii îmbujorînd lumină / peste Apuseni peste orașul de mineri / o clipă lăsăm joaca-n tăcerea ei deplină / iubiții alunecă-n poem prin sălciile de ieri“** (Se lasă seara flăcărilor ninse). În rest, multă improvizație, improprietăți curioase, prețioziități (**„În dorul meu inrourat și cald / o nouă sapienția cade“** —, sau **„într-un tîrziu se-aprinde focu-n sobă / apodictica singurătate din poem / arde cu flăcări venusiene și mă tem / să înflorescu un zîmbet o silabă“**, în **Flăcările venusiene catifelează** — ce titlu!...), dar și destul prost gust la nivelul conținutului: **„Tu îmi răspunzi și glasul tău / catifelează dorința-mi de bărbat / aud cum se ineacă părerile de rău / cînd te cuprind de mijloc cu gestul fecundat“, id.** Nu v-ar strica mai mult auto-control.

PETRU VASILE TOMOIOAGĂ, Timișoara: Pasteluri de toamnă, transparente și cantabile. Evanescența sentimentului nu atinge însă decît rareori accente memorabile, ca în această poezie fără titlu: **„Botul vîntului mirosind a ninsoare / / Adulmecă fruntea mea ginditoare... / / Încotro? — stea pe care nu te-am atins! / Lumina ta îndepărtată m-a nins... / / Tîrzie, toamna își scutură iarăși cocorii, / Speranțele mele mai pline de lacrimi ca norii... / / Flori de cîmp, morții bătîndu-i litanii / Vă scuturați cum mi se scutură anii...“** (din ciclul **șopotitoare toamna**).

COSTICĂ OANCĂ, Corod — Galați: O tendință spre notația concentrată, ca în această **Nocturnă: „S-a stirnit inserarea / pe pînza domoală a maestrului / și-n bucuria penelului / răsar stelele / ca un zîmbet“**; sugestia rămîne insuficientă. Mai convingătoare este **Îndoială**, în care, după o lungă descripție a unei realități relativizate (**„O săgeată a pus la îndoială / toate lucrurile / toată ziua au bîntuit cocori imposibili / și toată noaptea / o lună incertă a devastat întinderile“** ș.a.m.d.), finalul vine să fixeze misterul indescriptibilului: **„Cine bate-ntr-o aripă / și în numele cui / gura-n reflux a fîntînii ?“.**

SÎRBU ARIEL, Ploiești: Primul plic: însălări jalnice (**„în trista mea viață / în strict anonimat / m-au subminat răii / banii m-au aciulat“**) sau abracadabrante (**„roza cioburilor bruta / zurgălăi cu iz de matcă / neam în care nu-i lăuta / ziua peste ziuă-o trează“** sau **„pentru igrec pentru șapte / riul dintre ele întru / pentru toate cîte-s apte / pentru pur și simplu pentru“** — și tot așa, fără nici o excepție. Al doilea plic: „jucării“ aparent mai cursive, mizînd pe ludicul ieftin și iresponsabil chiar în temele grave (**„vad aceluiași pîrău / cîn' — ce poa' s-apuce / demn e cel ce-aduce / un neant mușcat de hău / / și-mi rîd de necazuri / cum bîntele de rău / talazuri talazuri / și niciodată Eu“, Glossă** — ? ! ?). Nu.

IOAN BODIU, Ploiești: Promițătoare atît versurile, cît și proza poetică, în care înzestrarea dv. apare chiar mai evidentă (pe aceasta o vom transmite secției de proză). Cît privește versurile, ele aparțin unor faze de creație diferite, una — mai stîngace și mai imbicsită, a doua — în care expresia se limpezește, se decide (ex.: **„Lup hăpăitor, ce prazi în casă ? / Lina nuntire, patima arsă? / Durerea e scursă în fulgi de cerneală / Urcă-n pupile steana — / Oarbă grădină. / / Frigul se lasă-n scintei arcuinde. / Pe armura de ceață glontul / Se-ntinde. / / Și rana, iluzie iar ? / Pustiul desparte / Vina-neercată de transfigurata chemare / În clipa cînd noaptea coboară / Din nou / Ca o fiară“**, în **Iluzie?**). Așteptăm o selecție mai omogenă.

ARTEMIZA BODNAR, Sibiu: Senzația că puteți scrie mai bine și mai semnificativ decît rezultă din grupajul trimis. Cîtăm, deocamdată, această notație: **„trecea / — în alb — / / născîndu-și lumina / chip dintr-o suflare furat / apele toamnei nu știau / se-adîncese spre vărsare / doruri / / taine / / trup / / și livadă aplecată spre rod...“.**

GHEORGHE MARIN, Aiud: Un om bătrîn, bolnav și singur ne trimite cinci poezii cu rugămintea de a le publica, dacă **„ele ar corespunde cumva profilului revistei dv.“**. Nu, stimate Gheorghe Marin, nu de „profil“ literar este vorba aici. Încercăm să publicăm două din mesajele trimise (**Vino, noapte și Sînt bătrîn**) atît pentru valoarea lor de document uman, cît și pentru vigoarea gîndului și a rostirii, pentru frumusețea în sine a acestei spovedanii prin care vă ridicați deasupra tuturor încercărilor și indiferențelor. Și, nu în ultimul rînd, pentru încrederea pe care v-o păstrați în puterea salvatoare a cuvîntului, a comunicării umane. În acest sens, dincolo de boală și celelalte, ființa dv. strălucește.

ALIAS IULICĂ, București: Trei epigrame într-un plic, o echipă de fotbal și un „Autoportret“ în proză — în celălalt. Nu.

IOSIF BERARU, Cluj: Încă patru plicuri. Ceva „înzestrare“ — aveți: circumstanțele existențiale — și justifică, iar ca autodidact ați ajuns îndeajuns (dar nu destul) de departe. Ex.: **„silite / oaze prin sufletesc / o lavină / de ecouri ale iubirii“** (în **„Silite oaze“**), și **„Mi-am ascuns / un gînd / în firul tremurat / Dacă-l calci — / vezi cum faci, / cîmpul e minat — / i-am zis — și m-am dus“**. Vedeți „cum faceți“ pentru ca „miniaturile“ dv. să intre sub auto-control și clar-vedere, în toate sensurile. Cele mai multe sînt, totuși, improvizații.

CONSTANTIN FRAGA, București: Îmi place scrisoarea dv., modul demn și, aș spune, **avizat** în care comunicați. Îmi pare rău că nu ați reușit să faceți „studii superioare“ (păreți perfect calificat pentru ele), n-aș spune totuși că lipsa e frapantă (cu excepția a 2—3 greșeli gramaticale, nescuzabile nici pentru secundariatul școlar); o cale de integrare a culturii ați găsit, totuși. Toate textele trimise sînt onorabile. În ordinea preferințelor: **1. Ușa oprită de lege, Sufletul, Roata; 2. Vis de poet, Ciutură, Urmele focului** (la acest capitol ar mai trebui făcute modificări); **3. Cîmpie, Destinul** (**id.**, cu un minus de substanță); mai oarecare îmi par **4. Înger de piatră, Starea vremii, Om.** Aparțineți prin vîrstă „generației '80“, — ar trebui, deci, să aveți succes. **Succes!**

Andrei B. (Vaslui), **Ștefan Ștefan** (Rm. Vîlcea), **Emil Constantinescu** (București), **Ciprian Dupălău** (Timișoara), **Răchițeanu Liviu** (Turnu Măgurele), **Zeno Corunz** (Hîrșova), **Lorelei** (Cîmpia Turzii), **Ioan Vintilă Fintis** (Ploiești), **Cătălina Mihai** (Sighișoara), **Daniel Cozlaru** (București), **Camelia Suru Ciumăgeanu** (Timișoara), **Lucian Romanescu** (Alba Iulia), **Meghesan Andrei** (Brașov), **Leon Ursa** (Dej), **Gheorghe Stănescu** (Călărași), **Lu Crăiescu** (București), **Nicola Ion** (Craiova), **Potop Costel** (Goruneștí). Deocamdată NU.

Lector

Ușa oprită de lege

Nu sînt copilul zeilor.
Nu m-am născut duminica.
Era într-o zi de luni.
Ardeau frunzele pomilor.
Se certa întunericul cu lumina.
Aerul bîrfea apa.
Doi muritori de rînd
desenau dragostea.
Ah! Nici pînă azi n-am aflat
care din ei a forțat
ușa oprită de lege.

Sufletul

Un pian.
Din nota do zboară cocorii.
Nota re deschide ochiul copilăriei.
Nota mi crește adolescența.
Nota fa doldora de întrebări,
Nota sol arde istorii,
Nota la se uită la termometru
„vai, a mai coborît un grad !“.
Nota si tremură la ziua ce-o scade.
Iar nota do, do de sus, —
Sub ea ninge o pasăre.

Roata

Vreau să rămîn precum arborii
cînd privirea lor galbenă intră în pămînt.
Mulțumiți își ascultă semințele învelite.
Vreau să rămîn precum păsările
cînd încuviințează puilor
cheia care deschide toate coliviile.
Vreau să rămîn sub jarul cuvintelor
cînd roata mea va suspina lung după spițele rupte,
iar carul se va opri trei zile
și va porni mînat de un glas
„Ghii mă Batore, ghii mă sărace“.

Constantin Fraga

POEȚI ȘI CENACLURI

JUNONA TUTUNEA

Cîntec

Mi-a schimbat pulberi în sînge
Să tac, maica de mă plînge.
Mi-a mîncat grîu-n cosiță
Și-a-nchis praful pe peniță.
Dar n-a găsit ochi să vadă
Că îi sînt în sîn iscoadă,
Că m-a prins drept temelie
Și îi port pe umeri glie.
Și-are rătăciri în toate,
De la mine învățate.

Pro femina

Sînt astfel ? Sînt femeie iubind sau neiubită,
Dar nu uita : și iarba-i de genul feminin
Și-n ochi îmi este torța aprinsă și-ntrunzită
Și am și fructe-amare ca mina de pelin.

Firavă sînt. Femeie. Știi, lebăda-nțelege
Să-și soarbă amuțirea prin cînt — plecîndul ei.
Și-n învechitul aur, regina-i lîngă rege.
Ascultă-ți jumătatea de lume în femei.

Nenaștere

Copilul meu, cinți nenăscut în mine
Și poate nici n-am să-ți găsesc un cer.
Îmi smulgi sau îmi apropii zări feline.
Singurătate sînt și-n tine pier.
Te simt cum crești aici, arc de copilărie
Și ploaia mă întreabă mirînd cu ochii tăi.
Ești risipire-arzîndă sau umed solz de vie,
Tu, prunc de rug, părere ce-ți sapi în somn odăi.

Deși te știu în mine, pecetluită lege,
Te-aștept să-mi scrii în tîmplă cînd aripa se frînge.
Chip nu îți vede lumea, doar strigătu-nțelege
Te înlănțuie în mine să-mi înfrunzești în sînge.

Incertitudine

Dacă am putea să ne privim
pe noi înșine,
precum copacii,
poate nu am mai fi
des osîndiți la singurătate.
Ne-am desprinde de ființa noastră
ne-am lua de mînă
și-am pleca împreună
pînă la hotarul stelei aidoma nouă,
neaflate încă,
unde ne-am contopi din nou,
Și-am rămîne apoi cu steaua noastră geamănă,
știind-o precum copacul ce se deschide
și își alungă însingurarea,
îngropînd-o desculță
în spuza miezului de vară.

CARTEA DE ARTĂ

Piatra între realitate și tipar

fără să fie patronat de o editură anume, unul dintre evenimentele editoriale din ultima vreme o constituie, fără nici un fel de exagerare, albumul de artă al Valentinei Boștină care a prefațat retrospectiva de la sala Dalles. Și, ca să fiu mai explicit, este un fapt de-a dreptul extraordinar ca sub egida C.C.E.S. să apară în regia autorului (de data aceasta a sculptoriței Valentina Boștină) un album de artă. Un album de artă care, în coperțile sale, îmbrățișează tot ceea ce o mare artistă a putut să ne ofere prin munca sa de-o viață. Și, de data aceasta, Valentina Boștină a transformat piatra în bucuriile privirilor noastre prin intermediul tiparului. Desigur, expoziția de la sala Dalles s-a închis demult. Despre ea s-a scris și s-a comentat mult. Specialiștii și-au spus cuvîntul. Mulți au văzut-o, iar cei mai mulți n-au avut prilejul să ajungă pînă acolo. Dar pe lîngă statuile care, exact ca niște actori, au părăsit scena din mijlocul Capitalei și s-au retras undeva, într-un loc știut numai de ele, lăsîndu-ne doar umbra lor în inima, sufletul și privirile noastre, a rămas — în locul lor — un album de artă care cu eleganță, din toate punctele de vedere, a pătruns în universul nostru.

Și, ca o coincidență, aflăm din album că exact cu douăzeci de ani în urmă, mai precis anul 1968, a fost „un an mare pentru Valentina Boștină prin expoziția pe care a avut-o la Casa ziariștilor din Capitală“. Un an de început pentru o carieră de excepție a sculptoriței Valentina Boștină. Și, exact după douăzeci de ani, albumul de față vine să înfățișeze operele cu care artista a reușit să împodobească peisajul pe multe meridiane ale planetei. Este minunat că prin grija factorilor de decizie și de răspundere, oamenii de bine, s-a putut să se tipărească o asemenea carte de artă și frumos.

Și, cum am mai spus, albumul de artă al Valentinei Boștină, tipărit în mai multe limbi europene, este frumos și elegant din toate punctele de vedere. Este tipărit în condiții grafice de excepție (aflăm că s-au folosit numai materiale tipografice românești) și autorii lui sînt: scriitorul Ion Papuc care s-a îngrijit ca întregul text să fie cît mai fidel, aducîndu-se informații cît mai precise, cunoscutul artist al imaginilor care se numește Mihai Oroveanu care a răscolit prin multe locuri pînă a reușit să „deseneze“ pe peliculă fotografică multe dintre urmele lăsate de Valentina Boștină pietrei. Cea care s-a îngrijit de „frămîntarea“ literei tipografice dîndu-i forma către tipar, adică tehnoredactarea, este semnată de Sofia Tudorancea. Lista nu se poate opri aici fără să amintim și de artiștii tipografi de la Combinatul Fondului Plastic, conduși de maistrul Vasile Malanca și de directorul unității, inginerul Nicolae Pădurariu, care ne-au obișnuit, în ultimul timp, cu multe lucruri de frumos puse în slujba artei...

Sorin Postolache

CUMPĂNĂ

Stîlpul de sare

Și secase Marea Neagră
de o boală-a apei, albă,
să-mi săreze sufletul.
Cîtă sare
să-l măsoare ?
Mușchii de oțel de-atunci
îi mai stringe fata-n brațe
ca să facă din ei prunci ?
Și secase Marea Neagră
și era o groapă albă —
eu mă tăvăleam prin dînsa
să-mi săreze sufletul,
să rămînă înmiit,
nestricat, neutrezit,
în sare pecetluit.

George Alboiu

O carte a confluențelor

Una dintre zonele deosebit de fertile ale cunoașterii este, fără îndoială, reprezentată de aria înțelegerii biologiei umane și a psihicului uman. De aceea, o lucrare care se adresează psihicului nu poate fi azi trecută cu vederea, mai ales atunci cînd ea are și un pronunțat caracter enciclopedic.

Este îmbucurător faptul că un colectiv de tineri specialiști alături de personalități de marcă ale psihiatriei, sub conducerea reputatului profesor C. Gorgos, a publicat un volum de referință în materie în care explicarea unor noțiuni de strictă specialitate este realizată prin trimiterea permanentă la concepte, la idei, la cunoștințe aflate la confluența cu alte științe, fără de care psihiatria nu poate manipula noțiuni și anume: filozofia, psihologia, sociologia, istoria și critica de artă.

Așa se face că în cuprinsul acestui prim tom al „Dicționarului enciclopedic de psihiatrie“*) în care sînt cuprinse cărțile de la A la D găsim o serie de explicații în legătură cu elemente de cultură generală, pornind de la literatură la muzică și la artele plastice.

Astfel sînt prezentate personalități de seamă ca: Descartes, Avicenna, Diogene, Demostene, Diderot sau noțiuni plecînd de la literatură artistică și filosofie cum ar fi: don juanismul, don quijotismul, bovarismul, catharsis-ul, apolonicul.

O serie de ilustrații aparținînd lui Leonardo da Vinci, Hieronimus Bosch, Goya, Murillo și ajungînd pînă la modernul Gino Severini caută să implinească discret comentariile pe marginea unor concepte, care de fiecare dată sînt prezentate la un înalt nivel științific.

Nu au fost uitați și sînt cu deosebit respect amintiți medici români care au activat în domeniu, între care cităm pe Leon Ballif, C. Belciugățeanu și sperăm că numărul lor va spori în următoarele volume. Portretele lui Charcot, Alfred Adler, Alois Alzheimer, Ivan Babinski dau o imagine de ansamblu a istoriei acestei discipline care capătă în ultimul secol o importanță deosebită.

Subliniem definirea unor termeni prin raportarea la științele de graniță. În psihiatrie confluențele sînt numeroase și numai explicarea lor poate acorda o șansă determinării caracterelor proprii ale unei noțiuni.

Dacă ar fi să luăm exemple: la „canabism“ am putea remarca cu ușurință legătura dintre două discipline: medicină și artă, efectuată ca un schimb continuu, bipolar, benefic ambelor activități, pentru că cea mai eficientă descriere a termenului este amintită în toate tratatele de specialitate citindu-l pe Baudelaire, Gauthier, Daumier, Flaubert, Delacroix în timp ce la „catharsis“, sînt implicați Aristotel, Lessing, Benedetto Croce sau G. Luckács, legătura medicină-filosofie fiind de netăgăduit.

Dicționarul enciclopedic de psihiatrie subliniază caracterul interdisciplinar al diferitelor compartimente ale medicinii de care se ocupă în mod deosebit: cardiologie, genetică, organizare sanitară, anatomie, fiziologie, evidențiind totodată legătura generoasă cu alte științe, ceea ce creează un adevărat spectacol al cunoașterii care incită la meditație. Deci, o lucrare extrem de utilă și prin trimiterile la spațiul literaturii, a cărei continuare o așteptăm cu justificat interes.

Florin Colonaș

*) **„Dicționar enciclopedic de psihiatrie“ sub redacția Constantin Gorgoș, Ed. medicală, 1987.**

CONFABULE

* * *

Aș fi vrut să te văd
luminînd
aș fi vrut să-ți sărut
tîmpla albă —
aș fi vrut să plutesc
în lacrimile tale
de cerne
aș fi vrut să visez
visele tale
aș fi vrut să cuprind
privirea ta de dragoste
dar umbra mea
te întunecă

Iulian Neacșu

PRIMIM LA REDACȚIE

Mult stimate tovarășe redactor șef,

În conformitate cu prevederile legale și potrivit discuției telefonice cu Dumneavoastră, Vă înaintăm, alăturat, răspunsul cercetătorilor Nicolae Stoicescu și Florin Constantiniu, membri ai Consiliului științific al Institutului de istorie „N. Iorga“, la articolul „Un vis al înaintașilor“ de Alexandru V. Diță, publicat în revista pe care o conduceți, în numărul din 13 februarie 1988.

Vă rugăm să publicați cît mai curînd răspunsul colaboratorilor noștri, așa cum prevede legea presei și dreptul la replică.

Cu alese sentimente de prețuire,

DIRECTORUL INSTITUTULUI DE ISTORIE „NICOLAE IORGA“
PROF. UNIV. DR. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

„Un vis al înaintașilor“ sau proces de intenții?

În revista „Luceafărul“ din 13 februarie a.c., sub titlul „Un vis al înaintașilor“, a apărut un articol semnat de Alexandru V. Diță, care dezinformează pe cititori în privința activității Institutului de istorie „N. Iorga“. Iată, pe scurt, despre ce este vorba:

După ce afirmă că în ultimii 20 de ani au văzut lumina tiparului „în ediții critice judicios întocmite“ mai multe texte ale istoriografiei și literaturii medievale decît s-au publicat într-un întreg secol (din 1845 pînă în 1944) și că nu mai există nici un nume de seamă al vechii culturi românești care să nu fi fost editat — afirmație cu care nu putem să nu fim de acord — autorul constată, totuși, „gravitatea acută“ (!?) în care se află colecția **Cronici medievale ale României**, inițiată de Institutul nostru, în care s-au editat doar 11 cronici în 29 de ani. Institutul ar fi deci responsabil că din cele peste 400 de titluri care au fost inventariate în **Repertoriul manuscriselor de cronici interne privind istoria României**, apărut în 1963, mai bine de 95% nu au văzut încă lumina tiparului în cadrul colecției de cronici medievale.

Trebuie să precizăm de la început că existența colecției a) nu înseamnă că Institutul de istorie „N. Iorga“, care a inițiat-o, și-a arogat dreptul exclusiv al editării acestei categorii de surse medievale (dovadă numeroasele ediții de cronici apărute în afara amintitei colecții) și b) nu toate cronicile cuprinse în **Repertoriu** urmează să vadă lumina tiparului. De aceea întrebarea autorului de ce numeroase cronici tipărite în alte edituri nu și-au găsit locul în corpusul preconizat nu are nici un sens: important este că s-au publicat, indiferent unde.

Să amintim aici doar faptul că opera lui I. Neculce s-a bucurat în ultimele trei decenii de nu mai puțin de cinci ediții: Iorgu Iordan (1955, 1959 și 1969), Gabriel Strempel (1982) și Paul Mihail (1980, după copia lui Ioasaf Luca). Ar avea oare vreun sens să se fi publicat o altă ediție și în colecția **Cronici medievale ?** Evident că nu! Și în aceeași situație se află și alte cronici importante.

Faptul că operele tuturor cronicarilor sînt cuprinse în chip firesc în **Repertoriul** amintit nu are deci nici o legătură cu publicarea lor în colecția menționată.

De altminteri, o situație similară se constată și în domeniul tipăririi operelor marilor scriitori români, unde, paralel cu seria de **Opere**, au apărut și apar numeroase alte retipăriri de sine stătătoare (M. Sadoveanu, L. Rebreanu etc.).

Institutul de istorie „N. Iorga“ — repetăm — nu a instituit monopolul asupra tipăririi cronicilor medievale și salută orice inițiativă în această privință, cu condiția — desigur — ca ediția să corespundă exigențelor științifice.

Cît privește calculul pe care-l face A.V. Diță — potrivit căruia ar fi necesar peste un mileniu (1054 de ani!) pentru publicarea tuturor cronicilor, — acesta este absolut fantezist, mai întîi pentru că cele mai multe din cronicile Țării Românești și ale Moldovei sînt publicate în mai multe ediții. Cît privește cronicile transilvănene — foarte numeroase, este adevărat — cele mai multe dintre acestea sînt însemnări sumare, unele numai de interes local, alcătuite de diverși notari, preoți etc., deci nu toate vor trebui publicate.

După aprecierea făcută în volumul **Dacoromano-Saxonica**, București, 1980, p. 427—435, situația cronicilor săsești este următoarea: din totalul de 438 de cronici, 222 din cele mai importante lucrări de interes istoric au fost editate, fie în diverse ediții mai vechi, binecunoscute și utilizate de specialiști (Toppeltin, Troster, Franckenstein, Haner, Schmeizel, Seivert, Lebelius, Lebrecht, Ballmann, Eder, ca să dăm doar cîteva nume), fie în diverse colecții (de genul **Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt**) sau în publicații periodice. Unele din acestea — e adevărat mai puține (Martin Felmer, Paul Eber etc.) — au fost editate în ultimii ani. Nu trebuie să uităm apoi marile culegeri de izvoare pe probleme alcătuite în vremea noastră, de genul **Răscoala lui Horea, Izvoare narative**, culegere realizată de Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca.

Să mai amintim că Institutul de istorie „N. Iorga“ a publicat și publică numeroase alte importante colecții de izvoare medievale precum: **Documenta Romaniae Historica**, seria B, **Țara Românească. Călători străini despre țările române. Cronici turcești privind țările române. Extrase** (în colaborare cu Institutul de studii sud-est europene) etc., despre care autorul nu aminteste, oferind astfel cititorilor neavizați o imagine incompletă despre activitatea Institutului de istorie „N. Iorga“.

Se știe apoi că realizarea bunelor intenții formulate în prefața la care se referă autorul nu depinde numai de inițiatorii colecției, ci și de alți factori. Institutul nostru de istorie, care are o bogată producție științifică, nu dispune de o editură proprie: el trebuie să apeleze la alte edituri (în cazul colecției de cronici medievale la Editura Academiei), care includ colecțiile de izvoare medievale în planurile de tipărituri în funcție de criteriile de rentabilitate, care — din păcate — nu coincid întotdeauna cu interesul științific, fapt ce se repercutează asupra ritmului de publicare a izvoarelor în general (nu numai a cronicilor medievale).

Nu poate fi vorba deci de cauze „subiective“, cum sustine autorul cu vădită intenție de a minimaliza contribuția Institutului de istorie „N. Iorga“ la tipărirea cronicilor medievale. Oricine judecă obiectiv constată că acest Institut nu a rămas — în ceea ce privește tipărirea izvoarelor — în urma altor centre de cercetare istorică din țară. Atunci de ce acest ton acuzator adoptat de A. V. Diță la adresa Institutului nostru?

A. V. Diță invocă și vîrsta înaintată a celor care au „trudit“ la editarea cronicilor. Oricine este familiarizat cu viața institutelor de istorie știe că astăzi tinerii cercetători manifestă mai mult interes pentru lucrările de interpretare decît pentru edițiile de texte. Este o realitate de care nu poate fi făcut răspunzător Institutul de istorie „N. Iorga“. Faptul că ultimele două apariții din colecția de cronici medievale — **Cronica românească** a lui Gheorghe Brancovici și **Hronograful** lui Dionisie Eclesiarhul — s-au realizat prima integral, a doua parțial în Institutul de istorie „N. Iorga“ vorbește de la sine despre continuitatea preocupărilor în domeniul discutat în acest centru de cercetări istorice.

Ținînd seamă de cele arătate mai sus, nu putem decît să regretăm că A. V. Diță recurge la astfel de dubioase procese de intenții. Istoriografia noastră are nevoie de efortul solidar al tuturor slujitorilor ei pentru cunoașterea și apărarea marelui patrimoniu care este trecutul național. De ce, atunci, aceste incriminări nefondate care aduc prejudicii nobilei strădanii de a scrie — informat și onest — minunata istorie a neamului românesc?

Nicolae Stoicescu
Florin Constantiniu

★ ★ ★

Nota redacției: Răspunsul înaintat revistei noastre la articolul **Un vis al inaintașilor** (tipărit în revista **Luceafărul**, nr. 7, 13 feb. 1988) nu infirmă, din păcate, nici una din afirmațiile privind ritmul complet nesatisfăcător al colecției de **Cronici Medievale ale României.** Această acțiune de însemnătate națională interesează atît pe istorici, cît și pe literați, atît pe specialiști, cît și marele public, abordarea ei în presă fiind expresia îndreptățită a acestui interes.

În cei 29 de ani de la înființarea colecției de **Cronici Medievale ale României**, ne informează articolul citat, s-au tipărit doar 11 ediții critice de cronici dintre care 8 au apărut pînă în 1970, în intervalul care urmează acestei date, de 18 ani, apărînd doar 3 volume. Autorii răspunsului pe care-l publicăm nu infirmă prin nimic aceste cifre și date, care constituie **obiectul real al discuției.**

Articolul **Un vis al inaintașilor** n-a dezinformat cititorii, ci i-a informat corect asupra stagnării colecției de **Cronici Medievale ale României.** Articolul **Un vis al inaintașilor** evidențiază un adevăr, iar a pronunța un adevăr nu înseamnă, credem, proces de intenții. Cităm dintr-o carte la îndemîna oricărui om de cultură din România: **„Inițiativa acestei monumentale colecții, care va cuprinde toate cronicile țării, aparține Institutului de istorie al Academiei, azi Institutul de istorie «N. Iorga» din București în care s-a și realizat majoritatea volumelor apărute“.** Cartea se numește **Enciclopedia istoriografiei românești** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 400), al cărei coordonator este chiar prof. dr. Ștefan Ștefănescu, între colaboratorii ei aflîndu-se și Nicolae Stoicescu și Florin Constantin, semnatarii prezentului răspuns.

Nici un rînd din răspunsul pe care l-am tipărit mai sus nu-și reasumă aceste angajamente, deși ele sînt cartea de vizită a institutului.

Nu ne oprim asupra altor afirmații ale răspunsului, străine de obiectul discuției, pe care cititorul le va remarca singur. Iar obiectul discuției se poate rezuma astfel: „Ce este de făcut?“

Răspunsul primit la redacție nu sporește cu nimic numărul edițiilor din colecția de **Cronici Medievale ale României.**

REMEMORĂRI

„De la lume adunate“

1.

Un prieten și corespondent fidel, împărtășindu-i dorința de-a mă ajuta să procur un dulău ciobănesc cu care să se joace doi nepoței de-ai mei care trăiesc la țară, îmi trimite, tam-nesam, următoarea informație: „În împrejurimile capitalei braziliene există șerpi Boa domesticiți care apără viața a mii de oameni și țin **o plăcută companie copiilor...** Aceștia se atașează foarte ușor de copii și îi însoțesc pretutindeni. Pentru ca portretul acestei **guvernante** neobișnuite să fie complet, trebuie să adaug că pielea ei e foarte îngrijită, catifelată și uscată. În plus mănîncă o dată la două și chiar la patru luni. Rația anuală a șarpelui Boa nu depășește cinci iepuri de casă“...

Le-am scris nepoților care, după ce au meditat asupra propunerii, mi-au răspuns: „Dragă unchiule, păstrează dumneata șarpele și trimite-ne nouă iepurașii“.

2.

Regretatul Tudor Mușatescu povestea cum într-o noapte, plimbîndu-se prin împrejurimile Mogoșoaiei, a fost acostat de un individ mai balaoaches care era înarmat cu un cuțit cu arc declanșator, i-a zis să scoată tot ce are în buzunare. „Ai grijă boierule, că ăsta-i cuțit din America!“

— Cît ceri pe el? a replicat imperturbabil redutabilul umorist.

3.

Cunosc doi frați gemeni, atît de asemănători, (era să zic atît de gemeni) încît nici cei mai apropiați din familie nu-i pot deosebi. Sînt, cum se zice în termeni medicali, **„univitelini“**. Unul locuiește în provincie, celălalt în București. De cîte ori se îmbolnăvește unul, celălalt cade la pat cuprins de aceleași simptome. De cîte ori are unul o supărare, celălalt o trăiește cu aceeași intensitate. Într-o zi de luni m-am întîlnit cu cel ce viețuiește în capitală. Era ostenit, agitat și cum se zice în termenul acreditat... mahmur. „Ai tras un chefuleț amice îi spun eu“. „Nici vorbă. Frate-meu a fost la o nuntă și probabil că era vinul prost“.

(Eu, dacă aș fi avut un frate geamăn, l-aș fi obligat să bea numai vinuri de butuc...)

4.

Un doctor veterinar plecat în Orientul mijlociu într-o delegație, pentru prima dată și de unul singur, auzind că în această zonă a lumii este interzis consumul cărnii de porc și-a luat ca orice român o bucată de salam ardelenesc preparat în casă. Pe ghinionistul veterinar îl chema nici mai mult nici mai puțin decît **Solomon Alecu.**

După ce a coborît din avion, întîmpinat protocolar cu zîmbete și strîngere de mînă a rămas perplex auzind primele vorbe adresate: **„Salam alecum“, „Salam alecum“...**

Drept pentru care a deschis valiza și-a întins confratelui de peste mări salamul ardelenesc picant și preparat în casă întrebîndu-se de unde naiba aflase zîmbitoarea gazdă ce are el în geamantan.

5.

Cam de un an de zile, cu o regularitate exasperantă, doi corespondenți perseverenți îmi trimit același text bătut la mașină din care spicuiesc la întîmplare: „Sîntem tot noi, cei doi frați G.R. care am realizat un motor ce funcționează prin echilibrare în dezechilibrare.

Dar nimeni din această lume n-a venit să-l vadă măcar să spună un cuvînt vreodată. Prin cea de-a 70-a scrisoare este necesar să arătăm că noi am ajuns să cunoaștem fundamental tot ce am putea numi mișcare naturală în timp și spațiu. Spunem aceasta pentru că, nimeni nu știe cum că prin motorul nostru, nu se mai poate nici pieri, așa cum s-a pierit atunci cînd pe planetă a rămas doar Noe... Și pentru aceasta vrem să întrebăm: dece am fost dotați și cu energie și cu inteligență?“...

Le răspund că habar nu am. E adevărat că puteam fi înzestrați ori cu una, ori cu alta. Altfel, ne apucăm de conceput motoare care funcționează prin „echilibrare în dezechilibrare“. Așteptăm cea de-a 71 scrisoare pe care îi rugăm s-o trimită lui Fănuș Neagu care e mult mai specializat decît mine în motoare de orice fel.

Mircea Micu

DIN LIRICA FEMININĂ A LUMII

MIECZYSLAWA BUCZKOWNA

R. P. Polonă

Îngerii se stingeau

Ani în şir gîndul meu
se-ascuţise de piatra fruntariilor
pînă cînd o izbitură mortală
mi-a smuls scara spre cer.

S-a prăbuşit în vaierul bombelor.

Cerul rămînea nesimţitor,
freamătul de aripi speriate
era al îngerilor ce se stingeau.

Pe pămînt dădea în clocot infernul,

În zarva goarnelor diavoleşti
se înălţa fumul cuptoarelor
şi pulberi omeneşti se-ncolăceau spre cer,
Cerul îngăduia molcom sălbatica jertfă,

Cu toate acestea, tot omului
i-am dăruit credinţa mea...

MELIKA GOLCEM BEN REDJEB

Tunisia

Femeie arabă

Ţie, oh, femeia arabă ce mlădie te-nclini
privirii sumbre-a bărbatului nestatornic,
ţie, inimă chinuită, ţie, muritoare de rînd,
menită de la leagăn asfinţintului jalnic,
îţi dăruiesc eu, soră bună, grăunţele tăriei,
revolta, pizma, îndrăzneala şi mînia,
şi toate lacrimile ce încă nu le-ai plîns,
într-un potop de valuri cotropitor al sufletului tău.
Şi cînd aceste boabe de tărie vor încolţi
ca grîul şi toate fiicele ieşind din trupul tău
se vor hrăni cu viaţă înflăcărare şi speranţă,
vei ridica privirea şi fruntea-ţi răstignită,
brăzdată de mihnire durere şi căinţă,
va să se lumineze în soarele din inimi.
Ţie, oh, femeie arabă, revolta şi viaţa,
ţie, libertatea iubirea desfătarea
ţie, zorii bucuriei şi-nălţării
şi dimineţile surîsului în sufletu-ţi vrăjit.

CRISTINA PINA

Argentina

Întrebări pentru Vincent

„Aş vrea să mă întorc acasă"
Vincent van Gogh

Dar care casă, frate,
ce adăpost pentru atîta jale
biruită pe marginea realului ?
Ce casă există pentru noi,
ceilalţi,
cine cîntă ca noi fără de bucurie
cine stăpîneşte durerea nemilos.
cine stă afară ?

Ce casă, chiar,
pentru această strălucită linişte,
pentru acest fel de surghiun
ce-şi are în strigăt cuvîntul,
şi-n fiecare gest spinul durerii ?

Din ce casă se poate ajunge-ntr-un salt
la statura omului
spre a-i povesti dimineaţa,
crinii din vale
dragostea ?

Ce casă, Vincent frate,
şi ce rană adîncă în cruzimea timpului,
ce imposibilă viţioare a luminii ?

Desen de Mihaela Negru

JUANA DE IBARBOUROU

Uruguay

Ceasul

Cere-mă acum cît dimineaţa-i zînă
şi dali noi îmi înflorese în mînă.

Cere-mă acum cît e încă noptatec
făgăduitu-mi păr de linişte şi farmec.

Cînd carnea mea ca o mireasmă-adie,
şi ochii-mi sînt curaţi, pielea trandafirie.

Acum cînd talpa mea este uşoară
în zvîcnetul sandalelor de primăvară.

Acum cînd rîsul meu răsunător
e clopoţelul iute şi străbătător.

Că după... ah tu ştii prea bine,
n-oi mai avea nimic din ce mă ţine !

Zadarnic va fi dorul tău, o vorbă-n vînt,
ca o ofrandă la mormînt.

Cere-mă acum cît dimineaţa-i zînă
şi-mi înfloreşte levănţica-n mînă.

Acum, nu mai tîrziu, învinge
suflarea nopţii ce corola-mi stinge.

Acum, nu mai tîrziu mîine va creşte
un chiparos în locul volburei ce amuţeşte.

ELENA CLEMENTELLI

Italia

Mîinile tale

Mîinile tale, iubire ;
aripa mîinilor tale
şi trupul meu se desprimăvărau.
Răsuflarea mîinilor tale
şi trupul meu
se preface-n nisip însorit.
Făgaşul mîinilor tale febril
şi trupul meu se-arcuieşte
întunecînd apa lacului.
Fiorul mîinilor tale
şi nu mai ştiu de sînt
flacără ori ninsoare.
Furia mîinilor tale
aiurindu-mi în păr,
muzica mîinilor tale pe buze,
tăcerea mîinilor tale
sfîrşite sătule departe.
Întristarea mîinilor tale
surori ale ochilor tăi
în lunga zăbavă pe chipu-mi
cînd seara ne spune adio.
Mîinile tale, iubire.

RITA BOUMI

Grecia

Dor în asfinţit

Unde să fii, dragul meu, în seara-asta
cînd greierii par să plîngă în iarbă,
ce pulbere ochilor mei te-a ascuns,
ce uşă străină te-a-nculat înăuntru ?

Unde te afli ascuns şi pierdut, în ce fel
te-am scăpat din îmbrăţişarea braţelor mele ?
De ce n-am putut să te smulg
tumultului ne-ndurătorului vînt ?

De-ai fi aici ai vedea cum crescut-a
caprifolul în curte şi cum
se adună pe grilaj nebuneşte,
veşnic sărutarea noastră amintind-o...

Unde să fi tu azi cînd pare seara
să se îmbete, să sufere din dragoste...
Găseşte drumul şi întoarce-te acasă
ca porumbelul rătăcit.

Fumegă coşul pe case,
e ceasul cînd şi truda conteneşte,
şi stă femeia-n poartă să-şi aştepte
tovarăşul ce trebuie să vină.

Iar eu pe pragul nostru, aplecată, singură,
de treburile zilei istovită,
stau dinaintea uşii ce astăzi te-aşteaptă
mai mult ca orişicînd să o închizi.

ANNA AHMATOVA

U.R.S.S.

Vitejie

Februarie, 1942

Noi ştim ce s-a aruncat în balanţă
şi ce s-a săvîrşit.
În orologiul nostru sună ceasul vitejiei
şi vom avea o inimă înaltă, de granit.

Nu, nu ne e frică să cădem sub gloanţe
dar este crunt să n-ai acoperiş,
vom şti să te ferim, o limbă rusă,
cuvînt rusesc, mestecăniş,

liber şi pur te vom păstra,
pentru copiii noştri moştenire,
îţi vom salva pentru eternitate
comoara din robie.

În româneşte de
Geo Vasile

HORAŢIU — Epode II

(Lauda vieţii la ţară)

Această celebră epodă a lui Horaţiu este o georgică şi o bucolică totodată, în confluenţă cu poemele lui Virgiliu şi din care decurge, prin veacuri, o întreagă literatură a dezrădăcinaţilor, a convertiţilor la viaţa rustică, a rousseau-iştilor, a celor ce au nostalgia meleagurilor de baştină. Samain, Fr. Jammes, Rilke, Essenin, Adv, Pillat, Fundoianu sînt numai o parte din ei.

Epoda are savoare şi farmec, armonie şi pace lăuntrică pînă la ultima strofă care-i dă, pe neaşteptate, o tentă satirică. Seninătatea ei de pînă la epilog dovedeşte însă că ea nu a fost concepută satiric. Se pare că Horaţiu a adăogit strofa ulterior, ca pe o ţintă cu adresă precisă, căci prea mare este deosebirea de atmosferă şi ton. Scrisă, se pare, în jurul anului 37, satira vizează pe un oarecare Alfius, zaraf fanfaron de pe atunci.

Dar patriarhalismul epodei, curgerea ei lină şi odihnitoare, frumuseţea şi prospeţimea imaginilor au făcut-o una din cele mai vestite şi valoroase din creaţiile horaţiene.

Ferice-i de cel ce stă departe de negoţ
Şi, ca intiii muritori,
Cu boii — şi seamănă ogorul părintesc
De dări şi camătă ferit.
Nu-l hărţuieşte trimbiţa ca pe soldat
Nici marea cu talaz cumplit
Nu se agită-n for, nu stă smerit
La poarta celor mari şi tari.

El viţa viei, tînără, o va-mpleti
Încîntător, pe plopii 'nalţi
Şi cu custura va tăia un ramur sterp
Să crească altul, roditor
Şi va vedea cum curg prin văile adinci
Bogatele cirezi, mugind —
El fagurii îi va strivi în vas curat
Sau turmele-şi va tunde, blînd.

Cînd o să-şi salte toamna fruntea prin livezi
Cu fructe rumene-n cununi
Şi cînd o pară va culege, jubilînd,
Sau un ciorchine-mpurpurat,
Va da prinos, în cinstea ta, Priape-zeu
Şi-a ta, hotarnic zeu, Silvan.

O ! ce plăcere-i să te-ntinzi sub vechi stejari
Sau pe-un desiş de ierburi moi
Cînd, printre ripile înalte, ape curg
Şi păsări cîntă prin păduri
Iar o fîntînă clară cade murmurînd
Şi-mbie la dedulce somn.
Cînd Jupiter cel turnător va hotărî
Un anotimp de ploi şi nea,
Plugarul va vîna mistreţii hăituiţi
De ciini temuţi, spre plase mari.
Şi va întinde între netede prăjini
Reţelele cu ochii rari
Să prindă prepeliţa, iepurii fricoşi
Cocori gustoşi — vînat de preţ

Cum să nu uiţi printre aceste dulci plăceri
Îngrijorarea dragostei ?

Iar cînd i-i dată o nevastă cu virtuţi
Pentru cămin, pentru copii, —
Precum Sabinele sau soaţa lui Apul —
Cu-obraji de soare arămiţi
Ea o să-aştepte soţul ostenit punînd
Găteje, larilor, pe-altar.

Şi turma dolofană o va-nchide-n ţarc.
Să-i mulgă ugerii deplini.
Va trage, din butoii, vin nou. Şi va servi
Bucate de din vatra lor.
La ce, deci, să poftim, lacrine, stridii şi
Calcani şi scari aduşi arar
De vijelii, din mările de Răsărit,
Aici, în marea de la noi ?!...

Nici bibilica nici fazanul ionian
N-or să mă-alinte la stomac
Precum măslinele modeste dintr-un pom
Ce creşte-n bătătura mea —
Precum măcrişul din zăvoi sau nalba cînd
Adună vlagă-n mădular,
Sau precum miala dată-n har lui Terminus
Sau iedul smuls din colţi de lup.

La ceasul cînei e desfătător să vezi
Cum oi sătule intră-n ţarc,
Cum bouleni sleiţi trag plugul îndărăt
Pe tristă cerbicia lor
Iar sclavii casei rîd frumos împrejmuind
Al larilor chip lucitor.

Grăind asemenea, zaraful Alfius
Deja visîndu-se plugar
Şi-a adunat la Ide banii... ca să-i dea
Pentru Kalende, cu dobînzi !

Prezentare şi traducere de
Alexandru Andriţoiu

BALCANICE

BRANKO ŢVETKOVSKI

Ţipăt

Acum esti în pisc
Un povîrnis îţi creşte-n gîtlej
Cuvînt furtunos si tăios ti se cere

Dacă-n rădăcină răul s-a tras
Dacă s-a pîrjolit duru-asternut
Prins ca în cleşte dacă ai putut să auzi
Cum gîlgîie. cum se revarsă
În noi înăbuşitul oftat

Ales esti să tălmăcesti acest gest
Batjocoritorul triumf al întredeschiselor buze

Dorul de zbor la adîere de vînt.

Visul bătrînului domn

Existi din pricina dorinţei cuiva
Cît adevăr si cîtă minciună-s aici

Mai întîi ţi se oferă apolinica gardă
Urmele copitelor fiarelor iuti
Si plante cu floare în tonuri precise

Te prefaci că esti înţelept
La pret ţi-s dorinţele-ascunse
Si tipi la o dată-nsemnată

Pînă la vorbă ai o-ngrăditură plăpîndă
Trup chipes în coşmarul de toamnă
Ochi scăpărători ai timpului preacumpătat
Şi-ţi trece prin cap :
„Prin propria-mi vvere exist."

În româneşte de Dumitru M. Ion

● **LA PATRU LUNI** de la stingerea din viaţă a celui care a fost marele actor francez Lino Ventura (a murit la 22 octombrie 1987) presa, dar în special cea franceză, continuă să dedice spaţii largi vieţii şi activităţii lui artistice. Între acestea „Le Monde", „Paris Match", „Premiere".

● **CHIŞINĂU :** Săptămînalul din R.S.S. Moldovenească „Literatura şi arta", publică în ziua de 25 februarie, un grupaj de cinci poezii din Ioan Alexandru, cu un amplu medalion literar datorat poetului Grigore Vieru.

De asemenea, revista publică un grupaj de versuri de Arcadie Donos, şi un fragment critic cu un medalion al criticului Mihai Cimpoi din lucrarea lui Mircea Tomuş despre Mhiail Sadoveanu.

De asemenea, ziarul „Vecernii Chişinev" în limba rusă, publică un grupaj de poezii din Ioan Alexandru, cu o prezentare a criticului Mihai Cimpoi. Traducerea poeziilor este făcută de către poetul şi traducătorul rus Lev Berinski.

Cîndva Sancha Guitry scria : „Toţi oamenii sînt nişte comedianţi, cu cîteva excepţii care sînt actorii". O astfel de excepţie a fost şi Lono Borrini, pe care îl cunoaştem sub numele de Lino Ventura. Chipul lui bărbătesc şi expresiv s-a întipărit profund în memoria spectatorilor începînd cu primul din cele şaptezeci de filme în care a jucat, pînă la ultimul în care a dat viaţă lui Jean Valjean din „Mizerabilii", film realizat după romanul omonim al lui Victor Hugo.

Lino Ventura nu considera munca pe altarul filmului ca pe o cursă după bani şi glorie. Actoria era pentru el o meserie care trebuie făcută cu răspundere. N-a fost o stea, a fost muncitorul cel mai trudnic. Aşa se explică de ce el nu a devenit eroul festivalurilor internaţionale cinematografice şi al festivităţilor strălucitoare la care se distribuie palmieri de aur, statuete şi alte obiecte suflate în aur.

A fost un partener ideal, un soţ model şi un tată iubitor şi grijuliu. Îi plăcea muzica lui Bach şi pictura lui Uccello. Nu a apărut niciodată la televiziune în faţa publicului : „Ce le-aş fi putut spune ? Că sînt grozav ? Doamnelor şi domnilor, priviţi-mă, sînt formidabil ! Duceţi-vă să mă vedeţi în ultimul meu film ! Nu, aşa ceva este cu neputinţă".

Îl pot asemui doar lui Jean Gabin.

REVISTA STRĂINĂ

● **DIN CAPITOLUL** al doilea, „Catherine", al volumului de „Memorii" al lui Roger Vadim, apărut la Editura londoneză New English Library în care cunoscutul regizor francez aduce în faţa cititorilor secvenţe din viaţa trăită alături de marea actriţă franceză Catherine Deneuve :

„Cînd am cunoscut-o pe Catherine, ea avea două mari dorinţe tainice : să devină mamă şi artistă. Apoi, după ce ambele i s-au împlinit, a început să iasă în evidenţă adevărata faţă a personalităţii ei. Se născuse pentru a domina. Avea o concepţie foarte exactă despre viaţă şi aştepta ca oamenii să i se supună. Zi de zi această poziţie a ei se accentua pînă cînd, în cele din urmă, în perioada succeselor ei din filme, a devenit un adevărat tiran. Şi aşa a rămas.

Catherine era convinsă că dreptatea este totdeauna de partea ei şi că este capabilă să-i facă pe oameni fericiţi dacă aceştia i se vor supune. Era inteligentă şi sensibilă, nu-i lipsea nici simţul umorului, iar omul cădea foarte repede pradă farmecului ei, pînă a nu apuca să-şi de-a seama să devenise sclavul lui «da».

În clipele de neputinţă şi disperare acută această femeie tînără şi temperamentoasă devenea vulnerabilă. După care brusc începea să-şi manifeste din nou dorinţa de dominare dintre noi deveniseră plit de maleabil, conflictele dintre noi deveniseră ceva la ordinea zilei".

● **SCRIITORUL FRANCEZ FRANÇOIS NOUSSISSIER,** secretarul Academiei fraţilor Goncourt, a publicat de curînd un nou roman al cărui titlu este „Înainte, calm şi drept". Este cartea despre relaţiile de prietenie dintre un om şi un cal, despre eroul principal Paul Rodrigue Hector Vechand d'Arcole care, debusolat de întîmplările trăite în timpul războiului, îşi găseşte echilibrul şi sensul vieţii în grija pe care o poartă calului său, un prieten credincios.

● **REGIZORUL SPANIOL CARLOS SAURA** a pornit de data aceasta pe urmele conquistadorilor. Noul său film povesteşte despre viaţa lui Lope de Aquirra, care, în secolul al XVI-lea, a plecat în căutarea miticei „ţări a aurului". „Aquirra — spunea Carlos Saura — este tipul de om care fascinează şi tulbură, aspru şi hotărît, ducîndu-şi viaţa pe marginea nebuniei. Cu toate acestea el a fost primul care a înţeles şi care a propovăduit ideea că Lumea Nouă ar putea fi edificată numai prin colaborarea conquistadorilor spanioli cu indienii băştinaşi".

● **LA LOS ANGELES,** tabloul lui Salvador Dali înfăţişînd-o pe **Gala privind Mediterana** a fost vîndut cu suma de 2,5 milioane dolari stabilind astfel recordul absolut al preţurilor pentru o lucrare a acestui pictor care nu se sfieşte să declare — şi în scris ! — că este un geniu !

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR ITALIAN LEONARDO SCIASCIA,** originar din Sicilia, scrie romane despre mafie şi împotriva ei, fără să creadă că literatura ar putea schimba lumea. Este însă convins că literatura poate ajuta la transformarea ei. Prozele lui Sciascia sînt îmbibate de lumea mafiei dar marele scriitor, a cărui deviză de viaţă este „fiecăruia ce i se cuvine" cum sună şi titlul unuia dintre romanele sale, tradus şi în româneşte, dezvăluie fără menajamente cu mult curaj marile scandaluri, inclusiv politice, ale Italiei contemporane. De curînd el a acordat interviuri revistelor „Schweitzer Illustrierte" care apare la Zurich şi „Frankfurter Allgemeine Magazin" care apare la Frankfurt. Iată ce a răspuns el la o întrebare la cazul Aldo Moro, despre care Sciascia a scris o lucrare amplă :

— Da, Moro a fost sacrificat pe altarul compromisului istoric. Sînt ferm convins că la mijloc a fost un acord tacit între servicile secrete, acestea pur şi simplu n-au vrut să-l salveze pe Moro. Sînt gata să bag mîna în foc că măcar unul din servicile secrete dintr-o ţară occidentală cunoştea locul unde răpitorii îl ţineau pe Moro.

— ...chiar daca el a fost creatorul unui acord tainic şi tacit între creştin-democraţi şi comunişti ? a întreoat reporterul.

— Sună ca un paradox, dar paradox nu este. Moro a fost omul ales pentru a deveni o victimă-simbol. Tratativele cu Brigate rosse au oferit timpul necesar pentru ca poliţia să-l poată găsi pe Moro. Eu am fost pentru salvarea lui nu ca om politic, ci ca om... Am fost totdeauna adeptul tratativelor. În felul acesta, Moro ar fi fost salvat".

● **LAURA BOSS,** născută în anul 1938 la New-York, este astăzi una dintre poetesele de frunte din Statele Unite. Între altele, este cîştigătoarea concursului naţional de poezie William Carlos Williams pe anul 1982. Dovada cea mai elocventă a succesului de care se bucură creaţia sa o constituie şi faptul că unele dintre poeziile ei se recită în mod curent la întîlnirile studenţilor din universităţile americane.

Despre acelaşi succes vorbeşte şi realitatea că primul ei volum „Strepping" (1982) a apărut în a doua ediţie într-un interval scurt.

Ultimul volum „On the edge of the Hudson" (1986) i-a permis criticului literar Gregory Corso să afirme că acesta „reprezintă un ingredient într-un amestec" de arome din care se naşte marea Poezie".

● **DESPRE WILLIAM (BILL) COSBY** se spune că este o adevărată „fabrică de umor". Dar cine este Bill Cosby ? Într-o frază, este cel mai mare comic al televiziunii americane, adeverind în felul acesta însemnarea descălului său din şcoala primară care îi scrisese în carnetul de elev : „William ştie să mintă atît de perfect încît nu are decît două posibilităţi : să se facă avocat sau actor".

S-a făcut actor, dar nu unul oarecare ci unul pe care numai în cursul anului 1987, în serialul „The Cosby Show" l-au urmărit 63 milioane de spectatori. Asta în timp ce Societatea N.B.S. a încasat de pe urma lui suma de 600 milioane dolari. Succese răsunătoare au avut şi videocaseta „Bill Cosby", şi interpretarea sa în filmul de spionaj „Leonard Post 6".

Cartea lui intitulată „Părintelui meu", pe care a publicat-o în anul 1986 la editura „Doubleday" şi care cuprinde anecdote, întîmplări umoristice şi para povestire, figurează de mai bine de un an pe lista bestsellers-urilor. Pînă în prezent ea s-a vîndut în 2,6 milioane exemplare iar continuarea ei, „Timpul zboară", în 1,7 milioane exemplare. Să reamintim că nu-i chiar de ici de colo să vînzi într-un an şi jumătate peste 4,3 milioane exemplare din cărţile proprii.

Marele succes al lui Cosby constă în calitatea şi valoarea deosebită a filmelor, cărţilor şi programelor sale. „Important — spunea el unui reporter de la „Time" — nu este cît de mult rămîne omul în faţa ecranului sau în faţa scenei sau a cărţii. Important este că oamenilor să le fie oferită o distracţie de calitate ; dacă reuşeşti acest lucru oamenii te vor urmări peste tot şi tot timpul".

● **CUNOSCUTA PRIM BALERINĂ** sovietică Maia Plisetkaia a semnat un contract pe doi ani cu marea Operă din Madrid, care va fi inaugurată cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la descoperirea Americii.

● **UN FAPT DE NETĂGĂDUIT :** la Londra se poartă muzicalul, care de mai mult timp, face o mare concurenţă celor de pe Broadway. Trei sînt spectacolele de acest gen care fac săli pline la teatrele din capitala britanică. Unul dintre acestea este spectacolul inspirat din creaţia lui T. S. Eliot, al cărui autor este Andrew Lloyd Webber şi pe care îl prezintă teatrul „New London". Un alt muzical tot al lui A. L. Webber — este „Starlight Express", pus în scenă la „Theatre Apollo Victoria", pentru care biletele au fost vîndute pînă la sfîrşitul lunii aprilie.

În fine, cel mai nou şi mai reprezentativ muzical este cel prezentat pe scena lui „Theatre Palace" şi care este o adaptare după celebrul roman „Mizerabilii" al lui Victor Hugo.

SPORT

BUNĂCUVIINŢĂ

Istoria meciului Steaua Bucureşti — Rangers Glasgow ar fi meritat scrisă pe garda unei săbii sau pe lama unui pumnal. Într-atît ne-a şocat jocul brutal şi destructiv al scoţienilor (mulţi dintre ei internaţionali englezi) şi maniera de arbitraj a italianului Luigi Agnolin, părtinitor pînă dincolo de marginile grosolăniei cu adversarii Stelei. Ştim că bătăliile pentru a ajunge în finala Cupei campionilor europeni seamănă cu drumul şarpelui sacru spre tîmpla focului, dar parcă prea multă mizerie clocoteşte, de la un timp incoace, în şanţurile fiecărei întîlniri. Fără pic de jenă, bogaţii îşi dezvelesc tejghelele şi tot mai mulţi arbitri îşi tocesc dinţii nu pe fluierul cu care sancţionează abaterile de la regulile jocului, ci pe rotocolul dublonului : frige sfînt, au fulgeră drăceşte ?! Pe terenul ei de glorie, Steaua a desfăşurat un joc de-o expresie patetică, fascinant, exploziv în succesiune, plin de iluzii (nu toate împlinite) şi de mistere deschise — pe măsura setei de aventură a celei de-a doua zi de primăvară, care ne-a dăruit, dimineaţa, o ninsoare de poveşti, ca să planteze apoi, între norii mirosind a iarbă, un soare ca un stîrc purpuriu. Am învins numai la două goluri diferenţă, datorită, în primul rînd, antrenorilor, care au scos echipa la încălzire mult prea tîrziu, fapt ce a dus la autoaccidentarea lui Lăcătuş, formei excepţionale a portarului Woods şi, mai cu seamă, brutalităţii lui McCoist şi a antrenorului-jucător Sounnes care, de cîte ori le-a venit la îndemînă, l-au dărîmat pe Hagi la pămînt, silindu-se să-l hăcuiască. Lui Sounnes, avînd în vedere că atunci cînd activa la Liverpool, i-a fracturat mandibula fundaşului Movilă de la Dinamo, aş zice că-i cam place carnea de om, şi cred că federaţia noastră, sau conducătorii clubului Steaua ar trebui să se plîngă la U.E.F.A. de comportamentul lui incalificabil pe scara sportivităţii — comportament care justifică pe deplin eliminarea echipelor engleze din cupele europene. Altfel, la Glasgow, în meciul retur, ne vom trezi aruncaţi din teren în pat de spital.

Dacă echipa (nu-l pun la socoteală şi pe Balint, care se află numai din întîmplare în rîndurile acestei mari formaţii) a risipit în noi bucurii şi încîntare, organizatorii ne-au umplut de amărăciune. Secretarul clubului, Cristian Gaţu, se poartă cu cronicarii sportivi dispreţuitor şi arogant, gen Moş Teacă, iar subalternii lui de la stadion au închiriat masa presei, de ani întregi, unui pluton de măcelari şi ospătari. A venit timpul s-o ştie şi cei în drept şi să ia măsurile de rigoare. N-aş fi dat povestea în vileag, însă nici unul din cronicari nu posedă cîngi, ca ale reparatorilor de linii telefonice, să se urce în plopi şi să privească meciul de pe o creangă confortabilă. Mă opresc aici, ferm convins că voi fi servit de acum înainte cu fripturi înjumătăţite şi cu vin tonic.

Fănuş Neagu

P.S. : Îl întreb pe Cristian Gaţu, care n-a vrut să dea bilete de intrare (contra cost) cronicarilor sportivi : nu crede Cristian Gaţu că biletele, la marile meciuri, se strecoară pe delături, fără ştirea domniei sale ? Ca să fim chit : bună dimineaţa, Cristian Gaţu, şi talama-talama (cintec care se spune plîngînd).

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII